הײַנטיגער נומער האלט 12 זײַטען

№ 169 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. פרייז 30 גראשען Lodzer Tageblat

לאדזער טאגעבלאט

21-טער יאהרגאנג | 20 Lipca 1928 r. | פרייטאג, ג׳ מנחם אב תרפ״ח

ווער וויל דאס נישט הערען
דעם וועלט-בערימטען און אזוי פאפולערען חזן
יאסעלע ראזענבלאט
ביי זיך אין שטוב?

דער דארף וויסען, אז דאס פערגעניגען קאן ער זיך פערשאפען דערמיט, ווען ער קויפט
א פאטעפאן
מיט יאסעלע ראזענבלאט׳ס פליטען
דאס קאן מען בעקומען אויף גינסטיגע בעדינגונגען נאר

אין סקלאד פון פאטעפאנען און גראמאפאן-פליטען
„MUZA”

אינהאבער: בר. קאלמאנאוויטש
לאדז, נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 18, טעלעפאן 46-06
עמפעהלט: די בעסטע שווייצארישע, ענגלישע און דייטשע גראמאפאנען, אנהויבענדיג פון קליינע וואליזען-טיפען ביז צו די ריזיגע סאלאן-טיפען. שטענדיג א גרויסע אויסוואהל אויפ׳ן ארט. ווי אויך די לעצטע טאנץ-שלאגערס. רעפעראציע-ווארשטאטען אויפ׳ן ארט. ספעציעלע מישלעך פאר גראמאפאנען.

העלענאוו! זונטאג, דעם 22-טען יולי העלענאוו!
זומער-פרעסע-רעדוטא

פאנטעזי-לאטעריע מיט ווערטפולע געווינסען, דרוגער רעדער, זיידענשטאף א.ז.א. — ספארט — אטראקציעס — קינדער-פערגניגונגען — ארקעסטערס — דאנסינג — נאכט-קאבארעט אין זאל פון „העלענאוו“.

אמעריקאנער ציקליסטען-געיעג אויף 50 קילאמעטער.

גענויע איינצעלהייטען אין די פראגראמען — גענויע איינצעלהייטען אין די פראגראמען

בעקאנטמאכונג
די וועכנעריז-קליניק פון „לינת-החולים“, פאלודניאווא 19, מאכט בעקאנט, אז ס׳ווערען אנגענומען קימפעטערינס אהן שום שטערונגען.
די פערוואלטונג.

דאנקזאגונג!
די פערוואלטונג פון „מלביש ערומים“ נארוטאוויטשא 48, דאנקט די ווערבירונגס-קאמיטע און אויך די אלע וועלכע האבען אנטיילגענומען אין דעם אפצייכנונגס-טאג אויף ווישניאווא-גורא און אומגעגענד זונטאג ד. 15 יולי, בעזונדערס דאנקען מיר די אינהאבערינס פון פענסיאנאט אין ווישניאווא גורא ווילא ראגאזשווסקיעגא פרוי נ. בערמאן און פרוי ל. ברענזעל.
די פערוואלטונג

Dr. med. Silberstrom
ספעציעל. פאר הויט און העגעריש׳ע קראנקהייטען
ZIELONA 11
נעהמט אן פון 4 ביז 8 אוונט, זונטאג פון 9 ביז 11

ניערס און ניעריקעס
צו אויבערלאד-מאשין וערען פון זאפארס גע־זוכט. קילינסקיעגא 41, וו. 32. פון 3—4. 3393

ס׳ווערט געזוכט
טיכטיגע דאמען-שניידער-מייסטער
פון ערשטע און צווייטע קאטעגאריע. צו מעלדען זיך ביי די פירמע ד. לענגא, פיעטריקאווער 6.

Dr. M. Rubinlicht
אָרדינירט בעת זומער-סעזאן אין
שטשאווניצע
— ווילא — „TRZY RÓŻE“

Dr. Roman Bornstein
אינערליכע און נערוועז-קראנקהייטען
Ciechocinek — willa — „Ormuzd“

לאירושי חברי היקר והנכבד
מר יהודה ליב ברגר
עם מרת הבתולה העדינה
רחל לאה לעווין
הנני מברכם בעתיר מזהיר
יעקב שפיגל

את חברנו הכי אמתי
מר יהודה ליב ברגר
לאירושיו את העלמה העדינה הבתולה
מרת רחל לאה לעווין
הננו מברכים בברכת מז״ט חמה ולבבית.
הועד של „כתר צעירים“
בלודז.

ס׳ווערט געזוכט
צו מאכען א הלואה פון 700 ביז 1000 דאלאר אויף אנ׳ערשטקלאסיגער הויז-היפאטעק, וואס איז פרעי פון חובות. בעדינגונגען — לויט עסמאך. פערמיטלער נעמאונטען. צו ערפאהרען אין ערע. פון „ל.ט.“ 8402

אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל און שמערצפולען בהליד דריקען מיר אויס דער פאמיליע מאזעס צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זייער אזוי יונג-פערשטארבענער און קיינמאל נישט פערגעסענער
נ״ע חיה רבקה
זאל געטרייסט ווערען מיט די טראדיציאנעלע ווערטער המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
עזרא זעליגמאן און פרוי
פיעטריקאווער 114

Bad Wildungen
Hotel Germania MARX
STRENG כשר
Vollständig renoviert. Sämtliche Zimmer mit fliesenden kalten und warmen Wasser sowie Zentralbeheizung und Lichtsignalen. Auto-Garage. Das Hotel liegt 2 Minuten v. Quellen, Kurgarten und Bädern. Erstkl. Kurgemässige Verpflegung.
Bes. G. Kritienstein.

פאליטישע עקספאזע פון פרעזידענט ווייצמאן

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון גרויסען אקציאנס-קאמיטעט אין בערלין

הייסע דעבאטען ארום דעם בעריכט וועגן דער פערברייטערטער אגענץ

בערלין, 19 יולי (יט״א) היינט איז נאכט. האט זיך דא געעפנט די זיצונג פון גרויסן אקציאנס-קאמיטעט. עס זיי־נען אנוועזנד אלע מיטגלידער פון דער עקזעקוטיווע און 45 מיטגלידער פון אק־ציאנס-קאמיטעט. די זיצונג האט גע־עפנט [illegible]. פאר׳ן סדר-היום האט דער פארזיצענדער [illegible] די פערשטארבענע ציוניסטי־שע עסקנים [illegible], ד״ר חיות, [illegible] און יוסף בא־ראטש. די אנוועזענדע האבן גע־עהרט זייער אנדענקען מיט אויפשטיין.

דאן האט דער פרעזידענט ד״ר ווייצ־מאן געהאלטן א גרויסע פאליטישע עקספאזע, און וועלכער ער האט אנגע־רופן, אז נאר אין דער צייט פון אר־[illegible] קריזיס איז דער ארגאניזאציע געגאנגען די באציהונגען מיט דער ענגלישער רעגירונג געווארן בעסער און נאהענטער. די [illegible] און געווארן פריהער [illegible] וועגן דער פערשטעהענ־דער [illegible] פון [illegible]. ארץ ישראל [illegible] און דער פאליטיק פון דער ב[illegible] אומפעריץ. די ציוניסטישע [illegible] האט [illegible] צו [illegible].

[illegible] צום בעריכט פון דער עקזעקוטיווע פון דער [illegible] אגענץ, האט פרעזידענט ווייצמאן [illegible] פון אלע [illegible] צו ארץ ישראל. דער [illegible] האט האבן די מעגליכקייט צו [illegible] פון [illegible] פון דער [illegible]. [illegible] ארץ ישראל [illegible] צו [illegible] און [illegible] די עליה.

נאך דער עקספאזע פון פרעזידענט ווייצמאן האט [illegible] [illegible] פון דער ציוניסטישער [illegible] [illegible] פון דער [illegible], אז [illegible] פון דער [illegible] [illegible] צו [illegible].

[illegible] האט אויף [illegible] פון דער [illegible]. די [illegible] פון דער [illegible] [illegible] א געזעץ.

דער [illegible] פון דער [illegible], ד״ר [illegible], אז די [illegible] פון [illegible] האט פאר ארץ-ישראל, האט עס [illegible] די [illegible], וועלכע [illegible] און די [illegible] [illegible] איבער דער [illegible] [illegible].

נאך די דעבאטע [illegible] די [illegible] [illegible] [illegible]:

1) דער אקציאנס-קאמיטעט [illegible] דעם בעריכט פון דער [illegible]-קאמיטעט און [illegible] די [illegible] פון די גרויסע [illegible]. האט [illegible] פאר דער [illegible] [illegible] פון די [illegible].

2) דער [illegible] [illegible] פון דער [illegible] [illegible] אין ארץ ישראל. [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible] פון [illegible] [illegible].

3) דער אקציאנס-קאמיטעט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ארגאניזאציע [illegible] יערושע [illegible], וועלכע האט [illegible] די [illegible] צו [illegible] די [illegible], [illegible] פאר [illegible] פון ארץ ישראל, [illegible] פון אלע [illegible] [illegible], וועלכע [illegible] פאר ארץ ישראל.

[illegible] האט זיך [illegible] די [illegible]. [illegible] האט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בעריכט [illegible] [illegible] [illegible] די [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] און [illegible] [illegible] [illegible] בעריכט. [illegible] איז זיך [illegible] [illegible], אז די [illegible] [illegible] א [illegible].

בעלא קון פאהרט דורך דייטשלאנד קיין רוסלאנד.

בערלין, 19 יולי (פ.א.) די דייטשע רעגירונג האט [illegible] [illegible] דורך דייטשלאנד בעלא קון, וועלכער פאהרט פון [illegible] קיין רוסלאנד.

לונאטשארסקי פאר עפנען העב־רעאישע שולן אין ראטען-רוסלאנד.

מאסקווא, 19 יולי (יט״א) [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צו [illegible] [illegible] [illegible] די „תרבות-[illegible]“, האט דער [illegible] לונאטשארסקי [illegible] א [illegible] [illegible] [illegible]. ד״ר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. לונאטשארסקי האט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שולן. לונאטשארסקי האט [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] — האט לונאטשארסקי [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שפראך.

לונאטשארסקי האט [illegible] [illegible] [illegible] „התימני“ [illegible] [illegible] [illegible] א [illegible], [illegible] [illegible] אויף די [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לונאטשארסקי.

די אמנעסטיע איז אויך חל אויף אלע אדמיניסטראטיווע שטראפען.

ווארשא (טעלעפאניש) דער יוסטיץ-מיניסטער האט פונאנדערגעשיקט א צירקולאר צו אלע לאקאלע ארגאנען פון דער אדמיניסטראציאנס-מאכט, אז די אמנעסטיע איז אויך חל אויף אלע אדמיניסטראטיווע שטראפן. מ׳האט אויסגענומען פון קאנטראבאנד אלפאנסערט און פראסטיטוציע.

120 טויזענד זל. פארן ווארשאווער רעטונגס-קאמיטעט

אסיגנירט דער ווארשאווער מאגיסטראט

ווארשע (טעלעפאניש) דער ווארשאווער מאגיסטראט האט באשלאסן ארייננצושטעלן אין בודזשעט פון קומענדיגן יאהר א סובסידיע פון 120 טויזענד זל. פאר דעם יודישן רעטונגס-קאמיטעט.

בוי-ארבייטער פאלט אראפ פון 6-טען שטאק

און שטעלט זיך אויף פון דער ערד פריש און געזונד

ווארשא, (טעלעפאניש) אויף גרזיבאווסקא 89 איז נעכטן פארגעקומען אן אויסערגעוועהנליכער פאסירונג. עס ווערט דארט איצט געבויט א גרויס הויז פון 6 שטאק. איינער פון די בוי-ארבייטער קאנסטאנטין גאלאמב איז נעכטן נעוועזן בעשעפטיגט אין דער הויך אויפ׳ן 6 שטאק. פלוצלונג האט ער פערלוירען דאס גלייכגעוויכט און אראבגעפאלען אויף דער ערד. אלעמענס הערצער האבן א ציטער געטאן פון שרעק. צו אלעמענס פרייד און איבערראשונג איז אבער דער ארבייטער גישט דער־הרג׳עט געווארן. ער איז נאר פארקומען מיט עטליכע לייכטע וואונדן אויפ׳ן קערפער. דער ראטונגס-געזעלשאפט [illegible] ער זיך דערמיט, האט בעת׳ן פאלן האט ער זיך יעדעס מאל פערטשעפעט אין אן אנדער שטאק און דאס האט דעם פאל גע[illegible] לייכטער.

פאדערט איבעראל!

כשר למהדרין מן המהדרין

קאקוס-פוטער:

(CHEMO) — חעמא

צום בראטען און מאכען

(HOKOMA) האקאמא

צום באקען און שמירען

האט הערן אויסגעארבייט פון דעם פיינסטען און ריינסטען פלאנצען-פעטס

עמפעהלט די פאבריק

Einhorn, Fein i S-ka

Łódź, Wysoka 9, — tel. 64-56.

די אויסארבייטונג פון אונזער מאכום-פוטער שטעהט אונטער דער השגחה פון פאביאניצער רב הרה״ג ר׳ מענדיל נ״י אלטער.

פאדערט איבעראל!

דער נייערעפנטער מאגאזין און ווערקשטאט פון פיינע קינדער און שילער-גארדעראבע

אונטער דער פירמע

„Dzienkopol”

לאדז, זאחאדזשא 16a

בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט פון אייגענע און אנגעפראבירטע שטאפן

מיט די נייעסטע מאדעלן „L’Enfant”

בעקוועמע בעדינגונגען — צוגענגליכע פרייזען

פענסיאנאט

Januszewska-Góra

(10 מינוט פון דער באהן-סטאציע אפאטשנא), ליגט אין א פרעכטיגען סאסנאווען וואלד אין א שעהנער געגענד. שמאקהאפטע און כשר׳ע קיך. נאהרונג פון בעגרענצונג. ראדיא. פרייזען 40% ביליגער ווי אומעטום. אינפארמאציע ערטיילט דער אינה. נארוטאוויטשא 29. ק. 20 טעל. 46-69 נאר שבת און זונטאג פון 10-2

Chłopski Opoczno, skrzynka pocztowa 42 אדרעס פאר בריף

הייזער-פערוואלטונגען

מיט גלייכצייטיגער ערלעדיגונג פון שטייער-זאכען איבערנימט מיט פראקטיצירטער פערוואלטער, בעסטע רעפערענצען.

Ch. Regenwetter

Häuserverwaltungen & Bücherrevisionen

Berlin S. 14, Alte Jacobstr. 47.

Telefon: Dönkoff 4337.

נאר גיך א קורצע צייט!!!

פערפיומען, פודערן, מאלעפטיהויט, קעלניש און בלומען-וואסער

15%

ווי אויך אלע ארט קאסמעטיק האט איך בערעכענט די פרייזען מיט

פערפומעריע

י. דרוקער

זאחאדזשא 11

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אויערן, נאז און האלז און לונגען-קראנקהייטען

קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 61-87.

שפרעכשטונדען 12—2 און 5—7.

LEKARZ-DENTYSTA

P. ŻYTNICKA-KAHANOWA

powróciła

Konstantynowska 9, telef. 53-53.

„ELEKTRON”

ŁÓDŹ, SIENKIEWICZA 39

TELEFON 24-42

SPRZEDAŻ MATERJAŁÓW ELEKTROTECHNICZNYCH

SPECJALNY DZIAŁ RADJOWY

HURT DETAL

Dr. Różaner

ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מיננער-שוואכע.

Dzielna 9 (Narutowicza) 28-08 טעל.

פון 8—10, 5—8, פרויען 3—4.

Dr. med. Zeligsonowa

פראקטיצירט איבערן זומער אין ציעכאצינעק

(הויז וואלפזאן בייס פארק)

פרויען-קראנקהייטען, אקושעריע און אינערליכע קראנקהייטען.

Dr. med. Z. Datyner

ספעציאליסט פאר נערוועז, בלאז און געניטאל-קראנקהייטען

Piramowicza 11 (פריהער פלאנטשקא)

Tel. 48-98.

ראטעוועט די האר.

[illegible], וועלכע ווערען גענצליך ליסע קענען אויך בעקומען שעהנע האר. [illegible] האר-אויספאל. [illegible] [illegible] דער האר [illegible] פלעשל 3 זל. עמפעהלט

Skład Apteczny i Perfumerja

H. Hermalin, Piotrkowska 11

Dr. med. DONCHIN

ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייטען.

צוריקגעקעהרט פון פוילען.

[illegible]

מאניושקי 1 Moniuszki טעל. 07-9.

Dr. med. Grzegorz Rosenberg

Gdańska 44, tel. 24-44

ספעציאליסט פאר מאגען, קישקעס, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען.

[illegible]

Dr. P. Klinger

ספעציאל-ארצט פאר הויט-, האר- און געשלעכטס-קראנקהייטען

הייל-קווארץ-לאמפען.

אנדזשעיא 2, טעל. 28-82.

[illegible]

Dr. med. Ludwik Rapeport

P. Narutowicza 25 (וואלטש) Tel. 44-1

ספעציאליסט פאר נערוועז, בלאז און האר-קראנקהייטען.

[illegible]

עלטסטער פעלדשער מ. רובינשטיין

[illegible] 1928 [illegible]

וואלבארסקא 37 [illegible]

זומער-שפרענקעלעך!

[illegible]

קרעם „ADA” — 2 זלאטים —

צו בעקומען אין סקלאד אפטעקסקי פון

H. Hermalin, Piotrkowska 11

Dr. M. Goldfarb

זאכאדניא 18, טעלעפאן 80-51.

הוים- האר- און געשלעכטס-קראנקהייטען

[illegible]

Dr. med. J. BETTE

ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנק.

Piotrkowska 6, tel. 44-95

[illegible]

פלעגט די פים

PEDICURE

S. Łódzki

Traugutta 5 (Krótka), m. 10

טעל. 27-07.

[illegible]

Dr. med. A. Mazur

[illegible]

האט זיך איבערגעצויגען אויף

פיאטרקאווסקא 65

טעל. 01-60.

[illegible]

בלוטיגע קאמפען אין מעקסיקא

פרעזידענט קאלעס בעשולדיגט די קרעליקאלען אין מארד פון גענעראל אברעגאן. — קריגס-צושטאנד אין גאנצען לאנד

שלאכטען צווישען מיליטער און די אויפשטענדיגע

מאסקווא, 19 יולי (סב.) די רוי־שער אגענטור מעלדעט, אז נאך דער אויספארשונג פונ'ם מערדער, האט דער פרעזידענט קאלעס ערקלערט, אז דער מארד האט הינטער זיך א פאנאטיש רעי־ליגיעזען מאטיוו. אין דעם אטענטאט אויפ'ן גענ. אברעגאן זעהט ער גאנץ ריינליך די השפעה פון א קלעריקאלער אקציע. די פאליציי האט ארעסטירט 5 פערזאן, וועלכע מען איז חושד, אז זיי האבען כעהערט צו די מערדערישע פערשווערער. דער מערדער פון גענ. אברעגאן הייסט מראנקע דע לעאן.

ניו-יארק, 19 יולי (סב.) דער קארעספ. פון ערומארדעטען פרעזידענט אברעגאן איז געווארען באלאגערט און אמערגעפיהרט געווארען אין זיין רעזידענץ־פאלאץ. אין גאנצען לאנד הערשט א גרויסער אויפרעגונג. און עטליכע פראווינצען האבען די אויפשטענדיגע אנגעקומען. דאס רעגירונגס־מיליטער און די זשאנדארמעריע. דער אויפשטאנד נעמט אן אנ'ערנסטען כאראקטער. די מעקסיקאנישע רעגירונג האט ארויסגע־שיקט מיליטער צו די בעדראהטע פונקטען.

מעקסיקא (סב.) אגענטער גענעראל האט איז געקומען צו א בלוטיגע שלאכט צווישען רעגירונגס־מיליטער און די אויפשטענדיגע, וועלכע זענען מיליטאריש צוזאמענגעשטעלט. פון ביידע זייטען זענען דא פערוואונדעטע פערלוסטען.

ניו-יארק (א.ו.) דער מעקסיקא־נישער קאנסול, וועלכער געפינט זיך אויצט אין ברוקלין האט אין א געשפרעך מיט די פארשטעהער פון דער פרעסע זעהר פעסימיסטיש אפגעשאצט די סי־טואציע אין מעקסיקא. דער קאנסול האט פעסטגעשטעלט, אז דער מארד פראגט א רייזן פאליטישען כאראקטער, דערפאר האט ער זיך ארויסגעזאגט, אז די נייע שטראמונגען אין מעקסיקא וועלען פיהר־ארויסזאגען צו פארשארפען די רעליגיעזע קאמפען. בעגלייטענדיג דעם דאזיגען גע־שפרעך, זאגט זיך די אמעריקאנער פרע־סע ארויס, אז די פאראייניגטע שטאטען וועלען אנגעמען אלע מיטלען נישט צו ערלאזען צו קיין אונרוהען אין מעקסי־קא.

ניו-יארק א. ש. די צייטונגען ברי־מען נישט אן קיין אנטהוסיאזטישע שטימ־מונג אין דער פראגע וועגען די לעצטע געשעהענישען אין מעקסיקא. אין אלגע־מיין דריקט די פרעסע אויס איהר בעו־אונרוהיגונג, אז דער מארד פון גענ. אברעגאן וועט מיט זיך פארשטעלען א מין הקדמה צו נייע אונרוהען אין לאנד. דערפאר זאגען די צייטונגען ארויס א חשש, אז קאלעס איז פערבונדען צובר־דען פון דעם מארד, ווייל דאס וועט פאר לאנגערן זיין קאריערע. נישט קוקענדיג אויף דער דערויף, בעמערקט ער זיך ארויס־צוזאגען די פערצווייפלונג פער אבערגאנס מיט איהם — מעקסי־קא.

לישע טרופען פון לאנד.

מעקסיקא (א.ה.) די שטימונג אין מעקסיקא איז וויטער א זעהר אויפ־גערעגטע. אין א רייה ערטער איז געקו־מען צו גאנץ ערנסטע קאמפען פון רעגי־רונגס־מיליטער מיט די אויפשטענדיגע קאלעס האט פערהאנדעלט מאסען־ארעס־טען.

די רעגירונג האט בעשלאסען צו ער־קלערען אין גאנצען לאנד קריגס צו־שטאנד.

דער אונטערמינסטער פון רעפובליק, וואס איז אין פארבינדונג מיט דער מארד איז ארעסטירט געווארען צוזאמען מיט'ן גאנ־צען פערסאנאל, האט בעשטאנען פון 12 פערזאן.

לונדבערג פערענטפערט דעם גענ. נאבילע

שטאקהאלם 19 יולי (סב. צום „ל. ט.") פון קינגסבעי מעלדעט מען, אז אין צוזאמענהאנג מיט דער פערשארפטער פאלעמיק אין דער נארוועגישער פרעסע נעהען גענ. נאבילע האט דער קאפיטאן לונדבערג געהאט א געשפרעך מיט די פארשטעהער פון דער פרעסע אין וועלכער ער האט פעסטגעשטעלט, אז בעת ער איז געקומען אויף דער אייז-קריע וואו עס האט זיך געפונען די מאנשאפט פון דער „איטאליא" איז דער גענ. נאבילע געווען קראנק. לונדבערג האט איהם דעריבער תיכף מיטגענומען מיט זיך. דער שוועדישער קאפיטאן האט ווייטער ערקלערט, אז די איטאליענישע מאנשאפט האט ער געפונען גאנץ צופעליג. אין מאמענט בעת ער איז געפלויגען איבער דעם ארט, וואו די מאנשאפט האט זיך געפונען איז דער נאפעל געווארען געזעהן צווישען, אז ער האט שוין געהאלט צוריקפליהען קיין קינגסבעי אין דעם מאמענט האט ער אבער געזעהן די מאנשאפט און זיך בשלום צו זיי ארעגגעלאזט.

מוסאליני בעפעהלט נאבילע'ן תיכף צוקומען קיין איטאליע

רוים, 19 יולי (אטע) דאס אפיציעלע פרעסע-ביורא פערעפענטליכט פאל־גענדען קאמוניקאט: די איטאליענישע רעגירונג האט ארויסגעגעבען א בעפעהל, אז די געראטעטע רעשטלעך פון דער איטאליא זאלען תיכף ומיד אומקעהרען זיך א היים, קיין איטאליען, סיטא די מילאנא, וועט זיי צוליב דעם ברענגען אין נאר־וועגישען פארט נארוויק. מוסאליני האט בעפוילען אלע מיטגלידער פון דער קאמיסיע אהן אויפנאהם, נישט צוגעבען קיינעם קיין אינפארמאציעס וועגען דער עקספעדיציע פון דער „איטאליא". „סיטא די מילאנא" וועט זיי צופיהרען אין פארט נארוויק און שפעטער זיך אומקעהרען קיין קינגסבעי אונטערצוגעמען נייע אויפזוכונגען.

איטאליא-מאנשאפט איז געשלאפען אויף צושמאלצענע שטיסער אייז

מאסקווא 19 יולי (סב.) דער איטאליענישער אפיציר וויגלערי האט ער־קלערט דעם קארעספאנדענט פון „איזוועסטיא", אז די קאטאסטראפע פון דער „איטאליא" איז פארגעקומען צוליב דעם, וואס דער גאז איז ארויסגעפלויגען פון דער לופט-שיף.

נאבילע'ס חברים האבען געמוזט שלאפען אויף דעם אייז, וואס האט געהאל־טען אין צושמאלצען ווערען. ערשט שפעטער, ווען צו דער גרופע האט זיך ארא־געלאזט גענ. לונדבערג מיט זיין עראפלאן, זענען זיי ערשט געשלאפען אויף די פליגעל פון עראפלאן.

אונרוהען אין בולגאריע.

בעלגראד 19 יולי (סב.) פון סאפיא איז אנגעקומען א ידיעה, אז אין צו־זאמענהאנג מיט'ן מארד פון אנפיהרער פון די מאקעדאנישער רעוואלוציאן זענען אין אזוניגע ערטער פון לאנד אויסגעבראכען ערנסטע אונרוהען. אויף סיל ערטער איז געקומען צו א בלוטיגען צוזאמענשטויס פון מיליטער און די מאקעדאנישע אויפ־שטענדיגע.

כוליגאנישער אנפאל אויף א יודישען יונגענמאן

אויף ראג שענקיעוויטש און מאניושקי.

(—) אויף רוג שענקעוויטשא און מאנ־יושקי זענען געקומען 11 אונגעבר אנ־געפאלען 2 כוליגאנעס אויף דעם 20־יעהריגען יודישען יונגערמאן אברהם מאיר פון שענקעוויטשא 22 און אהם שטאַרק צושלאגען. אויף די געשרייען פון דעם בעפאלענעם האט איינער פון די דורכגעהער ארויסגערופען א פאליציאנ־ט. רעוואלווער און אונגעגע מאל אויסגע־שאסען אין דער הויך, כדי אזוי ארום צו־צואלארמירען די פאליציי. אין א פאר מי־נוט ארום זענען אנגעקומען עטליכע פא־ליציאנטען, צוזאמענגעשטעלט א פראָ־טאקאל. די כוליגאנעס זענען נישט גע־ווארען ארעסטירט.

—=0=—

קומענדיגען זונטאג

די גרויסע זומער-פרעסע-רעדוטא אין „העלענאוו"

ענדליך וועט קומענדיגען זונטאג פאר־קומען די לאנג ערוואַרטעטע גרויסע זומער-פרעסע-רעדוטא אין „העלענאוו". די רעדוטא ווערט איינגעאָרדנעט דורכ'ן היגען זשורנאליסטען-סינדיקאט, און דאס אליין איז שוין די בעסטע גאראנטיע, אז דאס וועט זיין א פערגניגונג, ווי נאר זשורנאליסטען קענען איינאָרדנען. די ווינטער-פרעסע-רעדוטא אין „פילהארמא־ניע" איז געווען די גרעסטע סענסאציע פון קארנאוואל אין לאדז. דאס אבער, וואס וועט זיין קומענדיגען זונטאג אין „העלענאוו" וועט איבערשטייגען אפילו די ווינטער-פרעסע-רעדוטא.

איבערראשונגען אויף איבערראשונגען, וואונדער איבער וואונדער. ארגינעלע קינסטלערישע דעקאראציעס, בלומען־לודקעס, דאנסינג, קאבארעט, ספארט־שפילען, קינדער-פערגניגונגען, פאנטאס־טישע ליכט-עפעקטען מיט פיל וועראמבלע געווינסטען און נאך און נאך. מיט איין ווארט, ס'וועט זיין א פערגניגונג פון פערגניגונג-לאנד!

ס'איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואס מיזענדער לאנגיקאנס גרייטען זיך צו קומען פון די זומער-וואוינונגען ארום לאדז צו דער פרעסע-רעדוטא.

גאנץ לאדז וועט זיך טרעפען אויף דער רעדוטע. אלע, נעהמט מיר זונטאג זיך פערוויילען אין „העלענאוו"!

אויטא-קאטאסטראפע הינטער לאדז

(פ) אויטא שאסעי פון פיעטריקאוו איז געכאפען געפאהרען קיין לאדז אן אויטא פון דער פירמע „פשעמיסל" א פאראשע ביהל. פלוצלינג איז דער אויטא צוליב א דעפעקט אין מאטאר ארויפגעפאלען אויף א בוים בעת זיין און דער שאפער איז פערהאוונדעט געווארען פון די גלאז-שפריצען פון דעם שויב. דער דירעקטאר פון דער פירמא וואס איז געפאהרען אין אויטא איז ארויס בשלום.

טעאטער און קונסט.

די גאסטראלען פון בעני אדלער אין פילהארמאניע.

אין יודישען טעאטער אין „פילהאר־מאניע" טרעט אויף זייט א וואך צייט דער בעריהמטער שוישפילער פון די אמעריקאנער יודישע טעאטערן, בעני אדלער.

ה' אדלער איז א פנים חדשות אויף דער יודישער ביהנע אין לאדז. נישט נאר דערמיט, וואס ער האט דא נאך קיינמאל נישט געשפילט, נאר ער איז טאקי נייע און אייגנארטיג אין זיין ארט שפילען און דעם אופן, ווי ער אינטער־פרעטירט און שאפט א טיפ.

בעני אדלער איז א דראמאטישער שוישפילער. זיינע ראלען פיהרט ער אבער אויס גאנץ אנדערש, ווי מיר זע־נען געוואוינט צו זעהן ביי אנדערע שוי־שפילער פון דעם מין. בעני אדלער ברענגט ארויס די דראמאטישע מאמענ־טען אהן ספעציעלע „דראמאטיזירענדע עפעקטען". זיין הויפט-שטריך איז נאטיר־ליכקייט און פשטות. און מיט דער דא־זיגער פשטות, מיט דער „ארטיגער שפראך זיינער, ווירקט ער פיל שטאר־קער אויפ'ן צוהערער, ווי אנדערע אר־טיסטען מיט דעם שרייענדיגען פאטאס און זשעסטיקולאציעס.

בעני אדלער'ס שפילען דערפיהלען מיר די דראמע אין א פיל טיפען און מענשליכען זין.

די ליבהאבער פון אנ'אמת'ער יודי־שער קונסט דארפען דעריבער אויסנו־צען די געלעגענהייט און זעהען בעני אדלער'ן.

צוזאמען מיט ה' אדלער טרעט אויף אויף די פעהיגע דראמאטישע שוישפי־לערין מאדאם שושנה פון ווארשא, וועלכע איז אין איהרע ראלען שטארק און איינדרוקספול.

מארגען, שבת בייטאג ווערט געשפילט צום דריטען מאל ליבין'ס דראמע „דער איבריגער מענש" מיט ה' אדלער אין דער הויפט-ראל.

אין אווענד גייהט די פרעמיערע „דער אמביציגער זוהן".

לעצטע „גולם"-אויפפיהרונגען אין שטאטישען טעאטער

היינט און מארגען געהען די לעצטע פערשטעלונגען פון לייוויקס „גולם" אונ־טער דער רעזשי און בעארבייטונג פון מארק ארנשטיין. ווער עס האט נאך נישט געזעהן די הערליכע אויספיהרונג פון „גולם" אין שטאדטישען טעאטער. דאס פיינע צוזאמענשפיל פון די ארטיסטען די פראכטפולע דעקאראציעס, דארף זיך צו אײלען דאס טהון אין די נאהענטסטע 2 טעג.

די לוין-אקציע אין לאדז

היינט דעצידירענדע בעראטונג פון די טראמוואי-ארבייטער

(פ) אין לאקאל פון די טראמוואי־ארבייטער איז פארגעקומען א זיצונג פון דער פערוואלטונג מכח דער לוין-אק־ציע פון די טראמוואי-ארבייטער. נאך א לאנגער דיסקוסיע איז בעשלאסען גע־ווארען צונויפצורופען אויף היינט א פערזאמלונג פון די טראמוואי-ארבייטער אויפ'ן העמזנע-פלאץ, כדי צוצונעמען א דעצידירענדע שטעלונג וועגען די בשעת ארויסגעשטעלטע פאדערונגען.

זאלוציע, אז אויב ביז זונטאג וועט די פאבריק נישט בעלאזען ווערען אין גאנג, ...זאל אויף דער נייע רוהער. פראקלאמירט ווערען א איינשטאגיגער פראטעסט־שטרייק. דעם מערדמון פון שטרייק וועט פעסטשטעלען די פערוואלטונג פון פער־

איינו און פערשטענדיגונג מיט אנדערע פעראיינען.

• • •

אנראר-שטרייק

(8) נעכטען האבען פערשטרייקט 100 פעלד-ארבייטער און די גימער פון

דער צאלנער פאבריק געוועלשאפט און לומשטיעוש. די שטרייקענדע פאדערן א הוספה פון 1.80 טעגליך אויף 2.40 זל. דער ארבייטס-אינספעקטאר האט אונ־טערגענומען א אינטערווענציע.

• • •

שוסטער בעקומען א הוספה פון 6 פראצ.

(8) מיט א צייט צוריק האבען די פוילישע שוסטער-ארבייטער וועלכע זענען בראסמרס און סאראקיששען פעראיין און בייס „פראצא" ארויסגעשטעלט א 6 פראצ. הוספה-פאדערונג. נעכטען איז וועגען דער פראגע אפגעהאלטען געווא־רען א קאנפערענץ ביים ארבייטס-אינ־ספעקטאר און און רעזולטאט האבען די מייסטערס די פאדערונג נאכגעגעבען.

• • •

זאקען-ארבייטער ערקלע־רען א שטרייק

(פ) נעכטען איז פארגעקומען א קאנפערענץ פון די פארשטעהער פון די זאקען-פאבריק-אינהאבער און די פאר־בייטער וועגען דער הוספה-פאדערונג. די פאבריקאנטען האבען נאך לאנגע אונ־טערהאנדלונגען מסכים געווען צו געבען א הוספה פון 6 פראצ. א חוץ די ארבייט־טער פון פאנטאזיע-סחורות.

דערויף האבען די ארבייטער אבגע־האלטען א פערזאמלונג פון פארשטעהער, אויף וועלכער עס איז בעשלאסען געווארען אויב די פאבריקאנטען וועלען נישט נאכ־געבען פאר אלע ארבייטער אהן אויס־נאהם א הוספה פון 15 פראצ. צו ער־קלערען א שטרייק.

בוי-שטרייק פערשארפט זיך

(פ) אין לאקאל אויף טראנסקא 40 איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון די שטרייקענדע בוי-ארבייטער. נאך א לאנ־גער דיסקוסיע איז בעשלאסען געווארען דעם שטרייק צו פערשארפען. אויסער־דעם שטעלען א דיזשור פון דער שטרייק־קאמיסיע ביי אלע בוי-ארבייטען און אויסצוהאלטען דעם שטרייק ביז די פאָ־דערונגען וועלען ערפילט ווערען.

• • •

איינטאגיגער פראטעסט-שטרייס נעגען לאקאוט אין פאזנאנסקי'ס פאבריק

(פ) אין לאקאל פון „פראצא" איז פארגעקומען א פערזאמלונג פון די פאב־ריקס-דעלעגאטען, אויף וועלכער עס איז צווישען אנדערע ארומגעהערט געווארען די פראגע וועגען לאקאוט אין פאזנאנ־סקי'ס פאבריק.

נאך די רעדעס פון א גאנצע רייה רעדנער איז אנגענומען געווארען א רע־

די דארף מען אויסשרייבען א קוויט אויף איינגעצאהלטע אדער צוריק־בעקומענע געלדער?

(פ) די שטעער-אמטען האבען בעקו־מען א אויפקלערונג מכח אויסשרייבען דורך דער בעפעלקערונג „פאקטיטאוואני" אויף איינגעצאהלטע שטייערען די קוויטאנ־טען דארפען זיין געשריבען אין דער פוילישער שפראך און די סומע דארף זיין ארויסגעשריבען בפירוש מיט ווערטער.

די קוויטירונגען קענען אויך זיין אויסגעשריבען דורך די בירגער וואס געהערען נישט צו דער פוילישער נאציאנאליטעט אין זייער מוטערשפראך ביים אננעמען בעטראגען פון די פינאנץ-אמטען.

אז די קוויטירונג פון זיין אונטערגע־שריבען דורך דעם וואס איז בערעכטיגט דאס געלד אבצונעהמען. אויב דער בע־רעכטיגטער צום אננעהמען דאס געלד קען נישט שרייבען שרייבט אונטער די קוויטירונג א זייטיגער פערזאן, וואס ווערט דערביי בעפולמעכטיגט פון בע־רעכטיגטען אננעהמער אין געגענווארט פון קאסע בעאמטען, וועלכער האט דאס רעכט צו פאדערען פון בעפולמעכטיגטען צו ווייזען זיין פאס און צו פערנאטירען אויף דעם קוויט די דאטום פון פאס.

די ערשטע גרופע „ארט"-שילער אנגעקומען אין די קאטאן-זאקען-פאבריקען.

ווי בעקאנט איז אין דער קאטאן־זאקען-בראנזשע בכלל קיין יודישע אר־בייטער נישט געווען. זאגאר די נא־הענטסטע קרובים פון די קאטאן-זאקען־פאבריקאנטען איז נישט מעגליך געווען צו בעקומען ארבייט.

איינע פון די הויפט-מניעות פאר'ן יודישען ארבייטער איז געווען די אונ־מעגליכקייט זיך אויסלערנען דאס פאך.

ענדליך האט דער לאדזער „ארט" נאך א סך אנשטרענגונג איינגעארדענט א קאטאן-זאקען לערן-ווערשטאט אין די ערשטע גרופע שילער האט שוין די טעג אנגעהויבען צו ארבייטען אין די פאבריקען.

א יודישע פרוי אויסגעבערענט דעם מאן די אויגען

ערשיטערנדע פאמיליען-טראגעדיע אויף לעשנא גאס.

(8) אין פראנט פון הויז אויף לעשנא 15 וואוינט די פאמיליע פאצאנאווסקי, וואס בעשטעהט פון מאן אליעזר 44 יאהר אלט, זיין ווייב, די פרוי רחל, 36 יאהר אלט, און א 6-יעהריג יונגעל. פאצאנאוו־סקי איז געווען א אנגעשטעלטער אין א פאבריק און האט פערדינט נישט שלעכט די פאמיליע האט דערויבער געלעבט גאנץ פיין.

לעצטענס אבער איז פאצאנאווסקי רעדוצירט געווארען פון פאסטען און עס האט אין רוהיגען פאמיליען-לעבען זיך ארייגעריסען די קללה פון נויט און דחקות. אז ס'איז נישטא קיין פרנסה הויבט מען אן, ווי דער שפריכווארט, זיך צו קריגען. מחלוקת איז דערנאך געווא־רען א טעגליכע זאך ביי די פאצא־נאווסקי'ס און זשטיפ און לעצטענס איז עס אפילו שוין דערגאנגען צו קלעפ.

נעכטען פריה איז ווידער אמאל אויס־געבראכען א שארפע קריגעריי צווישען מאן און ווייב. פלוצלינג איז די פרוי פון גרויס אויפרעגונג צו צום שאנק, ארויס־גענומען פון א פלעשעל מיט א גיפט־ניגען סם און עס א גאס געמאן דעם מאן אין פנים אריין.

עס האבען זיך דערהערט אומגעהייערע קולות פון אפגעברוהטען. די צוגע־לאפענע שכנים האבען ארויסגערופען די פאגאטאוויע, וואס האט דעם געלי־טענעם ערשטע הילף. דער דאקטאר האט ביי איהם פעסטגעשטעלט א שווערע ליכע בעשעדיגונג פון נאנצען קערפער.

דער געליטענער האט אבער בשום אופן נישט געוואלט געהן אין שפיטאל אריין.

די אנגעקומענע פאליציי האט די פרוי ארעסטירט. דער פאל האט געמאכט א שרעקליכען רושם און דער גאנצער גאס געגעה.

הרב ר' לייבעלע ברוידא'ס זצ"ל איז נקבר געווארען צווישען די אומגעקומענע אויף קידוש השם

די רירענדע עפיזאדען פון זיין שטורמיש לעבען.— ווי אזוי הרב ברוידא האט געליטען בעת דער רוסישער אקופאציע אין לעמבערג.— צעהנדליגער טויזענדער יודען בעטייליגען זיך אין דער לויה

(א בריף פון לעמבערג, ספעציעל פאר'ן „לאדזשער טאגעבלאט")

פון א. כטרי

די פטירה פון אלטען, אנגעזעהענעם, אויסערגעוויינליך געאכטעטען און בעליבטען רב ר' לייבעלע ברוידא האט ארויסגערופען א טיפען טרויער און אלע יודישע קרייזען אין לעמבערג, ווי אין גאנץ גאליציען. אהן אונטערשייד פון ריכטונג און פארטיי, גאנץ לעמבערג איז איינגעהילט אין טרויער און מען רעדט וועגען דער גרויסער און שווערער אבידה, וואס דאס יודישע לעמבערג האט געהאט מיט'ן טויט פון דעם גדול התורה, ר' לייבעלע. עס ווערען דערציילט פערשיעדענע עפיזאדען, וועלכע כאראקטעריזירען די מדות טובות און דעם כאראקטער פון נפטר.

די לעמבערגער יודישע פרעסע איז פול מיט ערציהלונגען און שילדערונגען, פון וועלכע מיר זעהען, ווי אזוי הרב ברוידא האט ווי אן אמת'ער מנהיג העדה נישט געוואלט פערלאזען זיין עדה, ווען זי האט זיך געפונען אין אן עת צרה בעת די רוסישע מלחמה־יאהרען.

אזוי ווערט דערציהלט, אז בעת'ן אויסברוך פון דער מלחמה, ווען אלע רבנים און פערמעגליכע יודען פון מזרח גאליציען האבען פערלאזען זייערע וואוינערטער און אנטלאפען קיין ווין, בודאפעסט, און וואו די אויגען האבען זיי געטראגען, מחמת זיי האבען מורא געהאט פאר פאגראמען מצד די צארישע חילות, איז הרב ברוידא געבליבען דער איינציגער פון לעמבערגער רבנים אויפ'ן ארט, און נישט געוואלט הערען פון אלע פערשלאגען, וואס זענען איהם געמאכט געווארען, צו אנטלויפען. הרב ברוידא האט בעשלאסען צו פערבלייבען מיט די ארימע לעמבערגער יודען און צו טיילען זיך מיט זייער גורל, אויב ער וועט זיי נישט קענען העלפען, וויל ער צום ווייניגסטען מיט זיי ליידען.

דעם 3 סעפטעמבער 1914 האט דאס צארישע מיליטער ארומגעמארשירט קיין לעמבערג. פאר די לעמבערגער יודען האט דער דאמאלסטער טאג אויסגעזעהן ווי אן אמת'ער תשעה באב. מ'האט זיך גערופט אויף א מורא'דיגען פאגראם, די ידיעות פון די ארומיגע שטעטלער, פון וואנען ס'זענען אנגעקומען קיין לעמבערג די אנטלאפענע, וועלכע האבען דערצעהלט וועגען די שוידערליכע געשעהנישען פון די קאזאקען אויף דער יודישער בעפעלקערונג, ווי אזוי מ'האט בעראבט יודישע הייזער, מטמא געווען יודישע פערמעגען און יודישע פרויען ווערען אכזריות'דיג געמארטערט און געשענדעט, האבען נאך מעהר פערשטארקט די מורא און דעם פחד בנוגע דער לעמבערגער יודישער עדה.

און די ערשטע צייטען האט זיך אבער די שרעק ארויסגעוויזען פאר אומבעגרינדעט. דער ערשטער רוסישער גובערנאטאר אין לעמבערג האט נישט צוגעלאזט צו קיין שום עקסצעסען. אבער אין א צוויי וואכען ארום, צווישען ראש השנה און יום־כפור, ווען דער גובערנאטאר שערעמעטעוו איז פערביטען געווארען אויף באבינסקי'ן, האט מען גענומען שיסען אין וועלכע מאס אויף דער יודישער בעפעלקערונג און ס'זענען דערביי אומגעקומען 60 יודען. אויך האט מען הונדערטע יודען ארעסטירט אונטער'ן חשד, אז זיי האבען געשאסען אויפ'ן צארישען מיליטער. די שטימונג צווישען דער יודישער בעפעלקערונג איז געווען זעהר א נעדריקטע. מ'האט גערעדט, אז דער אמת'ער פאגראם וועט ערשט געשעהן אום יום כפור, ווען אלע יודען וועלען זיין פערזאמעלט אין די בתי־התפלות. הרב ברוידא האט דאן בעפוילען, אז מ'זאל שליסען אלע שוהלען און בתי מדרשים און יעדער זאל מתפלל זיין ביחידות. נישט לייכט איז געווען דעם לעמבערגער רב צו פועל'ן ביי זיך, אז ער זאל נישט היינטען מתפלל זיין יום כפור בציבור. אבער די סכנה פאר א פאגראם האט איהם געצוואונגען ארויסצוגעבען אזא בעפעהל.

א שרעקליכער יום־כפור איז דאן געווען אין לעמבערג. קליינע גרופעלעך יודען זענען זיך צונויפגעקומען אין דער שטוב, ווי פערצווייפעלטע אנוסים, און אויסגעגאסען זייער ביטערער הארץ אויף דעם אונגליק, וואס האט געטראפען די גאנצע וועלט און בעזונדערס די יודען. ביים הרב ברוידא האבען זיך פערזאמעלט די מקורבים און מיט געשטיקטע טרעהרען האט מען געזאגט „כל נדרי". פלוצלינג האט מען דערהערט א האסטיג קלאפען. אלע זענען אויפגעציטערט געווארען פאר שרעק.

— ווער קלאפט? — האט דער אלטער מנהיג העדה געפרעגט ביי דער טיר.

— איך, ד"ר הויזנער — האט מען געענטפערט יודיש — עפענט גיך, איך שרעקט אייך נישט.

ווען הרב ברוידא האט געעפענט די טיר, איז צוגעטרעטען דער ד"ר הויזנער און א רוסישער אפיציר. ד"ר הויזנער האט ערקלערט דעם רב, אז דער גענעראל־גובערנאטאר פערלאנגט, אז ער זאל תיכף ומיד קומען צו איהם מיט'ן אויטא, וואס שטעהט שוין אנגעגרייטעט. ס'האבען נישט געהאלפען די בקשות און די תחנונים פון הרב ברוידא, אז מ'זאל איהם ערלויבען צו געהן צו פוס, אז ס'איז יום־כפור און מ'טאר דעם הייליגען טאג נישט פאהרען, דער אפיציר איז געבליבען ביי ס'זיינע און ערקלערט, אז ער האט א בעפעהל בעקומען צו ברענגען דעם רב מיט'ן אויטא. ווייטערדיג אין איבערגעשראקען וועגען דעם פלוצלינגען רופען איהם צום גובערנאטאר, איז הרב ברוידא ארויפגעשטיגען מיט געוויין אין אויטא. פארגעקומענדיג צום גובערנאטאר, האט מען איהם מקבל פנים געווען זעהר שטרענג.

— פארוואס האט איהר פערשלאסען אלע שוהלען און דעם דאווענען אין היינטיגען טאג נישט ערלויבט, ווי אלע יאהר? — האט געדונערט דער גובערנאטאר — דאס איז א דעמאנסטראציע געגען דער רוסישער מאכט — האט ער ווייטער געשריגען.

הרב ברוידא האט ערקלערט באסבאנסט'ן, אז ס'זענען דערביי נישט געווען קיין שום שלעכטע כוונות, נאר בלויז אויס מורא פאר פאגראמען האט מען געמוזט פערשליסען די שוהלען.

— איך בעפעהל — האט דאן געזאגט דער גובערנאטאר, אז מארגען זאלען אלע שוהלען ווערען געעפענט און מ'זאל דאווענען פונקט ווי אלע יאהר. איך וועל ארומשיקען פערשטארקטע פאטרולען אין אלע יודישע גאסען און ס'וועט אייך גארנישט געשעהן.

און פאקטיש האט מען צומארגענס געדאווענט אין אלע בתי תפלות און קיין שלעכטס איז נישט פארגעקומען.

דאס זענען נאר איינצעלנע עפיזאדען וועלכע ווערען דערציילט וועגען די לעצטע יאהרען פון הרב ברוידא. ס'איז דעריבער נישט קיין וואונדער, וואס דערהערענדיג וועגען זיין פטירה, האט די גאנצע שטאט דערפיהלט, אז זי האט פערלוירען א טייערן פאטער און פטרון.

און טאג פון דער לויה האט דאס יודישע לעמבערג בעוויזען ווי אזוי עס שעצט.

די געשעפטען זענען געווען געשלאסען. מיט יעדען צוג זענען אנגעקומען צעהנדליגער רבנים, חסידים פון גאליציען און ווייטע מקומות. יונג און אלט, קינד און קייט, אלע האט זיך בעטייליגט אין דער לויה פון איינעם פון די גרעסטע יודישע גאונים פון אונזער צייט הרב ברוידא.

פונ'ם באלקאן אין'ם הויז פון נפטר האבען געהאלטען הספדים ראבינער ראטמאן און מעלס, סעג. ד"ר שרייבער און דער מורה הוראה וואלפבערג. בעפארדערשט ריהרענד איז געווען די רעדע פון מעג. שרייבער, וועלכער האט ס'זאגען אויסגעשריען מיט געוויינען פון פיל טויזענד קעפיגען המון.

די לויה האט זיך געצויגען פון צוויי ביז זעקס אזייגער און נאך. ס'מאכען יודישע לעמבערג אין גאנצען נאכגעגאנגען נאך דער מטה פון אזהר מנחת.

אין דער גרויסער שוהל, וועלכע איז געפאקט פול מיט מענשען, האט הרב צירן מספיד דעם נפטר. דאן אין בית המדרש רחוב לעיר. שפעטער אין בית המדרש „קובע עתים", אומעטום האט מען וואס צו זאגען נאכ'ן גרויסען מת.

* * *

אבער באלד נאך סוכות האט דער גענעראל גובערנאטאר בעשלאסען צו נעהמען ערוב'ניקעס פון יודען און הרב ברוידא איז אויך בעשטימט געווארען אלס איינער פון זיי. פרבטא צו־נאכטס פרשת ויצא איז געקומען א רוסישער באמטער צוזאמען מיט אונגעצע סאלדאטען אין דער וואוינונג פון רב און איהם געהייסען איבערפיהרען צו די אמבודע וואקזאל קוקען.

נאך גרויסער מיה איז געלונגען צו פועל'ן, אז מ'זאל דעם רב איבערלאזען און שטעלען נאך שבת. אונצווישען האבען זיך משתדל געווען פאר א.ה.ח דער דעמאלסטיגער בורגערמייסטער רודאוויסקי און אנדערע פערזענליכקייטען, און דער גענעראל־גובערנאטאר האט מסכים געווען צו לאזען דעם אלטען רב אין זיין היים.

געווען דאן א שווערע און בויטערע צייט פאר די לעמבערגער יודען. אלע מקורות פרנסות האבען זיך אפגעשטעלט נאך א דעצם די רוסישע יודען, וועלכע האבען געשלאסען קיין לעמבערג דעם בעקאנטען עסקן דוד פוטשעבערג ז"ל איז געלונגען צו ארגאניזירען א הילפס־קאמיטעט און צו לינדערן מילוי די שרעקליכע נויט. און דאמאלס קאמיטעט איז אויך געווען דער הרב ברוידא און ד"ר פערנאנד הירשער. און יעקב צעטל און געשעהן מיט ר' לייבעלע ברוידא אמת'ער נס.

אונטמאל פארטאגס איז ער געגאנגען, ווי דער שטייגער איז, אין שוהל אריין צו מנחה. פון ווייטען איז געקומען א רוסישער אפיציר און אנ'אויטא. ווען דער אפיציר האט דערזעהן דעם רב האט ער זיך געלאזט מיט'ן אויטא מיט א געוואלדיגע איסקאט גלייך אויפ'ן רב. נאר א פאהר און דער רב וואלט געלעגען אונטער די רעדער פון אויטא. און לעבען מאמענט האט דער רב זיך פערשטעהט און אנ'אנדער רעטונג און דאס האט איהם אפגעשאצט פון א זיכערן טויט.

צום צווייטען מאל איז ר' לייבעלע בעו שטייט געווארען געצוואונגען צו ווערען אלס ערוב'ניק אין יאהר 1915. דאס איז געווען און דער צייט פון דער רוסישער עסטרייכישער אפענסיווע, ווען די רוסען האבען געזעהן, אז זיי וועלען מוזען פערלאזען לעמבערג. אבער אויך דאס מאל האט איהם אפגעגליקט, מחמת די קאזאקישע רייטער וועגען פרוהער אריין קיין לעמבערג בעטרעט.

נאר שרעקליכער זענען געווען די איבערלעבונגען פון הרב ברוידא און חודש נאוועמבער פון יאהר 1918, ווען אין די לעמבערגער גאסען זענען פארגעקומען שלאכטען צווישען פוילישען און אוקראינישען מיליטער.

די צעמישטקייט און צעשווילדערטקייט באנדעס האבען געראבט און תרוב געמאכט יודישע וואוינונגען, יודיש פערמעגען און יודיש לעבען איז געווען הפקר. און די נאכט האבען זיך געטראפען די אונשולדיגע ערמארדעטע און געקוילעטע יודען. אויך דעם רב'ס וואוינונג האט בעגען די באנדעס צעראבירט.

די דמאלסדיגע הויסמארישער לויה פון די קדושים און די פערברענטע ספרי תורות האט ער געהאלטען א הספד, וועלכען לעמבערג וועט קיינמאל נישט פערגעסען ביז'ן סוף פון זיין לעבען איז ר' לייבעלע געווען בעהערשט פון די שרעקליכע איבערלעבונגען פון נאוועמבער 1918. און דאס האט געטראגען צום אויסדרוק בעת די רביצין איז געשטארבען. דער רב האט דאן פערלאנגט, אז מ'זאל זי מקבר זיין צווישען די קדושים, זיין ווייל'ען און, פערשטעהט זיך, ערפילט געווארען.

— מיר אליין, האט דער רב דאן געזאגט, און דאס איז געווען סך־הכל פון אונזערע וואכען צוריק — זאלט איהר אויך דא קובר זיין.

אז דאס יודישע לעמבערג געוזט מיט הערץ און וויינט. מ'איז אויפ'ן בית־עולם, מ'זעהט מעהר נישט קיין מצבות, קיין קברים, בלויז א שווארצע, נידריגע מענשען־כוואליע, וואס פערגרעסערט זיך מעהר. ווערער הספדים און מ'לאזט דעם מת אין קבר. נישט אין די קברי הבנים, נאר אין די קברים קדושים, וואס זענען געפאלען על קדוש השם, דא, צווישען די מארטירער, האט דער גרויסער רב זיך אויסגעקליבען זיין אייביג מקום מנוחה, דער קבר פון די רביצין פון איין זייט, די פערברענטע ספרי תורה'ס פון דער צווייטער און אנגמיטען — ער, דער לעצטער גרויסער רב.

מיט א צעבראכען הארץ און שווער געמיט האבען די טויזענדער לעמבערגער יודען פערלאזט דעם בית־עולם פולער און זיי האבען דארט איבערגעלאזט דעם טייערסטען, וואס דאס לעמבערגער יודענטום האט פערמאגט.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן 10־יעהריגען יובילעאום
פון צענטראלען כוחרים־ און פאבריק־ נשען־פערבאנד
אויף לאדזער וואיעוואדסטווא (פעטריקאווער 10).
ערשיינט אין קורצען א אילוסטרירטער

יובילעאום אלמאנאך
(פראכט־אויסגאבע)

אונטער דער רעדאקציע פון י. אבערושאנעס
און דיר. מ. ארבאך.

אין דעם אלמאנאך נעהמט אריין א געשיכטליכער איבערבליק פון די 10 יאהר טעטיגקייט, אויך פאטאגראפיעס און אויטאביאגראפיעס פון די ערשטע גרינדער, פערוואלטונגס־מיטגלידער פון די 10 יאהר, מיטגלידער פון די שירט־גערינגע און שאצונגס־קאמיסיע, אויך פון די מיטגלידער. וואס האבען פערדינסטען פאר'ן צענטראלען כוחרים־פאראיין.

אינסעראציעס ערפילט דיר. ארבאך אין די ביורא־שטאט.

יעדע נישט נארמאלע פונקציע

פון פערדייאונג, זויערקייט פון מאגען, נייגונג צו גאל־שטיינער, רייצונג פון דער שלעכט־קישקע לינדערט אין הילף דאס אלקאלישע וואסער. וועלכעס מען קען קומט דורך די צולאזונג אקטיוואווירטען

TABLETKI VICHY

Magistra Klave

זעהר גוט אויף דער רייצונג, נאכ'ן עסן אין רעסטאראנען, ביים בענוצען אלקא־ האל משקאות און אז. וו. צו בעקומען אין יעדער אפטייק און דראגעריע

לאדזשער טאגעבלאט

דער רעדאקטאר נעמט־אן פון 6 ביז 7 אין אווענט.
נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערן נישט צוריקגעשיקט.

אדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16, Skrz. poczt. 16
טעלעפאנען: פון רעדאקציע 57, אדמיניסטראציע 47.

צו די געשעהענישען אין די לאדזשער פאבריקען

די לעצטע טרויעריגע געשעהענישען אין די לאדזשער ארבייטער־רייהען וועלען זיכער געפונען א טיפען אפקלאנג אין די פעראינטערעסירטע ווירטשאפטליכע קרייזען. עס איז נישט וויכטיג, צי דער איינצעלנער קאנפליקט מיט די ארבייטער אין פאזנאנסקיס פאבריקען וועט ליקווידירט ווערן אין די נאהענטסטע אדער שפעטערדיגע טעג; וויכטיג איז קודם דעם, אז אלע געשעהענישען פון דעם מין און אויך די, וועלכע זיינען פארגעקומען אין די לעצטע טעג, זיינען בעיקר דאס בעסטע אויפקלערונגס־מיטעל פאר ביידע צדדים, סיי פאר די אינדוסטריעלער, סיי פאר די ארבייטער.

קיין ספק בעדויערן די ארבייטער יעדע געוואלדטאט, וואס קומט פון זייער זייט, כאטש זיי פיהלען אז עס האט זיי געשטויסען דערצו די טיכישע קראפט פון נויט און הונגער, כאטש זיי פיהלען, אז זיי דארפען נישט טראגען די גאנצע פעראנטווארטליכקייט פאר זייערע מעשים, דאך נעמט אין זיי לאחר המעשה דאס חרטה־געפיהל, און זיי וואלטען גערן געזוכט צו פערטושען דעם פיינליכען רושם. אבער אויך די אינדוסטריעלער בעדויערן שטארק, וואס אזעלכע געשעהענישען קומען פאר.

בעצם פיהלען ביידע צדדים מחוש, אז זיי טראגען במדע א טייל פון דער שולד, הן אין דעם, וואס עס איז געשאפען געווארען א באדען פאר אזעלכע סטיכיש'ע אויסברוכען, הן אין דעם, וואס די קאנפליקטען ווערען אין אזא בעוויינענס־ווערטער פארם געבראכט אין דער עפענטליכקייט.

די לעצטע ענטוויקלונג פונם ווירטשאפטליכען לעבען בעווייזט אונז בולט, אז יעדער עקסטרעם איז פאראויס פאראורטיילט צום דורכפאל.

א היבשער טייל פון דער ענגלישער און אמעריקאנישער אינדוסטריע, וואס רעפרעזענטירט עטליכע מיליארד דאלאר האט זיך אנגעשלאסען אין די ארבייטס־פלענער פון אונזער גוט־בעקאנטען ציוניסט און פינאנסיסט אלפרעד מאנד.

אבת, זיינע פלענער וועגען צוזאמענארבייט צווישען קאפיטאל און ארבייט, וועלען פערזיכערען דעם ארבייטערשאפט א דעה בעת פערהאנדלונגען מיט די פאבריקס־ענינים. האט זיך דערווייל בלויז פערווירקליכט אין דער כעמישער אינדוסטריע, וואס נעהמט ארום העכער 40 טויזענד ארבייטער, אבער שוין דער ביזאיצטיגער נוטצער רעזולטאט איז די בעסטע פראפאגאנדע פאר אזא צוזאמענארבייט.

אין לאנקשייער, דעם ענגלישען טעקסטיל־צענטער איז נישט לאנג געשטאנען אויף דער טאג־ארדנונג די פראגע, צי מען זאל רעדוצירען די פראדוקציע אויף 50 פראצענט. און איינער פון די וויכטיגסטע ארגומענטען איז געווען די מורא פאר די 600 טויזענד ארבייטער, וועלכע וואלטען נאך אזא רעדוקציע געבליבען אהן ארבייט.

דאס אלץ זיינען בולטע בייספילען, וואס אילוסטרירען די נייעסטע טענדענצען אין דער ווירטשאפט. די געשיכטע ווייזט טאקי אויף יעדען טריט, פריהער צי שפעטער, אז אויב צוויי ענטגעגענגעזעצטע כחות, וואס בעקעמפען זיך בסדר, ווילען דאך עקזיסטירען אהנע נעבען דער אנדערער מוזען זיי געהן אויף געגענזייטיגע פשרות און אויסוועהלען דעם מיטעל־וועג, דעם שביל־הזהב.

אויך ביי אונז אין פוילען מוז מען דאס איינזעהען.

די ארבייטערשאפט מוז נעהמען אין אכט, אז ספעציעל די טעקסטיל־אינדוסטריע אין פוילען לעבט איבער זייט נאוועמבער פ. י. א מורא'דיגען קריזיס, אז אפילו די נאהנטסטע צוקונפט איז אויך אין א געוויסער מאס צווייפעלהאפט. ווארום שוין איצט זעהען דא סמנים, אז דאס געבעטעניש פון דעם־יאהר איז גארנישט געהויבען, און דאס קאן ווערען קאטאסטראפאל, ספעציעל פאר לאדז.

און ווען זיך די ארבייטערשאפט אפגעבען דערפון א דין־וחשבון, וועט זי פערשטעהען, אז פונקט אזוי ווי די אינדוסטריעלער, דארפען אויך די ארבייטער נעהמען א אקטיווען אנטייל אין געזונד־מאכען די אינדוסטריע, און אויסגעפונען די מעגליכקייטען פאר איהר ענטוויקלונג, פאר איהר אבזאץ אין לאנד און אין אויסלאנד.

ווען די פראדוקציע וועט וואקסען, וועט אויך די ארבייטס־בעשעפטיגונג זיין גרעסער.

און פערקעהרט — דער אינדוסטריעלער מוז פערשטעהן, ווען ער וויל פערגרעסערן די לייסטונגס־פעהיגקייט פון דער ארבייט, אדער ווען ער וויל זי טעכניש איבערבויען און פערטייערן, מוז דאס נישט געשעהן דורכ'ן רייסען די לוינען: אז אויב די נויטיגסטע לעבענס־מיטעל־פראדוקטען, ווי ברויט, שטייגען אויף צעהנדליגער פראצענט און די אלגעמיינע אויסרעכנונגען פון די חיונה־הוצאות ווייזען נאר ברוך־השם פון א פראצענט, איז עס מן־הסתם צוזאמענגעשטעלט אויף פאלשע מעטאדען און ער מוז רעפארמירט ווערן.

אן ארבייטער, וואס פערדינט 3—4 גילדען א טאג, איז אויסגעשטעלט נאר אויף דער אהן און איינציגער פאזיציע פון ברויט און עפעס צום ברויט. ער קען נישט חלום'ען וועגען קליידונג, פערהייצונג א. א. און די פאזיציעס אין זיין הויזליכען בודזשעט, שאפען נאר דאס פאלשע בילד פון דער אפיציעלער סטאטיסטיק בנוגע די חיונה־הוצאות.

מען מוז פערשטעהן, אז דער צוזאמענשטעל פון הויזליכען בודזשעט פון א מענש, וואס זיין געהאלט קלעקט קוים אויף ברויט מיט וואסער, מוז זיין צוגעפאסט צו זיינע פשוט'ע בעדערפענישען און דאן וועט מען אויסמיידען דאס פאלשע בילד און די שעדליכע קאנפליקטען.

מאג. ש. בניו.

אכטונג ה"ה פריזיערס!

צוליב די קאנקורענץ ווערען די פרייזען מיין הייציגען טאג בעדייטענד פערקלענערט:

סעלניש פלומען־וואסערן נור 3.20 א קילא
וועשעטאל „ פון 1.40 „
ארע־זייף צום רעזירען „ 6.— „
ברילאנטין „ 3.40 „
פראנצויזישער לאסיר „ 45 גראשען א דעקע

איך בעזיץ אויך א רייכען אויסוואהל פון ראזיר־מעסערס, לאמפען און שמאהל־זאכען אלעס צו פאבריקס־פרייזען.

מיט אכטונג פערפומעריע

J. DRUKIER, Zawadzka 11.

בעמ.! פאר ענגראסיסטען—באזונדערע ראבאט און גינסטיגע בעדינגונגען

דער פאליטישער מאמענט

די מלחמה-אלארמען אין ליטא.— צי וועט דער פעלקער-בונד ליקווידירען דעם פויליש-ליטווישען קאנפליקט?— די בעדייטונג פון קעלאג'ס שלום-פראיעקט. וואס איז אנגענומען געווארען דורך פראנקרייך, פוילען און אנדערע מלוכות. — פאליטישע אטענטאטען אין יוגאסלאוויען. — דער פרעזידענטען-מארד אין מעקסיקא

מלחמה-אלארמען אין ליטא, שלום-געזאנגען פון ענגלאנד, פראנקרייך, פוילען, איטאליען און טשעכאסלאוואקיען קעגן אמעריקא — מיט די דאזיגע צוויי געגנזעצליכע ניישקייטען איז פול געווען די פרעסע די פארגאנגענע וואך. פון איין זייט ווערט די כמארע, וואס הענגט צווישען פוילען און ליטא אלץ שווארצער, פון דער צווייטער זייט שיינט אויף די שלום-זון, וואס זאגט צו אייביגען פרידען און בעשטראהלט אלע מעהר מלוכות, וואס דריקען אויס זייער גרייטקייט אנצושליסען זיך אין קעלאג'ס שלום-פראיעקט, וועלכער בעצייכענט יעדע ארט מלחמה אלס פערברעכען.

דער פויליש-ליטווישער קאנפליקט איז שוין אריין אין א קריטישען סטאדיום. די אונטערהאנדלונגען זענען פאקטיש איבערגעריסען געווארען, הגם פארמעל נים, ווייל ס'וועט נאך פארקומען א געמיינזאמע קאנפערענץ אין קעניגסבערג צווישען די דעלעגאציעס פון ביידע פעלקער. די קעניגסבערגער קאנפערענץ, קען אבער גארנישט ברענגען קיין שום ענדערונג אין דער לאגע, מחמת די קאמיסיעס זענען נישט געקומען צו קיין אויסגלייך און קיין שום פונקט און מ'איז זיך פונאנדער געגאנגען מיט גארנישט.

דער פעלקער-בונד האט ווידער ס'ווארט. אויף דער נאהענטסטער סעסיע פון פעלקער-בונד וועט ווידער אמאל געשטעלט ווערען אין דער גאנצער שארף דער פויליש-ליטווישער סכסוך, און מ'וועט זיך מיט איהם נישט קענען קיין עצה געבען. דאס פויליש-ליטווישע פראבלעם איז די הארבסטע און שווערסטע נוס, וועלכע דער פעלקער-בונד האט צו טאן און מער פון אין עקזיסטענץ. ביי אלע אנדערע קלענערע, צי גרעסערע קאנפליקטען איז מען אבגעקומען מיט א שתי פיה, מיט א רעזאלוציע, וואס קען געטייטשט ווערען ווי מ'וויל, און דערמיט איז מען יוצא געווען פאר אלע צדדים. אין דעם פאל האט מען אויך אזוי געפרובט ליקווידירען דעם ענין. אויף דער פארלעצטער סעסיע פון פעלקער-בונד איז אנגענומען געווארען אזא פאגע רעזאלוציע, וועלכע פאדערט אויף ביידע מלוכות אדורכצופירען צווישען זיך און אונטערשטעלען פרידליכע בעציהונגען. דערביי האט מען אבער — אזוי ווי א כיון, נישט אנגעצייכענט קיין שום פראגראם. קיין שום יסוד ווי אזוי די אונטערהאנדלונגען זאלען געפיהרט ווערען. דאס האט גורם געווען דערצו, אז ליטא האט זיך אויסגענוצט די רעזאלוציע אין דעם זין, אז זי קען ארויסרוקען איהרע טענות צו ווילנא. און דאס האט געמוזט פירען צו דעם אומטויגען מצב פון די אונטערהאנדלונגען.

וואלדעמאראס פיהלט, אז ס'דערנענטערט זיך דער יום-הדין, אז דער פעלקער-בונד וועט ארויס מיט שארפע הכרעות געגען זיין פאליטיק, און ער האט געכאפט די פיש פאר די נעץ און שוין בעצייטענס ערקלערט, אז „ער האט געהאלטען פילשטענדיג אין זין און גייסט פון דער גענפער רעזאלוציע. אויב די אונטערהאנדלונגען האבען נישט געברענגט צו קיין רעזולטאט, איז דערין שולדיג פוילען".

מ'איז שוין צופיל געוואוינט צו דעם ליטווישען דיקטאטאר'ס חוצפות און פאליטיקערייען, אז זיינע ווערטער זאלען קענען וועמען איבערראשען, אבער ס'איז דאך קלאר, אז דער פעלקער-בונד וועט אויך אויף זיין קומענדיגער סעסיע ווידער אמאל נישט בעשטעהען צו ליקווידירען פולשטענדיג דעם פויליש-ליטווישען קאנפליקט, ווייל דאס איז געגען דער טראדיציע און געגען דער ביז-איצטיגער פראקטיק פון דער דאזיגער שלום-אינסטיטוציע, וועלכע האט נאך ביז איצט נישט אנגענומען קיין קלארען און דעצידירענדען בעשלוס, וואס זאל מחייב זיין א מלוכה צו האנדלען אזוי און נישט אנדערש. מ'דארף דעריבער זיך ערנסט רעכענען דערמיט, אז דער פויליש-ליטווישער קאנפליקט וועט אזוי לאנג נישט ווערען ליקווידירט, כל-זמן וואלדעמאראס וועט זיין דער מאן-געבער פון ליטא.

ווער ס'איז אבער בעקאנט מיט די שטימונגען אין ליטא ווייס, אז, נישט קוקענדיג אויף אלע קלאגען, זענען דארטען ווייל נישט פארהאן קיין שום אויסזיכטען, אז דער ליטווישער דיקטאטאר זאל אזוי גיך אפטרעטען פון זיין אמט, און א חוץ דעם וועט אויך וואלדעמאראס'עס דעמיסיע, ווען אפילו זי זאל קומען, גאר ענדערן די שטימונג אין קאוונא, וועלכע איז נישט גענייגט זיך אפצוזאגען פון ווילנא. ווילנא בלייבט דעריבער אלס דער שווערער וואלקאן, וואס וועט לאנג נאך הענגען איבער אייראפא'ס הימעל און דראהען מיט וואלקאן-אויסברוך.

אינטערעסאנט אבער, אז מיט דער פערשארפטער לאגע אויפ'ן פויליש-ליטווישען פראנט, איז היינטיגע וואך רייך געווען מיט שלום-בשורות. פראנקרייך, פוילען און טשעכאסלאוואקיען האבען שוין אפיציעל ערקלערט זייער גרייטקייט אנצושליסען זיך אין קעלאג'ס שלום-פראיעקט. ענגלאנד האט נאך אפיציעל נישט בעגעבען קיין תשובה אבער דאס איז דערפאר, ווייל זי וויל פריהער זיך פערשטענדיגען מיט איהרע דאמיניאנ'ס און אויסארבייטען א'אייגענטליכען טעקסט פון איהר תשובה. מ'אונטערליגט אבער נישט קיין שום ספק, אז ענגלאנד וועט צושטעהן צום קעלאג-פראיעקט.

און אמעריקא גרייט מען זיך שוין מיט ארגאניזירען מיט גרויס פאמפע און פאראד דעם פייערליכען אקט, ווען אלע מלוכות וועלען אויפצייכענען זייער חתימה אויף דעם דאזיגען היסטארישען אונטערנעמונג'ס שלום-אקט. צי וועט אבער דער דאזיגער אקט האבען א ממשות'דיגען ווערט צו פארהיטען די וועלט פון ווייטערדיגע בלוט-פארגיסונגען? לויט מען ארויף דעם טעקסט פון קעלאג'ס פראיעקט און די תשובות פון די מלוכות, וואס זענען מסכים אונטערצושרייבען דעם דאזיגען פראיעקט, קומט זיך דער אינדרוק, אז דער דאזיגער אפמאך וועט האבען דעמזעלביגען גורל, וואס דער פעלקער-בונד. דאס איז דער פעלקער-בונד אין א צווייטער אויפלאגע. אמעריקא האט דורך איהר פרעזידענט ווילסאן געשאפען דעם פעלקער-בונד, וועלכער האט געזאלט זיין די אינסטיטוציע, וואס דארף שטעהן אויף דער וואך פון שלום. אמעריקא גופא האט זיך אבער אליין נישט געוואלט בעטייליגען אין פעלקער-בונד און איצט האט זי פארגעלייגט דורך קעלאג'ן א שלום-פראיעקט, וואס האט דעמזעלביגען צוועק, וואס דער פעלקער-בונד מיט דעם אונטערשייד, וואס דער פראיעקט ווערט דורך אלע מלוכות אונטערגעחתמ'עט און דערמיט איז אויפ'ן פאפיר דער שלום געזיכערט, בעת דער פעלקער-בונד רעאגירט — גוט צי שלעכט און אנ'ענין פאר זיך — אויף אלע גרעסערע און קלענערע קאנפליקטען צווישען די מלוכות. פאראן אבער נאך א וויכטיגער מאמענט, וואס מאכט א בלויז אין קעלאג'ס פראיעקט, דאס איז דער ענין מיט ענטוואפנונג. דער פראיעקט זאגט נישט גאר קיין שום באגרעניצונג, וואס זאלען צווינגען די מלוכות צו פערקלענערען זייער מלחמה-בעוואפנונגען. די ענטוואפנונגס-קאנפערענץ, וועלכע איז מיט א צייט צוריק געגרינדעט געווארען דורך'ן פרעזידענט קולידזש האט זיך געענדיגט מיט א פיאסקא און דער דאזיגער פאזיטיווער פראיעקט איז מאכט א מין פונדאמענט צו פערדעקען די מפלה פון יענער קאנפערענץ. אויך די בעווארענישען פון פראנקרייך, פוילען און מסתם אויך פון ענגלאנד, אז נאר אנגעלען פון אן'אנדער מלוכה איז א פערברעכען, אבער פערטיידיגען זיך מעג מען יא, שוואכט צו דעם ווערט פון דעם גרויסען שלום-אקט, ארום וועלכען מ'האט אויפגעהויבען אזא טומעל. אלעמאלס מוז מען מודה זיין, אז קעלאג'ס שלום-פראיעקט, ווען ער וועט ווערען אין קראפט, וועט ער האבען א גרויסע מאראלישע בעדייטונג. מעהר האט מען דערפון נישט צו ערווארטען.

* * *

היינטיגע וואך איז אויך רייך געווען מיט פאליטישע אטענטאטען. צוויי פאליטישע אטענטאטען אין יוגאסלאוויען. איינער אויפ'ן שעף פון דער יוגאסלאווישער פארלאמענט און א צווייטער אויפ'ן אנפיהרער פון מאקעדאנישען קאמיטעט. נעהמט מען בעטראכט, אז דער באלקאן איז נאך אלץ דאס ארט פון פאליטישע אטענטאטען און אז אן אטענטאט, טאקע אין באלקאן, און ווייסען דאס שוידערליך, וואס האט אנגעצינדען דאס גרויסע פייער פון דער וועלט-מלחמה. דאפען די לעצטע צוויי אטענטאטען נישט ארויס קיין שטארקע שלום-שטימונגען.

פון א גאנץ אנדער כאראקטער איז די דרוהונג אין דער מארד, וואס איז אויסגעפיהרט געווארען אויפ'ן נייעם ערווע(?), וואס איז אויסגעוואהלט געווארען פרעזידענט אין מעקסיקא, גענ. אבערגאן. אין די לעצטע יאהרען האט מעקסיקא צוגעצויגען צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון דער גאנצער וועלט צוליב דער ראדיקאלער פאליטיק פון פרעזידענט קאלעס, וועלכער האט דאס קאטוילישע מעקסיקא געוואלט בעפרייען פון דער השפעה פון דער קירכע און פון די גייסטליכע. א שווערען קאמף האט פרעזידענט קאלעס געהאט אויסצושטעהן הן מיט די אנגעזעהענע געגנער, הן מיט די דרויסענדיגע מלוכות. ער איז אבער בייגעשטאנען אלע נסיונות און אבגעטיילט די קירכע פון דער מלוכה. מיט 2 וואכען צוריק איז אויסגעוועהלט געווארען אלס פרעזידענט דער גענ. אבערגאן. אין די קאטוילישע קרייזען האט מען גערעכענט, אז איצט וועט געביטען ווערען דער קורס לגבי דער קירכע. פון גענ. אבערגאנ'ס רעדע, וועלכע ער האט געהאלטען שוין נאכ'ן ווי ער איז געווארען אויסגעקליבען אלס פרעזידענט, האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז ער וועט פיהרען דיזעלבע פאליטיק ווי זיין פארגייער. פאר דער דאזיגער ערקלערונג האט ער מוזען בעצאהלען מיט'ן לעבען. ווי ס'מעלדען די טעלעגראמען, ווערט קאלעס ווייטער פערבלייבען אויפ'ן פרעזידענטען-שטוהל און אלע קלאגען וועגען ערנסטע אומרוהען אין מעקסיקא האבען דערווייל נישט קיין שום יסוד, מחמת קאלעס האט שוין בעוויזען, אז ער איז בכח צו בעהערשען די לאגע.

בן-משה

פרויען-מלוכה אין דער יוד. ארבייטער-שטאט

ווי אזוי איז ענטשטאנען דער ערשטער יודישער ארבייטער-קווארטאל אין ארץ ישראל.— מיט וואס בעשעפטיגען זיך די 3 הונדערט יודישע נפשות אין שכונת בארוכאוו

(ספעציעל פאר'ן „לאדזער מאנטאג")

פון ה. ל. שארפמאן

אויף דעם פערטען קילאמעטער פון תל אביב, אויף דעם כביש תל אביב שטעהן צווארפען א בינטעל קליינע הייזלעך און מינקעל גרינע בארקעס. דאס איז די שכונה בארוכאוו, וועלכע עס איז געגרינדעט געווארען באלד נאך די יפו'ער געשעהענישען. דער דוחק אין דירות אין שטאט און די שטרעבונג צום פרייען פעלד און צו לאנדווירטשאפט פון צווייטען זייט — דאס זענען געווען די סיבות, וועלכע עס האבען געצוואונגען די ערשטע 60 משפחות פון שכונת-בארוכאוו צו לייגען דעם פונדאמענט פאר א נייעם יודישען ישוב צווישען די זאמדיגע בערגלעך. דער קרן קימת האט זיי אויסגעטיילט 300 דונאם בארען, זאגענדיג: „גיהט און ווארצעלט זיך איין אין דער ערד".

שכונת בארוכאוו דאס איז דער ערשטער פרוב אויפצושטעלען אן'ארבייטער-קווארטאל נישט ווייט פון שטאט. די הויפט-עקאנאמישע יניקה ציהט זי פון דער שטאט, אבער די קליינע בעלי-הבית'ישקייט, וואס פאדערט זיך אויף צוויי און א האלב דונאם בארען, קומט צו הילף דעם ארבייטער, דעם אנגעשטעלטען, וועמעס זייער חיונה גיט זיך נישט גאר בשפע. דער יסוד פון דער שכונה, חוץ די ערד, וואס דער קרן קימת האט פאר איהר אויסגעטיילט, איז אויסגעקלאפט געווארען דורך די 4000 פונט היפאטעק קרעדיטען, וואס דער קרן היסוד האט געגעבען דורך דעם היפאטעק באנק. די 180 פונט היפאטעק פאר יעדער פון די ערשטע 22 הייזער, דאס זענען געווען די ערשטע מיטלען, וועלכע האבען געמאכט מעגליך די גרינדונג פון דער שכונה. דער [illegible] האבען זיך געפונען פיל אנדערע, וועלכע עס האבען זיך אנגעשטרענגט און אויסגעשטעלט מיט אייגענע כחות נאך 28 הייזער און פיל פיל בארַקען. און אזוי האט זיך געגרינדעט א נייער יודישער פונקט.

היינט פערנעמט די שכונה א שטח פון 690 דונאם בארען (דורכאויס פון קרן קימת) מיט הייזער, בארקען, שטאלען, הינער-שטאלען, וואסערלייטונג, וועגען. און שכונה געפינט זיך ארום 50 קיה, 40 קעלבער, 1000 עופות א. א. וו. עס זענען דא אזוינע משפחות, וועלכע עס ציהען זייער חיונה דורכאויס פון דער ווירטשאפט. די מילך, נאך דעם ווי עס ווערט בעפרידיגט דער געברויך אין שכונה גופא, ווערט די מותרות אבגעשיקט קיין תל אביב. דער נישט לאנג דורכגעלייגטער כביש תל אביב — פתח תקוה פערגרינגערט פיל דעם צוזאמענבונד מיט דער שטאט.

און אזוי איז אויפגעשטעלט געווארען די שכונה, וועלכע צעהלט היינט ארום 300 נפשות, פון וועלכע 117 זענען ארבייטספעהיגע און ארבייטען חוץ דער ווירטשאפט. נאך זייערע פראפעסיעס צוטיילען זיך די מיטגלידער פון דער שכונה אויף פאלגענדע אופן: פרייע פראפעסיעס — 21, ארבייטער — 23, בעלי-מלאכות — 10, בעלי עגלות און שאפערען — 7, גערטנער — 3 און פראפעסיעס — 10. חוץ דעם געפינען זיך אין דער שכונה 21 משפחות, וואס זענען דא, נישט זייענדיג קיין מיטגלידער פון איהר קערפערשאפט.

זייענדיג די ערשטע ארבייטער שכונה אין ארץ ישראל, האט שכונת בארוכאוו נאך א מעלה; זי געפינט זיך אין ראיאן פון די פלאנטאציעס. איהר גרינגער בארען איז צוגעפאסט צו מאראנצען-פלאנטאציעס, און דאס גיט איהר צו א מעהר ערנסטע בעדייטונג. אין דער צייט פון דער לעצטער גרויסער ארבייטסלאזיגקייט, ווען מען האט געצאהלט סיוע (שטיצע), האט מען אויף דעם חשבון פון די דאזיגע סיוע-געלדער געמאכט פיל געזעלשאפטליכע ארבייט. אויף דאזן געלט חשבון האבען א סך בעל הבתים פון דעם מיטעלשטאנד געקראגען די הלוואות פון קרן היסוד, כדי צו בעשעפטיגען ארבייטסלאזע און צוגרייטען דעם בארען פאר פלאנצונגען. די דאזיגע געלעגענהייט האבען אויסגענוצט די מושבות „בני ברק", „רמת-גן" און נאך. דערביי איז גענומען געווארען אין בעטראכט דער ווירטשאפטליכער געדאנק: זאל פאר די געלדער בעשאפען ווערען ווערטען, וואס האבען א עקאנאמיש-ווירטשאפטליכע בעדייטונג. אזוי ווערט פערדעקט בופלאנצט(?) דער יודישער בארען ארום תל-אביב מיט פלאנצונגען. דער קרן-היסוד האט אויף דעם אויסגעגעבען פיל פיל טויזענטער, וועלכע עס האבען אונמעגליך גע[...] האט די אויפגאבע שטיצען דעם ארבייטער אין דער שלעכטער צייט. פערפענעהטערונג(?) איז געשאפען געווארען עטוואס וואס בינדט צו דעם יודען צו דער ערד.

שכונת-בארוכאוו, די נאהענטסטע שכונה פון די אויפגעבויטע מושבות, האט אויך אויסגענוצט דעם מאמענט, און כמעט אלע איהרע מיטגלידער האבען גענאסען פון די דאזיגע הלוואות. ארום 1000—1500 פונט (שווער פעסט צושטעלען גענוי, ווייל די סכומים זענען צוזאמענגעגעבענע פאר אלע נאהענטע קאלאניעס) האט דער קרן היסוד אריינגעלעגט אין שכונת בארוכאוו אויף צוגרייטען דעם בארען און אויף צוהעלפמאכען איהם פאר מאראנצען-פלאנצונגען. היינט ווערט שוין די שכונה גרינער פון טאג צו טאג, און איבערהויפט קריגט זי מעהר דעם בילד פון א לאנדווירטשאפטליכע פונקט. און אונזערע שלעכטע צייטען האט א קליינער פרדס'ל אויך א גרויסע בעדייטונג. ביי היינטיגע מקחים איז צוויי דונאם פרדס א גרויסע שטיצע. זעלבסטפערשטענדליך, אז דאס איז מעהר נישט ווי אן אנהויב. עס דארפען ארויף אויף דער ערד אין שכונה נאך 110 משפחות — און פון זיי איז פיל אבהענגיג דער צוקונפטיגער פרצוף איהרער. אבער אויך פיל האט צו זאגען דער ערשטער שטופ — און ער, דאכט זיך, איז געמאכט געווארען אין דער ריכטיגער ריכטונג.

אין די גרענעצען פון דער שכונה געפינט זיך אויך א פרויען-ווירטשאפט (משק פועלות) דאס איז זיך א מלוכה פאר זיך. דא קריגען פארבריינגונג צו זיין[...]

(ענדע—זייט 11)

אין שטורם פון ליידענשאפטען.

שפאנענדער ראמאן, פול שטורמענדע איבערלעבונגען און ליבעס-אוואנטורעס.

(86-טע פארטזעצונג)

— מען פערהאלטעט האט מיר שוין איבערגעגעבען אייער איינלאדונג איך נעם זי אן.

— איך בין מעכטיג גליקליך.

— גאר מיט איין בעדינג, הער, פאר מיין געזאנג נעם איך נישט קיין געלד.

— פאר אנדער בעדינג? יא. אבער פאר עטליכע לידער וואס איהר וועט זינגען, מוזט איהר דאך נעהמען געלד!

— הייסט עס, מען לאדעט נישט מיך איין נאר מיינע לידער, האט וואנדא געזאגט מיט א שפעטישען שמייכעל.

— גוט, האט די געענטפערט, ווען איהר ווילט דוקא מיר בעצאהלען, זאלט איהר דאס געלד אפגעבען פאר הילפלאזע, פערלאזענע פרויען פון שטאט.

א, האט סיליוואן אויסגערופען, איהר זענט נישט בלויז א גרויסע ארטיסטין, נאר אויך א וואוילטעטערין.

— מארגען האט איהר זיך בייא מיר בעקענען מיט אינטערעסאנטע פערזענען, האט סיליוואן ווייטער געזאגט. עס וועט זיין הער וואנדערבילד, סענאטאר הארד, מולטימיליאנער חילסאן און דערצו א פרעמדער, וועלכער איז מיט עטליכע טעג צוריק געקומען נאך פילאדעלפיע. ער איז א פיליאנער א גראף זשיראַרדי, וועלכער פאהרט ארום איבער דער וועלט און בעטראכט און שטודירט די וועלט. א, איהר וועט זעהן נאך אינטערעסאנטע פערזאנען, פרוי עלדענבורג. אויף ווידערזעהען.

מיט א טיף פערנייגען זיך איז ער פון איהר צימער ארויסגעגאנגען.

ווען זי איז געבליבען אליין, האט זיך וואנדא פערטיפט אין איהרע געדאנקען.

א נייע לעבען האט זיך פאר איהר יעצט אנגעהויבען. אבער האט פאר א זין האט אזא לעבען!

זי זוכט איהר קינד, זי מוז געפינען איהר לידא'ן, יעצט האט זי די נויטיגע מיטלען דערצו!

שעלער איז ארויין אין צימער מיט א שמייכעל.

— פרוי עלדענבורג, האט ער געזאגט, האלטענדיג אין דער האנד צוויי באנקנאטען, דא איז טויזענד דאלאר און דא איז הונדערט דאלאר. די גרעסערע סומע געהערט צו די ערימע, אונגליקליכע פרויען פון שטאט און די הונדערט דאלאר נעמט פאר זיך.

מיר האבען שוין גרויסע סומען אין דער קאסע, פרוי עלדענבורג, האט שעלער ווייטער געזאגט, אלע פלעצער אויפ'ן הייטיגען אבענד זענען פערקויפט.

— דאן וועל איך דא לענגער נישט פערבלייבען, שעלער, לויט ווי איהר זאגט, אז ס'איז נישטא קיין שום האפנונג צו געפינען מיין קינד.

— אבער טראכט, אז מיר קענען דא נאך געבען עטליכע קאנצערטען.

— דאס איז מיר נישט קיין אונטערשייד, דורך די צייט דערווייטער'ן זיך אלץ מעהר די שלעכטע מענשען פון מיין לידא'ך, וועלכער'ס בילד עס שטעהט שטענדיג פאר מיינע אויגען, האט וואנדא אדער פרוי עלדענבורג געענטפערט.

זי האט אנגענומען דעם נאמען, ווייל איהר מוטער איז געווען א געבוירענע עלדענבורג. מיר וועלען אפשר אין אנדערע שטעט האבען אזא גליקליכען ערפאלג. אין איהר ווייסט דאך, הער, שעלער, דאס מיך טרייבט ארום פון איין שטאט אין דער צווייטער.

— דעם בוקעט פון דעם רייכען סוליוואן איז ווערט א קאפיטאל, האט שעלער געזאגט, נעמענדיג איהם אין דער האנד, אבער האט איז דאס? זעהט נאר גרעפין... דא ליגט איין ארמבאנד.

ער האט דאס דערלאנגט וואנדא'ן.

— דאס איז א קעניגליכער פרעזענט, האט ער אויסגערופען, זעהט ווי פיעל בריליאנטען איז דא!

וואנדא איז רויג געבליבען.

— גרעפין, האט שעלער געזאגט, פאלגט מיך טוט תמיד אן דעם ארמבאנד. דאס וועט סיליוואנ'ען פערגעניגען שאפען און ער קען אונז א סך נוצען ברענגען.

— איהר ווייסט דאך, שעלער, אז איך ליב נישט קיין ציהרונג.

— אבער מיט אזא קלייניגקייט וועט איהר פאר זיך געווינען דעם רייכען סילאהאַן, און וואס וועט אייך שאדען, אז איהר וועט טראגען דעם ארמבאנד?

— גוט איך פאלג אייך. איך זעה, אז איהר מיינט נאר מיין טובה און אייער עצה האט מיר ביז יעצט נאר גוטס געבראכט. איהר האט מיך געעצה'ט צו מאכען א פרובע אין א קאנצערט-זאל און איך האב געהאט א גליקליכען ערפאלג.

— עס איז נישט קיין וואונדער! ווער עס קען אזוי זינגען ווי איהר, גרעפין, ווער עס האט אזא זיסע שטימע!..

— גאט איז אונז געווען צו הילף, שעלער, האט איהם וואנדא איבערגעשלאגען.

— ווען אייך וואלטען יעצט אייערע עלטערן געזעהן, ווען זיי וואלטען געוואוסט וויפיל צרות זייער קינד האט שוין געליטען און האט פאר א גרויסען נאמען זי האט זיך אליין אויסגעארבייט!

וואנדא האט אויפגעהויבען די אויגען צום הימעל.

— מיין מוטער איז שוין לאנג טויט, שעלער, זי איז געשטארבען פון קרענקונג וואס איך בין אנטלאפען, און דאס וועל איך קיינמאל נישט פערגעסען!

— אבער דער גראף זאננענטאל לעבט נאך!

— הער ווייטער! מיין שרעקליכער פאטער האט מיך פערשטויסען!

— עס ווערט שוין נאכט, שעלער, האט וואנדא געזאגט, נאך א קליינע פויזע, און א שעה ארום הויבט זיך אן דער קאנצערט.

עס איז איהר אלץ פארגעקומען ווי א חלום.

ווען זי איז געווען אין לינקאלנ'ס טעאטער איז איהר צום ערשטען מאל געקומען דער געדאנק העכער ארויסטרעטען אויף דער סצענע.

איהר פראבע האט געהאט א גליקליכען ערפאלג, נאך בעסער ווי זי האט ערווארט.

דער ערשטער קאנצערט האט זי געקרוינט מיט א נאמען, אויף צומארגענס איז זי אין אלע צייטונגען בעשריבען געווארען.

וואנדא איז פערטיג געווארען מיט איהר טואלעט און איז אוועקגעפאהרען אויף דעם קאנצערט.

אין רעפעפציע-זאל האט זי געטראפען דעם פיאניסט, וועלכער האט איהר פון דעם ערשטען קאנצערט אן בעגלייט אויף דער פיאנא.

ער איז געווען איין עלטערער ארטיסט מיט לאנגע האר און א בלאס פנים. ער האט וואנדא'ן זעהר פערעהרט, ווייל איהר געזאנג פלעגט איהם ריהרען דאס הארץ.

דער דירעקטאר האט זיך געפונען אין דעם זעלבען לאקאל. ער האט איהר געזאגט, אז ער האט פריהער געהאט, אז סיליוואן וועט איהר געבען א פרעזענט א בוקעט מיט איין ארמבאנד, יעצט ווייסט שוין דערפון גאנץ פילאדעלפיא. הער סיליוואן האט ליב, אז מען זאל, וואס מעהר רעדען וועגען איהם.

(פארטזעצונג קומט.)

דער וויסענשאַפטליכער חלוץ

(פּראָפ. אָטאָ וואַרבורג)

פון

נחום סאָקאָלאָוו.

אַלס ציוניסטישער פיהרער און געזעצ־געבער פּראָגראַמיסט פון אונזער אַרבייט־אָרגע, איז ער אַ קאָמפּעטענטער פאַר דער אַלגעמיין: ער איז דער וויסענשאַפט־ליכער חלוץ, דער ארץ־ישראל פּלאַנצער, דער שטיצער פון אַגריקולטורעלער אַרבייט, דער בעשטעטיגער. פון די ערשטע עקספּערימענטען און דער דערהייבער פון פיל התחלות אויפ׳ן געביט פּראַקטישע אַרבייט. און דער בעסטער צייט פון לעבען, אַן עושר, גדול, און נאָר גרעסערער גרויסמוט, האָט ער אונטערנעמען יודישע קאָלאָני־זאַציע און צאַפּאַליען, צו העלפען אַל־ערנעהמליכע אונטערנעהמונג פאַר בערלינער פּראָפעסאָר, דאָס איז אַבער עניגער בעשייד פון דעם וויסענ־שאַפטליכען אינציאַטיווע, ווי איך פון מיינע איבערגעבענהייט צו דאָס יודישע פאָלק. בעאַנטפּלויטע פון ווייט ווייטער, יענער גיבער, אַלמער בכבודיקע נים פון אַ האַכשטיג יודישען פּאַטרי־יאָטער, די גוססאַן האַהן, און ער צו אַנ־דער ציוניסטישען קאָנגרעס געקומען אונבעקאַנטערהייט פון די ציוניסטען זיך פּראָמינענט, אונטערשטיצער פון מען באַזעלען פּראָגראַם, דורך פאַל־ווייטע מיטפּערזענליכען און אַנ־טיי־עהאַלטעניגען, דורך די פּער־זענליכע אַרבייט שטראַהלענדע אַרט־סטען פון נאַציאָנאַל קאָלאָניר, אַרבייט דורך פּאַרטיי־פּינים, אַבער, רעסט־מיטער פּינים(?) פאַר פּראַקטישע אַרבעט און פּאַלעסטינע. די הלכות פאַר אַרבייט־פּינסטע פלעגען ווין: זיין פּערזענ־ליך, און ער האָט, געוויסערמאָסען מיט פּיקעס, פערזאַלט השלמה און מחוץ פון פיל אינטערנעהמונגען. זיין עלי־ער בערוף איז געווען אונטערזוכונג און קאָלאָניזאַציע. אַלע ערשטע זעהר־ראַטען, ווי דהיינו: אַגראָנאָמען, רד. אַנקונ, און פיל אַנדערע זענען פון זיהם ערמוטיגט געוואָרען. אַלע וויסענ־שאַפטליכע אויסגאַבען („אַלט נײַלאַנד" און אַנדערע) זענען רעדאַגירט און מיט־באַנדס פערעפענטליכט געוואָרען דורך איהם און זיינע מיטהעלפער, און דער־

צו האָט ער געוויזמעט פיל צייט און געלד. צום „בצלאל" צום פ.ל.ד.ג. און צו אַלע אַנדערע אינסטיטוציעס פאַר פּאַ־לעסטינישער אַרבייט, האָט פּראָפעסאָר וואַרבורג בייגעטראָגען דאָס בעסטע פון זיין קענטניש, דעם וויסענשאַפטליכען פון די וויסענשאַפטליכע אָנגעלעגענהייט וואָס ער האָט געוואָלט געוויזען און גע־פּאַרשט, די מעליאָראַציעס און אַנבאַוונגען געזעצונגען. קיין פּאַלישער שריט פון וועל־כען מאַכטען האָט געגעבען איהם נים גע־קענט געפינען וועגען. הגם ער האָט מאַנכעסמאַל געוואַגט אַ ביסעל צו ווייט אָדער גיך, האָט איהם אָבער זיין ישוב־הדעת ווין אונבעשטרייטבאַר מוז ער־מעגליכט ווי אַנטוויקלען. ער האָט אונ־פּערשטענדליך געהאַט גרויסען אויפטער פאַר דער זאַך, און האָט עס בענוצט קיינמאָל נים אַ מראַסט מעקדיש פאַר וועלכען עס איז פערזענליכע וואָרט. עס איז געווען, איז אויך נאָך, פון דעם מין אַרבייטס פון וועלכער פיל פּראָגראַמען און פּראַקטען מוזען דורכפאַלען אום מסלת דרך צו זיין פאַר שפּעטערע שטיי־ מוזאַלגען.

פּראָפעסאָר וואַרבורג האָט שטרייטס פּאָליטיש אויסגעלעגען און זיין ציוני־סטישער קאַריערע, בתוכם אויך די פּראָוויזאָרישען פון דער אָרגאַניזאַ־ציע. דאָס, דאַרף נים איינמאַל בעטאָנט ווערען. דיזער וויסענשאַפטליכע איז דער כח המושך געוואָרען דעם גע־וועהנליכען פּאָרטיי־פּאַהרער, אַהן דע־מאַגאָגיע, אַהן ויכוח, פּלפּול, אַהן שראַגע לישען גלאַנץ, אַהן צוליבער פון אַנדערע האַשענדען אונטאַל, אַרער באַרקאָום ער האָט דאָך געוועהנליכטע גאָר מוט די זכרונות, חברותא און זאַנגדערע באַהנטשען פון דער גאַנצער אַרער מוט די טעאַריען און דערווייזען פון אַסימי־לאַציע. וואָס אַנטהאַלטענס אַלע דיזע וועגער וויסענשאַפטליכע פּראָבלעמען און פּערלעגונ־הייטען איז פּראָפעסאָר וואַרבורג, אַ העפליך אויפמערקזאַמער און פרייגעבי־ליכער בעאָבאַכטער.

דער ציוניסטישער אַוטאָריטאַט איז גע־וואָרען זיין אויגען. אָטאָ וואַרבורג, איז נים קיין פּראָפעסאָר און ענגען זיך, אַ מענש בין וועמען געלעהרזאַמקייט ווערט געשעצט העכער ווי הומאַניטעט, אַדער אַזעלכער, וואָס שטעלט דעם שטאַנד פון אַ בוך העכער ווי זיינע געפיהלען. זיין פּעטישיסטראַפּעגט איז נים פון אַ פּערזאָנט, אָדער בולוואַרט, דער אמת׳ער ליטעראַט און אויך אַ וועלט־מענש, אַבער פון דער וועלט וואָס וויסענשאַפטליכע רעיונות זענען די אונזעריגע קרייזן, און די אונ־געראַליגע איינגעשאַפט פון דער מענש־ליכער וועלט איז, זיין פּאָסטפּארט פאַר גאַנצע חבר׳שאַפט, עס איז אַ וועלט פון פערזענליכקייט און סענטימענט, אַבער נישט פון סענטימענטאַליטעט. וואַרבורג׳ס לאָגישע מעטאַמאַליטעט האָט איהם גע־לייטעט צו ראַפּאָרטירען עקאָנאָמישע אַקציאָן. האָבענדיג זיך צוגעפּאַסט צום ציוניסטישען אַמרעאַל האָט ער זיין טעראַבט געלייטעט: צו זיין פּערזענליכ־קייט און פּאָלעסטינאַ. זיין פּאָפּולערי־טעט האָט מיסטעריעם זיך נעהאַלטען אויף זיין אינטערעסאַנטקייט, גרעכצלאָזע טעמפּעראַמענט פאַר מען קליינע זאַכען אַבשטאַט צו פּערשפּרעכען גרויס־טע זאַכען. ביי אַ געוויסען צייטפּונקט האָט דיזע מעטיניסטיש־טעמפּעראַמ־ענט אונטערשטאַצענע ווערען; ער איז דערמאָלט פּאָפולער געוואָרען, און מאַנכע גרויסע אַרבייט איז דאָרט דורכגעפיהרט געוואָרען. וויסענשאַפטליכע שטרעבונג און דיזער הילף, זענען שוין בענוצט געוואָרען אַנסטאַטט דער פּאַרזן־צעיט־שאַפט פון מעהראַזאַמקייט און אַ־פּערטיגע עם דור וואַלפּאָהן ז"ל, זיי האָבען געדאַרפט נאָר פּראָגרעסיוו און פּאָפּולער צוזאַמען ווערען. אנ׳אַנדערע צוזאַמענוואָרקונג צווישען מזרח און מערב האָט געדאַרפט ערווין ווערען, דער פּראָבלעם איז זעהר הערגעליך און זעהר וויכטיגליך געווען.

מיט דעם אַנפּערזענליכען טשלענגאַוו מיט דר. לעווין, דר. חאַנטקע, און דר. יאַקאָבסאָן, האָבען מיר געאַרבייט און אנ׳אַטמאָספערע פון פריינדען צוזאַמען, פריינדשאַפט און בעקאַנטשאַפט, הגם יעדער איינער איז געווען אונאָב־הענגיג און אויסגעשפּראָכען. פערטיג דיגעניט(?) ווענע בערוהיגטע אַבזאָלוט אונ־ טערהאַלטען פון פרייע אַנאַליזע. אונ׳כ איז פרייע אַנאַליזע און ענגע דער זיי פון בערלין, איז יאָך ווי אַ זאַנ־דעץ צייט פון דער אַרמאַריע רוסע, וואָס ער קומט פאַר דאָס רעכט פון העברעאיש, פאַר מאַכען פון אונז, העס־ ראַאיסטען דורך בולרוג, אַהן אַ שום אַס־ לימאַציע צו דיטשלאַנד, און די אייפּאַ־ פע געווען לויט; דאָס איז אַבער נישט אַזוי לויט געווען דאָן פאַר אַ דייטשען פּראָפעסאָר. פונדעסטוועגען, ווי לאַנג פּראָפעסאָר וואַרבורג איז געווען צו זיין ליגע. האָט ער גרינדליך פערשטאַנען די אונערלעסליכע נויטווענדיגקייט פון אויפ־ לעבען די העברעאישע שפּראַך און דער גייסטער ארץ ישראל, און ער איז מיט אונז בעת יענעם מערקווירדיגען ליאָמה, דורכגענומען „קאָלט און וואַרם". ער האָט אַ סך אַנטוויל גענומען און פּינטראַ־ גען און אַפּעלירען פאַר זאַמלען יעגע היבשע פאָנדען, וועלכע זענען גוימית געווען פאַר העברעאישע בילדונגס אַר־ בייט, און איז אַקטיוו פערגעסען געווען און פּראַפּאַגאַנדע אויף זיין איינענעם שטייגער. זיינע רעדען, האָבען קיינמאָל נים געהאַט דעם קאָלער, שטאַנציג און טרויער־פראַגע פון אַ סך וואָס אַנדערע האָבען געזאָגט, אַבער פאַר זיינער גע־ העריגקייט, לייטערקייט און בעשטענ־ דיגקייט זענען זיי געווען ווי סופרים און אונשעצבאַר. דיזער איבערגעבענער עסקן האָט זיין אונטערנעמונגען צו, דער שטריך פון גרויסע, זאַמפטע און פּוטנע אונפּערגלייכליכע ענוות.

אונגדלות׳דיג ווי ער איז געווען אין אַ צייט ווען ער האָט געשטאַנען זיך, ער־ לויבען שפּילען די ראָלע פון אַ „גראַנד־ מיניור", האָט ער מיט ערהויבענער זיין מיט פערמאָגען די אונבעשטיטמלי־ כייטען פון די שפּעטערע ערפאָרונגען. ער האָט דערום ערווייזט דעם העכסטען שכר: אונזער ליבע, די ליבע פון אַלע וועלכע אַרבייטען און יודישער פּאַלעסטי־ נא און פאַר יודישער פּאַלעסטינא.

דאָס איז אונזער יושר׳דיגסטער טריבוט. עס איז ערהאַבען יעצט צו זעהן דעם געוועזענעם פּרעזידענט פון אונזער צו־ נאַנזאַציע אַרבייטענדיג ביי דער ער־ פּיגמונאַלע טעאַטיע פון פּאַלעסטינא. מעהר פאַטעמישעם און מעהר נאַ־ טירליכעם קען נים געבען. ער טוט די קליינע, רעאַלע זאַכען, צו וועלכע ער האָט זיין גאַנץ לעבען געשטרעבט. צו ווערען די וועלט און אַ קאָרענטעל זאַמד.

און אַ הימעל און אַ בלום.

דער משל מיט׳ן קאָרענדל וועגען־ זאַמען און נאָך בילדער, ווי איך דער משל פון אַ טראָפּען וואַסער, וואָס עבט אַזעל, לסוף, אַ שטיין. אַבער דער אַר־ גומענט צו גאָנסטען קליינע זאַכען איז גישט באַזונדערס אויף זיינער פּאַטענציעלע גרויסקייט. דורך דיזע קליינע אַרבייט פון דער עקספּערימענט סטאַציע אין דורך הגדערטע ערהליכע קליינע בער־ זולטע און אַנשטאַלטען וועלען מיר זוכער מאַכען אונזער היים אַ ראָמאַנטישע־ ווערטען שפּיגעל פון יודישער טרויע־ זאַמקייט. דורך קליין פּאַלעסטינא קען מען זיכער הייבען די פאַהן פון כלל־ ישראל און דער גאַנצער וועלט. ציוניזם איז נים קיין אַספּיראַציע נאָך דאָס לאַנ־ דעסאַלע, דאָס נאַציאָנאַלישע; דאָס איז אַ אַספּיראַציע צו געקליבענע, צו די בער־ פעקטע, צו די אוריגינעלע, צום בעסטע־ רען וועלטס. די אונטעריליגע פּוחה פון ציוניזם און די ענטוויקלונג פון מעלח לאַראַקטער, אויפגעבענדיגקייט, גייסט פיל קאָלאָניעס, נאָר פריהער פון אַלעס פאַרטערפליכע וואָלאַניעס, מוט־ טערהאַפטע אינגהוימען; וואָס בעסטער זיי וועלען זיין, דעסטאָ זיכער וועלען זיי זיך פערמעהרען. די וועלט ליידעט מיך פון אזהר טרויהייט צו גרויסע זאַ־ כען — צו גרויסע פערמעגענס. גרויסע אַרמעען, גרויסע האַרמאַטען און גרוי־ סע שטעדט. זיינען פוי זיינט מיט׳ן מאַ־ רערינעם פּראָגראַם — וועלכער איז מאַ־ סען פּראָגראַם — מוז פערמענעסענס ווער־ רען די ערהאַלונג פון אינדיווידועל און פּערזענליך באַציאונגען לעבען. די קליי־ נע קרעטעל מיט אָהר קוראַזש און גוים־ וועלטיג אויסציהלונג מאַכט נים טמישטיש ווערען דורך דעם גרויסען סקלאַד; דער קליינער ווערקשטאָט מאַכט נישט נאָר גענצליך ווערען דורך דער פאַבריק, דער בוך וועלכער פערקויפט זיך און עשליכע הונדערט, אַדער אַפילו וועניג נער, מאַכט נים בעראַבען ווערען צוגונסטען דעם בוך, וועלכער פערקויפט זיך אין מיליאָנען. דער אויפבוי פון יודישע ציוויליזאַציע און פּאַלעסטינא איז נים קיין פּראָדוקציאָנס אונגעציאַמטיגע אויף גערויסען מאַססשטאַב; דאָס איז אַן אַר־ גינעל, אַ פּאַראַמענטאַל אַרבייט — אַ גויער בעמחאַ צו דער וועלט־ציוויליזאַציע. דאָס איז דער רעיון פון דער עקספּערימענט סטאַציע, דאָס איז דער רעיון פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט. פּאַלעסטינא וועט ווע־ רען פאַר יודענטום דאָס, וואָס למשל, אַ טרויס (אַ קאָמפּאָנענט) איז פאַר לובט. די ראַסספּעראַ האָט עס צושפּאַלט־ טען און אַ רוח בעזונדערע ביזאַנטען; דאָס גאַנצע לובט ווערט אַרויסשוויגען פון ציון.

פּראָפעסאָר אָטאָ וואַרבורג, אַרבייט און זיין צווייג געמוטישטעס פאַר דער פערווירקליכונג פון דעם אידעאַל. זיין נאָמען וועט פערבלייבען לדורות אַלס איינער פון אונזערע העלסטע וואַרעמסטע פּיאָנערען. עס איז שווער צו גלייבען, אַז ער ווערט יעצט 70 יאָהר. עס דוכט, אַז דאָס איז אַ פּראָבלעמאַטיש אַנטפּינגס־ ליכטעס. איך האָב איהם לעצטענס גע־ זעהען בעסט יוגענדליך און פיל טרעפּ־ טייט. מיר ווינשען אַלע איהם צו זעהן שטאַרק און מאַכט נאָך פאַר פיל, פיל יאָהרען.

הלואי זאָל די השגחה איהם שענקען די ברכה פון געזונדהייט און עקשנות און דער ברייטער ספערע פון זיין פרוכט־ באַרע אַרבייט און אונזער בעמיינזאַמקייט.

—0—

בלעטער פון מיין לעבענס־בוך 2

ערינערונגען, בעגעגענישען און איינדרוקען אויף מיין לעבענס־וועג דורך ציוני דורות ::

פון

ראובן בריינין

II.

דעם ערשטען דעצעמבער 1888 בין אויך אַנגעקומען קיין פּעטערבורג. עס איז געווען אַ זעהר קאַלטער און שנעי־ גער פרימאָרגען. פון וואָקזאַל בין איך דירעקט אַוועקגעפאָהרען צו דער רע־ דאַקציע פון „המליץ". צעדערבוים האָט מיך באַגריסט אַ פּערזענליכע בעקאַנטשאַפט און האָט מיך דאָרטען אָנגעווי־ זען, וואו עס האָט זיך געפונען די אַדמיניסטראַציע, די אַדמיניסטראַציע פון׳ם „המליץ" און די עקספּעדיציע.

צעדערבוים׳ס וואָהנונג איז געווען — אַז איך זאָל וואוינען ביי איהם, אַזוי ווי ער איז געווען אַ באַלעבאַטישער פּער־ זאָן, אַ ביאַלמן, איז דער גאַנצער וואוי־ נונג, האָט ער געהאַט געמיינט פּלאַץ און בעקוועמליכקייט פאַר מיר.

ביים אַרײַנקומען אין דער רעדאַקציע פון „המליץ" האָט מיך פּערזענליך בעגרי־ סט אַ קליין ווייסהאַריגער, צוזאַמען־ געשרומפּטער, בעזונדערליכער יודעל, — דאָס איז געווען אַלעקסאַנדער צעדער־ בוים. דאָס איז געווען אונזער ערשטע פּערזענליכע בעגעגעניש.

האָט געווויסט פון צעדערבוים, גע־ נעהערט זיין לעבען, נעבעליגע נאָר און פון פיל דורכע קענטשאַפט אַנגעמאַכט זיין לעבען אויס, וואָס איז געווען פיל קלע־ נער ווי דאָס לעבען, האָט אויך מיר גע־ מאַכט אַ״אוטאָנאָמיע אינטערעס.

צעדערבוים איז דאָן אַלט געווען עטוואָס צוויי און זיבעציג אַבער ער איז געווען פיל לעבען, אַמפּיעלט און זעהר לעבעדיג; נישט געווען קיין מתנם. מיין ערשטער געדאַנק ביים אָנקו־ קען האָט קאַריקאַטוריסטיש פרובירט. די נים פון צעדערבוים איז געווען אַ זעהר מרויטער: אַ מוט דער אונטערלי־ פּערטער זאַך, מיט אַ מיל, וואָס מאַכט ניט נישט צו אויף אַ רגע (וואָס זיינע הונדערטען זענען געזעהן עלטער פון אויסער), — אַ מוט רעם אַלטמאָדישען שטייגער, איך האָב דאַרפען פּרעגען די משלה און „המליץ" ?!

אמת, און דער קלייננער קערפּערשען איז נאָר געווען אַ טייל פון לעבען.

דאָר אַ לעבען, וואָס איז מער געווען פרעמד און ווייט.

צעדערבוים האָט מיך אַבער נישט גע־ לאָזט פיל רעדען. ער האָט מיך פאַר־ שטאַנען מיט ליבענסווירדיגקייט, מוט משנה, געשיכטען און שילדערונגען פון גוטע און גאַנץ אַלטע פּערזענען, בעזונדערס, וואָס זענען גוטע געווען זיין אוועגען מיטען און דער געבאָרט פון „המליץ", זיין וואַקסען און ענטוויקלונג, זיינע צרות און מלחמות זיין ווירקונג און זיינע נעגנער, א. ז. וו.

מעהר ווי אַ שעה האָט צעדערבוים געהאַלטען אין איין דערצעהלען און זיך קלאָגען אויף זיינע שונאים און אויף דער צענזור אונבעוואַוסטער, פּוילקעס און מיטקעגנער פון די יודישע פיהרער, מתחדשים, און בעשטערבונג, וואָס זענען ווייט און פרעמד פון זיינע ברודער און דעם תחום המושב (פּעטערסבורג אַסימילאַנטען). ער האָט מיר גלייך קלאָר געמאַכט מיט די פּערזענען פון סאַמואל פּאָליאַקאָוו, פון באַראָן האָ־ ראַץ גינזבורג, לעאָן ראָזענטאַל, ווי מיט וויינע צעדערבוימ׳ס, אויסגעזוכטע מעלות און אויסמאַכען. ער האָט מיר נישט געגעבען די מעגליכקייט אַרויסצו־ רעדען אַ וואָרט. איך האָב און יעד־ נעם טאַקטעכט אויך קען חשק נישט גע־ האַט אַ וואָרט צו רעדען. אַזוי אינטאַ־ נעגעהם און זאָגערפּער בין איך געווען אינבעראַיטעט מיט דער דערשיינונג פון דעם אַרויסגעבער פון „המליץ", וואָס האָט געטראָגען אויף זיינע דאַרע שפּיצ־ זיגע פּלייצעס אַ שווערע ירושה פון פּעמעס צווי דורות העברעאישער מעמאָ־ קריט, וואָס אַנטהער זיין רעדאַקציע זוי־ גען דורכגעגאַנגען די ערשטע שריפטען פון פּעמעס אַלע העברעאישע שריפט־ שטעלער אַנהויבענדיג מיט פּרץ סמאָ־ לענסקין און ענדיגענדיג מיט אחד־העם, ח. נ. ביאַליק (וועלכער האָט געדרוקט פון דער וואָלאָזשינער ישיבה קאָר־ רעספּאָנדענצען און מאמרים, די ערשטע פערזעלען, צום „המליץ"), א. ל. לעוו־ ינסקי און מינדעלעס בערדיטשעווסקי.

אַ פּערטעל צו צעהן פּראָצענט האָט צעדערבוים פּלייצונג אונטערגעזוכט זיין רוזיישנאָס, און פּערשטאַנען איז אַ מאַכטענס און איז אַרויסגעקומען פון זיין צוזאַמען און אַ מאַרעלאַוונען פּראַט, מיט אַ וואָס וואָדענעם האַלוועך. ער האָט מיר דערקלערט, אַז ער איז גלייך בעגיבען דעם בולדוגס־מיניסטער דעל־ ליאַנאָוו און פון איהם מוז ער גלייך צו־ פאָהרען צו פערשיעדענע חשובים־דער־ פּאַרשאַנגען, — אַלץ און די אינטער־ רעסען פון ווילנער יודישע עניים, וועלכע ער האָט זיך מער אונטעראַווסט אויסגעדרעכען, פאַר וועלכע ער מוז זיך משתדל זיין. וואָס זאָל ער טאָן, אַז קיין אַנדערער פּאָלקס־שתדלן איז און פּעטער־ בורג נישטאַ, מוז ער געבין טראָגען אויף זיינע אַלטע אונגעגליקליכע פּלייצעס די משא, די גאַנצע פּאַנ׳ס גאַנצען רוסישען יודענטום.

בעפאָר זיין פּערלאָזען האָט הײַנט האָט צעדערבוים צוגערופען זיין טאַכטער ריטשקע און איהם בעפוילען צו דערלאַנ־ גען מיר פרישטיק, אַ לאַנגע רשימות פון פּישען, געמאַכטע פּראָבעס און אַנדערע שפּייזען. ער אַליין, האָט מיר דער אַל־ טער דערקלערט, עסט נאָר און מאַלצייט און טשה לעת, אַגב דרך אגב, האָבן מיר וועלען צווישען שפּייזען. ער האָט מיר אונבערעגעבען דעם שליסעל פון די פּערשלאָסענע מאַנוסקריפּטען, מיר אַגעוויזען מיין פּלאַץ ביי די צווי רעדנע צוזאַמענגעזאַמעלטע טישען און רעדאַקציאָנס־זאַל, מיט דער ביטע פאָרזיכטיג צו מאַכען דעם בלאַט „המליץ" פאַר מאָרגען. אַ שיק־ייִנגעל פון דער דרוקערײַ וועט קומען אָבנעהמען די מאַ־ נוסקריפּטען. בין הדין אַ זוינער, האָט צעדערבוים בעמיהט פערטיג זיין.

און פּתאום עין און צעדערבוים מיט זיינע שנעלע טריט פּערשוואונדען.

און דער צייט, ווען איך בין געזעסען און „המליץ", און טיש אַ זאַהר פּער־ בייגעגאַנגען וואו ער האָט זיך פערוואַ־ רעלט און אַ מענליכער צייטונג.

די מיטאַרבייטער. וואָס איך האָב אַנ־ געטראָפען אין „המליץ" זענען געווען צוויי פּראַקטיש־פּילאָסאָפן טיפען. פון איין זייט איז געווען דער רעדאַקציע פון „המליץ", אַזוי זענען אונטערגעצייכנט צייט און האַלב, אויסער צעדערבוים׳ס צלמען.

דער הויפּט־מיטאַרבייטער און דאַן געווען דר. קאַנטאָר. ער פלעגט שרייבען זיינע אַרטיקלען ביי זיך און דער היים און צושיקען זיי און דער רעדאַק־ ציע. מיט דער צוזאַמענשטעלונג פון דער צייטונג און אַהער רעדאַקציע, ווי מיט דער מיטאַרבייטערשאַפט פון אַנדערע, האָט ער זיך נישט געקאָרנט. עס איז איהם נישט־וואָס אַנגעגאַנגען. זיין מיטאַרבייטערשאַפט אין „המליץ" איז געווען אַ צופעליגע, אַ צייטווייליגע, בין ער וועט געפונען עטוואָס אַנדערש, בע־ סערעם פאַר איהם: אַ ראַבינער־שטעלע אין אַ גרעסערער שטאָדט, אַדער מעהר־ צייטוישע אַרבייט (קאַנטאָר איז געווען, לויט זיין שטודיום, אַ חאַכאַמער), אַדער אַ רעדאַקטאָר־שטעלע און אַ רוסיש־יו־ דישער וואָכענשריפט.

דער צווייטער שטענדיגער מיטאַר־ בייטער איז געווען משה הכהן פּראַוזער. ער איז געשטאַנען מיט׳ן „המליץ" די גאַנצע צייט פון זיין עקזיסטענץ און בעשטענדיגקייט ביז צעדערבוים איז געשטאָרבען.

פּראַוזער׳ס אויפגאַבע איז געווען צו בעאַרבייטען די קאָרעספּאָנדענציעס וואָס קומען פון דער פּראָווינץ. די קאָ־ רעספּאָנדענטען זענען געווען צומייסטענס פּראָווינציעלע, און די מייסטע פון זיי האָ־ בען שלעכט בעהערשט די העברעאישע שפּראַך. פּראַוזער האָט יעדע פּראָווינץ־ קאָרעספּאָנדענץ בעאַרבייט (נאָר נים די ברוך פון אויסלאַנד), געקירצט, סטיליזירט און מעם צוגעגעבען. ער האָט שוין געקענט יעדען בתרל, יעדען יונגערמאַן משוגע אין דער פּראָווינץ, וואָס האָט גע־ האַט חשק צו שרייבען ברוך פון זיין שטאָדט אַדער שטעדטעל. ער האָט שוין געוואוסט, וועלכע פון זיינע קאָרעספּאָנ־ דענטען פּלאַפּט, און אויף וועלכען מען קען זיך געוויסערמאַסען פערלאָזען.

פּראַוזער איז געווען געזאָגט און גע־ גים אין זיין פאַך, אַז פון די צייטונגען

אויף די קאָנטאָרשטען פון די קאָרעספּאָנ־ דענטען, ד. ה. פון דעם ווי די קאָרעספּאָ־ נדענטען געשריבען געוואָרען ווי די אויס־ לענדער פון די געמיינדען, ווי די קאָנטאָר־ מען האָבען אויסגעצייכנט, ווי זיי זענען צונעקלעקסט געווען, — שוין פון דעם אַליין. נאָך אויסער ער פלעגט ווי אויפ־ געשטעלט, פלעגט פּראַוזער טרעפען, וואָס פאַר אַ סאָרט קאָרעספּאָנדענץ עס קען וואָס און וואָס פאַר אַ מין פּערזאָן עס איז דער שרייבער.

און פּראַוזער האָט קיינמאָל קיין טעות נישט געהאַט.

פּראַוזער איז געווען אַ יונגער־פרייער מענ׳ס ריזעמער נאַראַד, אַליין אַ משכיל, אַ געטרייער קענער פון דער ביבלישער שפּראַך, אַ מענש מיט אַ געזונדען און קלאָרען קאָפּ. און די יונגערע יאָהרען האָט ער געהאַט די אַמביציע צו ווער־ רען אַ פּובליציסט און ער האָט פון צייט צו צייט געדרוקט אַרטיקלען און דעם „המליץ".

אַרבייטענדיג אין „המליץ" האָט ער אַנגעוואַוירען דעם חשק אַליין צו שרייב־ בען: ער האָט זיך בעגנוגט מיט דער אַר־ בייט פון אויסצובעסערען די צייטונגסטען ברוך פון אַ״ע מיטלען פּאָזיציאָנען. ער האָט איבערהויפּט געהאַט אַ ציניש, אַ שדכניש עני וועלטגעפיהל צו ליטעראַט־ צו אַרטיקלען אַ מנחה, אַ ביזה, צו־ גבלאַזער פון אַלע יונגעל׳ע פּאָבאַזע־ ניעם און אַרטיקלען שרייבענונגען.

און נאָך אַ וועלכער מיטאַרבייטער, גראַס איז געווען און דער רעדאַקציע גראַס איז געווען דער פעליעטאָן (קאַריק־ צאַר) און די פּרוינע שטוגע; האָט ער איבערגעזעצט פון די רוסישע צייטונגען פאַר׳ן המליץ. גראַס איז געווען אַנ׳אינטע־ ליגענט. אַ מענש מיט וויסען און קענט־ שען, נאָר אַ בטלן, אַהן וועלכע גוט אונגען אַדער בעציהונגען צו צייטונגס־ אַרבייט, אַדער צו שרייבערײַ בפרט.

נאָך דעם ווי י. ל. גאָרדאָן האָט פער־ לאָזען די רעדאַקציע פון׳ם „המליץ", און דער אַלטער צעדערבוים געווען דער פּאַקטישער רעדאַקטאָר פון זיין צייטונג.

דאָס איז געווען דער גאַנצער אַרבע־ טער ווינגעסטער אַרויסער מעדאַגוגיש פון׳ם „המליץ", פון אַ מעגליכער העברעאישער בענונג מיט פערציג יאָהר צורות.

דער „המליץ" האָט שוין אַבער דאַן געהאַט אַ גרויסע צאָהל אויסגעצייכנטע מיטאַרבייטער, שטענדיגע און צופעל־ ליגע, און צווישען זיי שריפטשטעלער

און געלערנטע פון ראַנג, פון נאָמען און פון אַנזעהן. דער גורל פון וועלכע איז מיטלען איז געלעגען און די הענד פון צעדערבוים׳ען.

ווען צעדערבוים האָט מיר איבערגע־ געבען דעם שליסעל פון די מאַנוס־ קריפּטען, בין איך געווען דערשטוינט צו זעהן, דאָס עס ליגען בעגראָבען אַרטיקלען, ארטיקלען, וואָס בעהאַנדלען מאַנג־פּראָ־ גען, וויכטיגע פּראָבלעמען, אַרטיקלען פון בעקאַנטע פּובליציסטען, וועלכע זענען ערהאַלטען געוואָרען מיט אַ סך חדשים צוריק, האָט עס וואַלגערען זיך סקיצען און פעליעטאָנען פון זעהר בעקאַנטע אַנפאַנגער. דאָס אַלץ איז געווען עפּרי־ יתומ׳ס און צעדערבוים האָט אַליין נישט געוואוסט וואָס פאַר אַ דרוש מאַטעריאַל ער האָט און זיין שאַפע.

צעדערבוים האָט מיר געוויזען איך בערגעמען די „אַלמאַנאַך" צו רעדאַקטי־ רען דעם „המליץ", צו מאַכען מיט די מאַנוסקריפּטען וואָס איך געפינען פּאַסע גוטענע פון מיין שטאַנדפּונקט. ער האָט זיך געוואָלט פּרעזענטירען בעקאַנט פון דעם רעדאַקציאָנס יאָהר. צוליב מיר אַבער געגעבען און די הענד נאָר זיינע אַרטיקל־ לען צו דרוקען, אַבער אויך זיינע צו־ טיילען דאַרף איך אויסבעסערען פון האָבען דאָס רעכט צו מעקען און צו, וואָס מיר געפעלט נישט.

איך האָב אַבער געוואָגט צו צעדער־ בוים׳ען, אַז אויסער איך וועל אָנבערגעי־ מען מיינע פּליכטען און אויפנעמען און „המליץ" גוטע רעקאָמענדאַציע איהם, ה. ה. נאַכ׳ן נייע אָנבעגריפען איהם, מוז איך מיט איהם גרונדליך דורכשמועסען, פאַר־ לייגען פאַר איהם מיין גאַנצען פּלאַן און שטעלען איהם געוויסע בעדינגונגען בנוגע מיטאַרבייטערשאַפט א. ה. גל.

אַבער בעפאָר איך וועל דערצעהלען פון מיינע ערפאַהרונגען און „המליץ" און אין דער געזעלשאַפט פון פּעטער־ בורג, ווי אויך פון מיינע ערשטע ער־ פאַהרונגען און דער שרייבשטעלער וועלט, וויל איך שילדערן די פּערזאָן פון אַלעקסאַנדער צעדערבוים, וועלכע האָט פּערגונען (אַנדערע וועלען זאָגען: „פערלאָזען") אַזאַ פּלאַץ און דער קולטור געשיכטע און כלל אונז׳ם עקאָנאָמישע לעבען פון׳ם רוסישען יודענטום, און דער צווייטער העלפט פון פאַריגען יאָהרהונדערט.

—0—

איבערדרוק פֿערבאָטען.

„צוריק צו דער נאַטור!"

אינטימע שמועסען

פֿון ש. י. סטופּניצקי

נאָך הונדערט פֿופֿציג יאָהר צוריק איז ער געשטאַנען דער דענקער, וואָס האָט אַרויסגעגעבען דעם לאָזונג „צוריק צו דער נאַטור"! דזשאַן זשאַק רוסאָ האָט ער געהייסען. וואַרפֿט אַוועק אײַער קולטור מיט די ציוויליזירטע מידות, וואָס איהר האָט זיך אײַנגעלערנט. ענטלויפֿט פֿון דער גרויסער שטאָדט מיט איהרע תענוגים, וועלכע פֿערדאַרבען אײַך גאָר, און קעהרט אײַך אום צום דאָרף, באַהעפֿט אײַך מיט דער נאַטור. לעבט איהרע בערג און טאָלען, הערט אײַך צו צום געזאַנג פֿון די פֿויגעל, צום געראַוש פֿון די וואַסערן, צום ברומען פֿון ווינד און ליאַרם פֿון שטורם און איהר וועט אײַך פֿיהלען גוט. איהר וועט זײַן גליקליך און צופֿרידען.

אַזוי איז געפּרעדיגט געוואָרען די ראָמאַנטיק און דער ליטעראַטור, און דער קונסט און אין דער וויסענשאַפֿט. עס האָט זיך אָנגעהויבען די באַוועגונג, וואָס דויערט נאָך צום טהייל ביז'ן היינטיגען טאָג. עס איז געוועקט געוואָרען די בענקשאַפֿט צו דער מאַמע ערד. די בענקשאַפֿט צו דער נאַטור מיט איהר אומבאַגרענעצטער שעהנקייט און עס איז געשטעלט געוואָרען דאָס קולטור-פּראָבלעם, וועלכער מאַטערט אונז נאָך עד היום.

יאָ, רוסאָ האָט באַוואוסטזיניג געשטעלט דאָס קולטור-פּראָבלעם. ווען די אַקאַדעמיע אין דידזשאָן האָט אויסגעשריבען אַ פּרעמיע — און האָט געפֿרעגט: „צי האָט די אַנטוויקלונג פֿון דער וויסענשאַפֿט און קונסט געבעסערט די מענשען מאָראַלישער"? — האָט רוסאָ אָפּגעשריבען אַ ווערק און האָט אויף דער פֿראַגע געענטפֿערט: „ניין"! די וויסענשאַפֿט און קונסט האָבען דעם מענשען נישט געמאַכט מאָראַלישער, אדרבה, זיי האָבען איהם נאָך פֿערדאָרבען, געמאַכט שוואַכער און [illegible]. אויף אַ צווייטער פֿראַגע, וואָס די זעלבע אַקאַדעמיע האָט געשטעלט: „פֿון וואַנען נעהמט זיך די אומגלײַכהייט צווישען די מענשען"? האָט רוסאָ ווידער געענטפֿערט, אַז די אומגלײַכהייט איז אַרויסגעוואַקסען פֿון דער קולטור, אַז זי האָט געבראַכט דאָס אומגליק אויף דער וועלט. דער ערשטער מענש, וואָס האָט אַפּגעצוימט אַ שטיקעל פֿעלד און האָט עס ערקלערט פֿאַר זײַנס, דער ערשטער, וואָס האָט אָנגעכאַפּט די פֿרוכט פֿון זײַן פֿעלד און האָט דערקלערט, אַז דער צווייטער קען פּעסטימען די אַרבייט פֿון אַ צווייטען מענשען, האָט געשאַפֿען די אומגלײַכהייט און פֿון דעמאָלט זענען געקומען אַלע צרות אויף דער וועלט.

עס פֿערשטעהט זיך, אַז די געדאַנקען האָבען אין יענער צייט, אין דער תקופֿה פֿון ענציקלאָפּעדיסטען, ווען מען האָט אַזוי שטאַרק געגלויבט אין די [illegible] פֿון דער קולטור און מען האָט געגלויבט אין כח פֿון דער אויפֿקלערונג, האָבען אַזעלכע געדאַנקען געמוזט אַרויסרופֿען אַ שטורעם. דער נאָמען פֿון יונגען גענפֿער בירגער, וואָס איז געקומען קיין פּאַריז אַלס אַרימער יונגעל, אַהין [illegible], איז [illegible] אין פּאָלעמיק, און איז געוואָרען בערוהמט. אָבער רוסאָ האָט געמאַכט נאָך אַ גרעסערען [illegible]. ער האָט ערקלערט, אַז ער וויל פֿון דער ליטעראַטור קיין הנאה נישט האָבען און האָט זיך אָנגעהויבען פֿערדינען זײַן ברויט פֿון איבערשרײַבען נאָטען. ער האָט געוואָלט ווערען אַ צווייטער שפּינאָזא, וואָס האָט אויך געצויגען די חיות פֿון שלײַפֿען גלעזער.

דערווײַל האָט רוסאָ זיך געשאַפֿען פֿונאַנדערגעוויקלט זײַנע געדאַנקען און אין אַ ראָמאַן שרײַבען ענטוויקעלט ער דעם נאַטירליכען שטאַנדפּונקט איבער דאָס פֿאַמיליען-לעבען, איבער ערציהונג און איבער דער מלוכה בכלל. און די אַלע שריפֿטען געהט דורך דער גרונד-געדאַנק, אַז די קולטור פֿערדאַרבט דעם מענשען, פֿערדאַרבט די ערציהונג און צושטערט דאָס פֿאַמיליען-לעבען נאָר די צוריקקעהר צו דער נאַטור קען אונז ראַטעווען. דאָס באַקאַנטסטע ווערק, וואָס איז צומייסט געוואָרען פֿאַרשפּרייט, איז זײַן „ווידוי", אין וועלכען ער דערצעהלט אָפֿענהערציג זײַן לעבענס-געשיכטע, זײַנע טעותים און זינד און דער פּועל יוצא פֿון דעם ווידוי איז ווידער די פֿאָדערונג פֿון אַ נאַטירליכען, מאָראַלישען לעבען.

מיר האָבען שוין אָנגעוויזען, אַז רוסאָ געהערט צו די מענשען, וואָס האָבען געהאַט דעם גרעסטען אײַנפֿלוס אויף זײַער צייט און אויף די שפּעטערע דורות. איבערהויפּט האָט זײַן ווערק „דער געזעלשאַפֿטס-קאָנטראַקט" געהאַט אַ ווירקונג אויף דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציע, ווי אויך אויף דער דעמאָקראַטיע פֿון די פֿערשיעדענע שטאַטען פֿון צפֿון-אַמעריקע. אָבער איצט, נאָך 150 יאָהר, ווען פֿון זײַנע אידעען זענען אין אַלגעמיינען פֿערבליבען נאָר רעשטלעך, ווײַל די צייט האָט אונז געגעבען גאַנצע אַנדערע פּראָבלעמען, ווערט אונז דער מענש רוסאָ נעהנטער. מיר ווילען פֿערשטעהן, ווי אַזוי קומט ער צו דעם [illegible] צו לייקענען און טערען פֿון דער קולטור און ווי אַזוי האָט ער אין לעצטען דורכגעפֿיהרט דעם לאָזונג: „צוריק צו דער נאַטור"! און די ידיעות, וואָס מיר האָבען פֿאַר דער צייט באַקומען אַ בעג איהם, וואַרפֿען גאָר נישט קיין ליכט אויף זײַן כאַראַקטער. [illegible] רוסאָ ווערט פֿאַר אונז פֿערגאַנגען.

קודם כל די פֿראַגע, ווי קומט ער צו דעם משונה'דיגען פּראָגראַם, צו שטעלען די נאַטור אַזוי געגענזאַץ צו דער קולטור? וועגען דעם ווערט דערצעהלט, אַז ווען ער האָט געזעהן דעם [illegible] ענציקלאָפּעדיסט דידראָ, דאָס ער האָט בדעה צו שרײַבען אַ תשובה אויף דער פֿראַגע פֿון דער אַקאַדעמיע „צי האָט די וויסענשאַפֿט און די קונסט געמאַכט די מענשען מאָראַלישער"? — האָט דידראָ געפֿרעגט, ווי האָט ער עס בדעה צו באַהאַנדלען? און ווען רוסאָ האָט געזאָגט, אַז ער וויל נאַטירליך באַווײַזען דעם [illegible] געדאַנק, וואָס די חכמות האָבען פֿערדאָרבען, האָט איהם דידראָ איינגעזאָגט: דאָס וועט דאָך נאָר קענען געהען נישט זײַן, אַפֿילו אַן אידעאַל וועגען דאָך אויך די חכמה! ערשט אויף דידראָ'ס עצה איז ער געגאַנגען דעם אומגעקעהרטען וועג, האָט געלויקענט אין דעם ווערט פֿון די חכמות און האָט דערמיט געמאַכט אַ סענסאַציע. פֿון דעמאָלט אָן געהט ער שוין אויף דעם קרומען וועג, אויף וועלכען אַ געוויסער [illegible] האָט איהם געוויזען. ער האָט און איהם [illegible] ליבער שעהנע זאַכען. אָבער ווי פֿיהרט ער זיך אַליין אויף. אויב מען זאָל אַראָפּנעהמען אויף זײַנע שריפֿטען לויט זײַן לעבען, איז ער געווען אַ [illegible], אַ גלײַכגילטיגער עגאָיסט, אָבער אַ גאַנץ שלעכטער, פֿערדאָרבענער מענש. ער ריהמט אַפֿילו זעהר שטאַרק דאָס פֿאַמיליען-לעבען, אָבער אַליין האָלט ער זיך אין איין פֿערליבען אַלעמאָל אין אַן אַנדערע. ער ריהמט אַפֿילו שטאַרק די נאַטירליכע ערציהונג און גיט זעהר שעהנע עצות, ווי מען זאָל ערציהען קינדער, אָבער זײַנע אייגענע פֿינף קינדער גיט ער אָב צו ערציהען אויף קהל'ס חשבון אין אַ קינדער-הויז פֿאַר אומבעקאַנטע פֿינדלינג קינדער. ער רעדט אַפֿילו זעהר שעהן פֿון גלויבען, וואָס איז אַ זאַך פֿון געפֿיהל און פֿונדאַמענטען, ווען עס ליגט איהם, בײַט ער צוויי מאָל דעם גלויבען. ער איז אַפֿילו נישט מסכים מיט'ן ענגלענדער האָבס, וועלכער האָט אין זײַן מלוכה מאָראַליש אויפֿגעשטעלט די בעהויפּטונג, אַז דער מענש איז פֿון נאַטור שלעכט, אַז דער מענש איז פֿאַר'ן צווייטען אַ וואָלף און דערפֿאַר מוז זײַן אַ שטאַרקע האַנד, וואָס זאָל דעם וואָלף אײַנצוימען. רוסאָ איז דערמיט נישט מסכים. ער האַלט, אַז דער מענש איז פֿון נאַטור גוט און ער אַליין איז שלעכט, אומדאַנקבאַר, [illegible], ווי מען קען זיך נאָר פֿאָרשטעלען. ווען די רעגירונג איז קעגען און אין פֿראַנקרייך שיקען איהם אַרוים פֿאַר זײַנע שריפֿטליכע [illegible], און ער בלאָנדזשעט אַרום אַ הונגעריגער, [illegible] און דער וועלט, לעגט איהם וואָלטער פֿאָר, ער זאָל קומען צו איהם קיין פֿערני, בײַ גענף, און זײַן שלאָס. ענטפֿערט רוסאָ זעהר גראָב און שרײַבט נאָך וואָלטער'ן גוט אוים. שרײַבט אַן אָפֿענעם בריף, אין וועלכען ער פֿער'מסר'ט איהם בײַ דער גענפֿער רעגירונג, אַז ער פֿערדאַרבט די זיטען און האַלט בײַ זיך אַ טעאַטער. ווען פֿרידריך דער גרויסער לאַדט איהם פֿאָר, ער זאָל קומען צו איהם קיין נײַשאַטעל אין דער שווייץ, וואָס האָט נאָך דעמאָלט געהערט צו פּרויסען, און ער האָט אָנגעבאָטען פֿאַר איהם אַ ווילע, האָלץ, ווײַן און קאָרען, — ענטפֿערט ער שטאָלץ, אָבער גראָב דעם פּרײַסישען קעניג: „איהר האָט מיר פֿאָרגעלעגט צו געבען ברויט, צי געפֿינט זיך שוין צווישען אײַערע בירגער קיינער, וועמען עס פֿעהלט דער ברויט?". דאָס איז זעהר אַ שטאַרקע תשובה. אָבער הינטער זײַן רוקען האָט זײַן פֿרײַנד די אַלטע [illegible] נאָך מיט אַ בעוואונדערנדער [illegible] צוגענומען. דער ענגלישער פֿילאָזאָף דאַוויד יום האָט איהם געבראַכט צו זיך קיין ענגלאַנד. האָט איהם פֿערשאַפֿט אַלע בעקוועמליכקייטען מיט אַ קעניגליכער פּענסיע. דערפֿאַר האָט איהם רוסאָ באַדאַנקט מיט געמיינע אַנשולדיגונגען און רכילות און יום האָט געשריבען די בעריהמטע ווערטער: „אַזוי ווי די ביזע איז דער גרעסטער שונא פֿון דײַן אייגענער ראַה, גליק און עהרע, און מיר קען וואונדער נישט האָבען די ביזע אויך מיט שׂנאה". ווען [illegible] רע עלינער, וועלכע האָט איהר וואוינונג אַבגעזאָגט און האָט איהם יאָהרען לאַנג אויסגעהאַלטען, זײַן געליבטע קען נישט, האָט ער פֿערשפּרייט אַ [illegible], אַז זי איז געלאָפֿען פֿון געלט דאָרט צוזאַמען אַ שטיק. וועלכע [illegible] האָט ער געקויפֿט בסוד מיט אַלע. וואָס האָבען איהם גוטס געטהאָן. פֿריהער האָט ער יעדעם [illegible] געווען, אַז ער מאַכט נישט איהם אַ [illegible] און אויף דעם חשבון האָט ער שוין געפֿאַנגען רכילות און בלבולים אויף יעדעם... וואָלטער האָט דערום זעהר ריכטיג בעמערקט, אַז רוסאָ האָט אין זיך נישט קיין מענשליכען בלוט, נאָר עפּעס אַ מישמאַש פֿון [illegible] מיט [illegible]. ער איז אײַנער פֿון די אומגליקליכסטע מענשען, ווײַל ער איז אײַנער פֿון די שלעכטסטע מענשען".

מיר וואָלטען אַזוי געקענט נאָכשפּירען אונזער העלד דורך זײַן גאַנצען לעבען און כסדר וועלען מיר טרעפֿען אויף רשעות, אומדאַנקבאַרקייט, פֿאַלשקייט און [illegible], וואָס ער שפּילט. מיר נעהמען אָבער נישט משפּט'ען דעם דענקער און דעם מענשליכער רוסאָ. זײַן פּערזענליכקייט איז אַ רעטעניש, אַ פֿענאָמען. ער איז געווען דער היפּך פֿון שפּינאָזא, צו וועלכען ער האָט זיך אַמאָל געוואָלט גלײַכען. די „קאָנפֿעסיעס", וואָס ער האָט געשריבען, כלומרשט נישט וועלענדיג ליגען פֿון [illegible], האָט ער פֿערטוּשט פֿאַר גיט געלד די פֿערשטעהער, וואָס האָבען געוואָלט האָבען פֿון איהם [illegible]. פֿאָרט איז ער אײַנער פֿון די גרעסטע דענקער אין דער געשיכטע, וואָס האָט די וועלט אַזוי שטאַרק בעאײַנפֿלוסט. זײַנע ווערטער בזונדער דער צוריקקעהר צו דער נאַטור און דעם שאַפֿען פֿון דער וויסענשאַפֿט, און דער פּאַראַדאָקס, בלײַבט נאָך עד היום אויף אונזער געוויסען.

„זײַט ווייסען, איהר פֿעלקער, אַז די נאַטור האָט אײַך געוואָלט בעשיצען פֿאַר דער וויסענשאַפֿט, ווי אַ מוטער נעמט בעשיצט איהר קינד פֿאַר אַ געפֿעהרליכען געוועהר. די סודות, וואָס זי ווייזט אײַך נישט אוים, זענען אומגליקען, פֿאַר וועלכע זי וויל אײַך אײַנהיטען. אויב דאָס לערנען קומט אַן אַזוי שווער, איז עס אַ חסד, וואָס די נאַטור טוט מיט אײַך. די מענשען זענען פֿערדאָרבען, זיי וואָלטען אָבער געווען נאָך ערגער, ווען זיי וואָלטען געהאַט דאָס אומגליק שוין געבוירען צו ווערען אַלס געלעהרטע אויף דער וועלט"

אַט די שטעלונג פֿון קולטור-פּראָבלעם און די געגענזעצליכע בעציהונג צו דער וויסענשאַפֿט, איז מיט 150 יאָהר צוריק געווען נײַ און דאָס פּראָבלעם איז נאָך היינט אויך נישט ערלעדיגט.

אין אַ לופֿט-פּאַלאַץ איבער'ן אַטלאַנטישען אָקעאַן

צוויי לענדער יאָגען זיך אײַנצואָרדנען אַ רעגולערע לופֿט-ליניע קיין איראָפּאַ.—אמת'ע קאַבינען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען ווערען אײַנגעשטעלט אין די לופֿט-פּאַלאַצען, וואָס בויען זיך איצט

פֿון ד"ר ב. שמיינפֿעלד.

די צייט, ווען פֿליהען איבער'ן אָקעאַן איז געווען אַ וואונדער, וואָס האָט אַרויסגערופֿען אַן אָנגעהויבענע באַגײַסטערונג און דער נאַציאָנאַלער העלד, געהט שוין פֿערבײַ. דער אַטלאַנטישער אָקעאַן, וואָס טיילט איראָפּאַ פֿון אַמעריקאַ, איז שוין דורכגעפֿליגען און בונטע ריכטונגען. פֿאַר אַ יאָהרען האָט לינדבערג דורכגעפֿליגען דעם וועג פֿון ניו-יאָרק ביז פּאַריז, און די „ברעמען" צום ערשטען מאָל געפֿליגען קיין אַמעריקאַ. נאָך זעכצעהן — אויך — אַ פֿרוי איז יעצט דעם אָקעאַן אַריבערגעפֿליגען. די, וואָס וועלען איצט איבער'ן דעם אָקעאַן, וועלען שוין נישט קריגען אַזוי פֿיל אָנערקענונג. במשך אַ יאָהר — וואָס נאָך אַזוי ער ערשטער פֿליה איבער'ן אָקעאַן וועט אָנערקענען באַשטעהן. ס'איז אָבער נישטאָ קיין ספֿק, אַז גאָר אין גיכען וועט מען אויפֿהערען מאַכען פֿון דעם אַ גרויס וועזען.

אַזוי ווי די „[illegible]" פֿון השלמת-פּראָבירונגען איז שוין פּראָבירט געוואָרען, ווערען די פֿערבינדונגס-מיטלען אויפֿהערען צו זײַן אַזוי אויסנאַהמען. די טעכנישע אַנשטרענגונגען פֿון [illegible] ווערען שוין נישט אויפֿ'ן וועג פֿון „העלדען-טאַטען", נאָר אויף דער רוטינע פֿון פּראַקטישער פֿערוואַלטונג. די אויפֿגאַבע האָט אויפֿגעהערט זײַן וואונדער! זי מוז ווערען אַ תּכלית...

דער דאָזיגער תּכלית איז אַ רעגולערער לופֿט-פֿערקעהר איבער'ן אַטלאַנטישען אָקעאַן. די [illegible] גרויסע [illegible] אויפֿ'ן געביט פֿון אוויאַציע וואָס זײַנען אַ לופֿט-פֿערקעהר איבער'ן אַטלאַנטישען אָקעאַן און אויך קלאָר האָבען פֿאַרבאַווײַזען און צעהנדליגע וועט מיט דרינגענדער פֿאַסט.

און אויב איהר מיינט, אַז דאָס איז נאָך אַ ווײַטער חלום, האָט איהר אַ גרויסען טעות. אונ'ס מיינעם, ווען די שורות ווערען בעשריבען, ווערען אין צוויי לענדער — אין ענגלאַנד און אין דײַטשלאַנד — פֿערשטערקטע ריזיגע לופֿט-שיפֿען, וואָס וועלען מאַכען דעם אָנהויב פֿון אַ רעגעלמעסיגען, [illegible] לופֿט-פֿערקעהר פֿון פּאַסאַזשירען און פּאָסט איבער'ן אַטלאַנטישען אָקעאַן. בײַדע לענדער שטאַרקען זיך איצט אַדורכצופֿיהרען זייערע פּלענער, כדי צו זײַן די ערשטע אויפֿ'ן פֿעלד. סײַ אין דײַטשלאַנד און סײַ אין ענגלאַנד פֿערשפּרייט מען, אַז די מאַכטען, וואָס וועלען די ערשטע פֿערוואַנדלען די לופֿט-פֿליהערײַ איבער'ן אָקעאַן אין אַ פּראַקטישע „ביזנעס", וועלען דערפֿאַר האָבען אַ גוטען שאַנס אַריינצוהאַלטען פֿאַר זיך דעם ערשטען פּלאַץ און קאָנטראָלירען רעגעלמעסיגען לופֿט-פֿערקעהר פֿון דער וועלט.

לויט דער מיינונג פֿון די מעהרסטע אויטאָריטעטען, וועט דער פּראַקטישער לופֿט-פֿערקעהר פֿון איראָפּאַ קיין אַמעריקאַ דורכגעפֿיהרט ווערען נישט מיט אַעראָפּלאַנען, נאָר מיט „צעפּעלינען". דער אַעראָפּלאַן איז פֿאַר'ן [illegible] נאָך צו קליין און צו אומזיכער. ער קען נישט מיטנעמען אויף זיך קיין סך געוויכט, קען נישט קריגען זײַנע פּאַסאַזשירען געזיכערטע בעקוועמליכקייטען און איז נאָך צו שטאַרק אָפּהענגיג פֿון וועטער און שטורעם. די פֿעסטע לופֿט-שיפֿען פֿון'ם צעפּעלין-טיפּ שטעהען אין דעם זין אויף אַ העכערער שטופֿע פֿון ענטוויקלונג, און זיי וועלען עס זײַן די יעניגע, וועמען ס'איז בעשערט צוערשט צו פֿערווירקליכען דעם אַלטען חלום וועגען אַזאַ לופֿט-פֿערקעהר איבער'ן אָקעאַן, וואָס זאָל זײַן צוגענגליך פֿאַר איטליכען בשר ודם.

עס שײַנט, אַז אין דער איבערנעכסטער — דײַטש-ענגלישער לופֿט-קאָנקורענץ האָט איצט ענגלאַנד די בעסטע שאַנסען. די לופֿט-שיף, מיט וועלכער זי וויל אָנהויבען דעם פֿערקעהר איבער'ן אָקעאַן איז שוין כמעט אין גאַנצען פֿערטיג. אין דער צייט ווען איהר דײַטשער קאָנקורענט דאַרף נאָך האָבען אויף זיך די אחריות פֿון אַ פּאָר חדשים. די דײַטשען האָבען אָבער מעהר ערפֿאַהרונג אין פֿליהען מיט אַזעלכע לופֿט-שיפֿען, און עס איז דאָ [illegible] אין דער וועלט אַ מיינונג, אַז זיי וועלען זיך צוריק [illegible] אויסגלײַכען מיט זייערע ענגלישע קאָנקורענטען.

די ערשטע ענגלישע לופֿט-שיף, וואָס איז לכתחילה געבויט געוואָרען פֿאַר אַ רעגולערען לופֿט-פֿערקעהר איבער'ן אָקעאַן, די „ר-100" האָט אין זיך 39 קאַבינען, אין וועלכע עס וועלען בעקוועם אונטערגעבראַכט ווערען הונדערט פּאַסאַזשירען. די קאַבינען זענען געבויט אין צוויי שטאָק, אינערהאַלב דער [illegible]. זיי קוקען אויס פּונקט ווי קאַבינען פֿון ערשטען קלאַס אין אַ גרויסען דאַמפֿשיף. עס פֿליהט אין זיי קאַלט און וואַרים וואַסער, און זיי ווערען באַלויכטען דורך עלעקטריציטעט.

די קאַבינען פֿון „ר-100" זענען בעפֿעסטיגט אין ריזיגען לופֿט-שיף און זענען לחלוטין אָבגעטהיילט פֿון דער אויסערליכער וועלט. פֿון צווישען זייערע וועלכע זיי זיך אָבער גרענצען מיט אַ קאָרידאָר, פֿון וועלכען מען וועט קענען דורך [illegible], אויך צו שטאַרקע גלאָז-פֿענסטער טאָן אַ קוק אויף די אויסערליכע וועלט.

אויב אײַנער האָט מורא, אַז דער קאָפּ וועט זיך בײַ איהם דרעהען פֿון קוקען אַראָפּ פֿון דער ריזיגער הויך, האָט ער די מעגליכקייט אַנשטאָט צו פֿערברענגען אין דעם סאַלאָן, וואָס איז אויף דער אונטערשטער שטאָק פֿון די קאַבינען. ער קען טאַנצען אין „דאַנסינג", וואָס איז אויף דער אונטערשטער זײַט פֿון די קאַבינען, פֿערגעסענדיג גאָר, אַז ער געפֿינט זיך אַ פּאָר טויזענד פֿוס איבער דער ערד.

פֿאַר ים-קראַנקהייט, אָדער „לופֿט-קראַנקהייט" (ווי זי ווערט אָנגערופֿען אויף אַעראָפּלאַנען) וועלען די פּאַסאַזשירען פֿון „ר 100" נישט האָבען מורא. הגם די בויער פֿון די נײַע לופֿט-שיפֿען בעהויפּטען, אַז זייערע צעפּעלינען געהען שטילער און רוהיגער אַפֿילו אין שטאַרקסטען שטורעם, אוודאי די גרעסטע דאַמף-שיפֿען. די ערפֿאַהרונג האָט בעוויזען, אַז די דאָזיגע בעהויפּטונג איז גאַנץ נישט קיין גוזמא. אַ לופֿט-שיף ווערט אַמאָל דורך ווינט אַראָפּגעטריבען פֿון איהר וועג. זי ווערט אָבער דערבײַ נישט אַזוי שטאַרק געשאָקעלט, ווי אַ דאַמפֿער אין דער צייט פֿון שטורעם.

די „ר-100" איז מיט פֿופֿציג פֿוס לענגער, ווי די „גראַף צעפּעלין", די גרעסטע לופֿט-שיף, וועלכע אַמעריקאַ פֿערמאָגט. איהר מאַשינעריע בעשטעהט פֿון זעקס מאָטאָרען, וואָס האָבען צוזאַמען די קראַפֿט פֿון 4000 פֿערד. די מאָטאָרען אויהרע זענען אָבער אומגע-

(ענדע—זײַטע 10)

מאָדנע גרייזען, וואָס גנב'ענען זיך אַרײַן אין צייטונגען און ביכער

דרוק-פֿעהלערען, וואָס רופֿען אַרוים געלעכטער בײַם לעזער.—טשיקאַווע נײַע גרייזען, ווען מען פֿעריכט די אַלטע.—אינטערעסאַנטע פֿאַלען מיט אויסערגעוועהנליכע דרוק-פֿעהלערן

פֿון ב. ראַטשטיין.

דער געוועהנליכער לעזער, ווען ער שלאָגט זיך אָן אויף גרייזען, דרוק-פֿעהלערען, און נעהמט זיי גלײַכגילטיג פֿערבײַ, קען זיך קוים פֿאָרשטעלען, וויפֿיל ענגמת נפֿש די דרוק-פֿעהלערען פֿערשאַפֿען אַמאָל דער רעדאַקציע — די שריפֿטשטעלער, דעם קאָרעקטאָר, און הויפּטזעכליך דעם מחבר, און וויפֿיל וועהרט די גרייזען געפֿינען זיך.

בײַ מאַנכע שרײַבער געהט דער פֿערדרוס באַלד איבער, מאַנכע ווידער נעמען דאָס אַ סך ערנסטער.

אַ באַוואוסטער יידישער שרײַבער האָט אַמאָל געזאָגט:

— אויב איך וועל נישט שטאַרבען פֿון לונגען-פֿעהלער, וועל איך זיכער שטאַרבען פֿון אַ דרוק-פֿעהלער.

דער בעריהמטער שרײַבער פֿלעגט שטאַרק ליידען, ווען אין זײַנע שריפֿטען פֿלעגט זיך אַרײַנכאַפּען אַ גרײַז. ער פֿלעגט אַליין קומען לייענען די קאָרעקטור-בויגען, אָבער די קאָרעקטורען [illegible] ריכטיג אַרײַנגעשטעלט ווערען, און דער סוף איז געווען, אַז ער האָט אַליין געכאַפּט גרייזען און אָנגעשריבען; די זעצער פֿלעגען זייערע אייגענע פֿינגער נישט באַהערשען. פֿלעגען זיך טהאָן בײַז נאָר אָבער אויסמײַדען [illegible] די גרייזען, און זיי זענען געבליבען.

ס'איז נאָר נישט לײַכט אויסצומײַדען דרוק-פֿעהלערען: מ'קען זיי פֿערריכטען צו אַ מינימום, אָבער אויסמײַדען זיי אינגאַנצען איז דערווײַל וועהרשווער.

דרוק-פֿעהלערען זענען אַזוי ווי ווערעמדיגע אַרבייט. כמעט קען מען פֿון זיי קיינמאָל נישט פּטור ווערען.

אַ געוויסער דרוקער, ווען מ'האָט איהם אײַנגעשאַרפֿט, אַז ער האָט געדרוקט אַ ביכל מיט גרייזען, האָט מיט אַ שמייכעל געענטפֿערט:

— ס'איז נישט געפֿעהרליך אין דעם ביבעל זענען אויך פֿאַראַן גרייזען.

דאָס דערמאַהנט אין אַ מעשׂה, וואָס איז פּאַסירט. אײַנמאָל האָט אַ פֿערלעגער זיך אונטערגענומען אַרויסצוגעבען די ביבעל „אָהן גרייזען", און כדי אַרויסצורופֿען אַ גרויס אינטערעסע אין דער אונטערנעהמונג, האָט די פֿירמע אָנגעזאָגט אַ בעלוינונג פֿאַר יעדען גרייז, וואָס מ'וועט אין דער גאַנצער ביבעל אויסגעפֿינען.

די פֿירמע האָט זיך, נאַטירליך, גלײַך אונטערגענומען בעצאַהלען, אַז ס'זאָל קיין גרייזען נישט געפֿינען. זי האָט אָנגעשטעלט עטליכע גוטע קאָרעקטאָרען, און מ'האָט געלייענט און געלייענט און נאָכאַמאָל געלייענט, און ווען די ביבעל איז פֿערטיג געוואָרען האָט מען געפֿונען אַ גרייז גלײַך אויפֿ'ן שער-בלאַט.

ס'איז אַ מאָדנע זאַך: מ'געפֿינט טאָג אײַן טאָג אויס, אָהן אויפֿהערען, מענשען מיט נישט גלײַכע נעזער, מיט נישט גלײַך-געשאַפֿענע פּנים, מיט נישט צוזאַמענפּאַסענדע קליידער — מענשען מיט אַלערליי אַנדערע פּיזישע חסרונות — גרייזען; און דאָך זענען מיר נישט אַזוי ענטשלאָסען צו זייערע אומפֿאָלקאָמענהייטען, ווי צו גרייזען אין אַ צייטונג, אָדער אין אַ בוך.

בײַ דרוקער איז פֿאַראַן אַ כלל, אויב דער מאַנוסקריפּט איז גוט געשריבען און רעדאַגירט, אויסער מען גיט איהם צו די זעצער, וואָס דאָס בוך אַרוים אָהן גרייזען. דאָרט וואָס מען הויבט אָן צו שרײַבען און איבערשרײַבען אין דער קאָרעקטור, דאָרט וועט זײַן צרות.

זעהר אָפֿט טרעפֿט זיך, אַז קאָרעקטורענדיג אײַן גרייז, מאַכט מען דערווײַל צוויי נײַע: צוליב אײַן וואָרט, וואָס מ'וויל אויסבעסערען, מוז מען איבערזעצען די גאַנצע שורה; מ'קאָנצענטרירט זיך דאַן צו דעם, אַז דאָס פֿערגרײַזטע וואָרט זאָל אַרוים גוט און מ'פֿערזעהט דערווײַל די אַנדערע ווערטער אין דער זעלבער שורה. און עס ווערען נײַע גרייזען.

אַ סך גרייזען מאַכט דער זעצער, ווען ער ווייסט נישט דעם טײַטש פֿון אַ געוויסען וואָרט, וואָס קומט איהם אונטער דער האַנד. ער קען לייענען דעם מאַנוסקריפּט, אָבער ווען ער קומט צו אַ וואָרט, וואָס ער פֿערשטעהט נישט, דאַכט זיך איהם, אַז ער קען דאָס נישט איבערלייענען. ער הייבט זיך אָן פֿיהלען נישט זיכער, ער קלערט טרעפֿען דאָס וואָרט, און — ער טרעפֿט פּונקט פֿאַרקעהרט.

וועניג מענשען אין דער היינטיגער צייט ווייסען דעם נאָמען „שטעקער". דער זעצער, וואָס האָט דאָ נישט לאַנג געדרוקט אויסגעזעצט דאָס וואָרט (אמת, פֿון נישט זעהר קיין לעזבאַרער, העבּרעיִשער) האָט אויף אײַן אָרט געמאַכט פֿון וואָרט „שטעכער", אויף אַן אַנדער אָרט האָט ער געמאַכט „שטעכער", און אַ דריטען מאָל האָט ער ווידער געמאַכט „שטעקער", אָבער קיין אײַן מאָל איז איהם נישט אײַנגעפֿאַלען צו מאַכען ווי עס איז געווען געשריבען: „שטעקער".

ווען מ'האָט איהם אָנגעפֿרעגט, האָט ער געענטפֿערט:

— וואָס איז דאָס פֿאַר אַ וואָרט „שטעקער"?

„שטעכער" איז בײַ איהם אַ וואָרט און „שטעקער" נאָך. ס'איז געווען קלאָר, אַז דער זעצער האָט קיינמאָל נישט געהערט פֿון דעם ווינקעל אַמאָליגען שטעקער.

דרוק-פֿעהלערען קאָסטען אַמאָל זעהר טײַער.

אַן אַמעריקאַנער פֿירמע האָט אַמאָל אַרויסגעשיקט אַ גרויסע אַנאָנסע — צו'ם אויספֿערקויף פֿון פּיאַנאָס. דער אַנאָנס איז אײַנגעזעצט געוואָרען אין נײַ יאָרק, דערנאָך האָט מען פֿון דעם געמאַכט צוויי הונדערט קאָפּיעס און מ'האָט זיי פֿאַראַנגעשיקט צו צוויי הונדערט צייטונגען איבער'ן לאַנד.

דער פּרייז פֿון אַ פּיאַנאָ איז געווען 390 דאָלאַר און דעם אַנאָנס איז אָבער געשטאַנען 3.90 דאָלאַר.

אין אַן אַנדער פֿאַל איז געווען אַנאָנסירט אַ שיך צו 3.50 דאָלאַר אַ פּאָר, אַנשטאָט 8.50 דאָלאַר.

אין דעם פֿאַל מיט די פּיאַנאָס, האָט יעדער אײַנער געקענט פֿערשטעהן, אַז ס'איז אַ טעות, וואָרום מ'קען דערווײַל אין ערגעץ נים קריגען קיין פּיאַנאָ פֿאַר 3.90 דאָלאַר, אָבער אין אַנדערע פֿאַל האָבען די מאַגאַזינען אומגעצײַלטע יעדען טאָג פֿערקויפֿט זייערע שיך צו די אַנאָנסירטע פּרייזען און די בעטראַכטליכע צייטונג, וואָס האָט געמאַכט דעם טעות האָט בעצאַהלט דעם היזק.

ווען דער „לינאָטיפּ" (זעץ-מאַשין) איז אַרײַן אין דער אינדוסטריע האָט די מאַשין מיט זיך געבראַכט אַזעלכע גרייזען, וואָס מען האָט ניט געזעהען אין די צייטען, ווען מ'פֿלעגט זעצען נאָך מיט דער האַנד.

אין אַ נײַער יידיש געבויטע מאַשין [illegible] אַמאָל צוויי „יודען (יי) צוזאַמען אין אײַן מאַטריצע, כדי צו שפּאָרען צייט, מ'זאָל נים דאַרפֿען קלאַפּען דעם אותיות „יוד" צוויי מאָל. די ערשטע מאַשינען אָבער האָבען די צוויי „יודען" נישט געהאַט אין אײַן מאַטריצע, און מ'פֿלעגט

ענדע זײַטע 10

דאס טאג-בוך פון א יונגען קאמוניסט

דאס יונגעל זאגט אויס פיל סודות פון חדר. — א בוך, וואס ווייזט דאס אמת'ע אינערליכע לעבען פון דער היינטיגער רוסישער יוגענד

„דער טאג-בוך פון א קאמוניסטישען שול-יונגעל". ס'איז זיך שווער פאר־צו־שטעלען, אז דאס איז א ליטעראריש ווערק געשריבען פון א דערוואקסענעם. די געשעהענישען וועלכע זענען אויף שוואַרץ־ווייס און וועלכע בעך־ליכט מיט אזא קונסטלערישער נאַאיווי־טעט, אז עס בלייבט דער איינדרוק, אז דער שרייבער פון'ם בוך, נ. אגניאוו האט געטראַכט פאר זיך האבען א'אמת'ן טאגע־בוך, וואס ער האט פעראַרבייט און א ביסעל פארבעסערט.

דער העלד פון דעם בוך איז קאסטיא ריאבצעוו, א 15 יעהריגער רוסישער שול־יונגעל — דער זוהן פון שטאַלצען פראלעטאַריאַט און דער טרעגער פון א נייער ציוויליזאציע. ער האט א מיסיע אין לע־בען — ער וועט צוזאַמען פאַרטראַגען די סאציאַלע רעוואָלוציע אויף זיין גורל איז אויסגעפאַלען צו שאַפען א נייע מין מענטש, וועלכער וועט אויסוואַקסען — א מענטש מיט א נייער אידעאָלאָ־גיע און מיט א נייעם בעוואוסטזיין. ער איז דער גייער פראדוקט פון דעם קאמוניסטישען שטאַנדפּונקט פון רעוואָלוציאָ־נערער ערציהונג און דערפאַר איז ער זעהר אינטערעסאַנט.

אונטער די געוועהנליכסטע אומ־שטענדען איז דער צוזאמענשטויס צום לעבען זעהר א שווערער און א שמערצפולער פאר יעדען יונגען מענשען. יעדער אינער מוז קריגען זיין פאַרטיגע פלעצע פון דער אַרומיגער סביבה, בוז ווער ער וועט פערזענליך געווען צו קענען אויסשפּילן די פּראָבע פון לעבען. פאר קאסטיא'ן איז דער פּראָצעס א סך שווערער. ער וועט ערצויגען אין א אטמאספערע, וואו עס וועט נישט אנער קענען קיין אויטאָריטעט, וואו נאר קאָ־לעקטיווע אויטאריטעט, וואו עס דאַרף נישט זיין קיין דיסציפּלין, וואו נאר זעלבסט־דיסציפּלין און דערפאר קומט איהם אויס צו האבען שטענדיגע קאָנ־פליקטען מיט זיינע ארומיגע און דער־הויפּט — מיט זיך אליין.

קודם־כל דארף קאסטיא זיין זעלבסט־בעוואוסט און זעלבסטשטענדיג. ער דארף זיך אויף קיינעם נישט פערלאזען, נאר אויף זיך אליין. זיין אינגעציגער מעטאָדע איז די פּאָליטישע גראַמאַ־טיק, אדער טעאָרעטישער שולחן־ערוך, וואו מען קען נישט קריגען קיין קלאָ־רען ענטפער אויף דער פראגע, וואס איז גוט אדער שלעכט; אדער, וואס איז דער אמת'ער זין פון לעבען? עס קומט איהם דערויפער גאַנץ אפט צו ענטשיידען אליין די פראגע און ער קומט צום שלוס, אז עס איז נישטא אזא זאך ווי גוטס אדער שלעכטס; אז דאס, וואס מען זיין גוט פאר אונזערע, קען זיין שלעכט פאר א צווייטען.

צווייטענס ווערט ער ערצויגען אין דעם גייסט, אז די העכסטע מענשליכע מיגלעכקייט און געזעלשאפטליכער דינסט. ער דארף צופאסען זיין פערזענליכע אינ־טערעסען און איינקלאנג מיט דעם כלל, עס קומט איהם דערבייער אויס גאַנץ אַלעס צו פארשטעהן זיך אליין און אנדערע, אויף ווי ווייט זייערע האנדלונגען זענען „פראָדוקטיוו צוגעלעגענהייטען", אדער זענען גלאט די גאַנצע נישט־לשאפט.

דערזעלבען ווערט קאסטיא דערצויגען און דעם גלויבען, אז עס דארף גיט זיין קיין אינטערשייד צווישען די געשלעכ־טער, אז אלע מענשען זענען גלייך, אז זיי זענען יונגלעך אדער מיידלעך מע־נער אדער פרויען. דער אונטערשייד צווישען די געשלעכטער איז נישט מעהר ווי איינער פון יענע בורזשואזע פאר־אורטיילען, ווי, למשל, רעליגיע, אדער פריוואַט אייגענטום, וואס איז די פליכט פון יעדען גוטען קאמוניסט פון זיי זיך צו בעפרייען. דאס קלינגט זעהר שעהן און אינטערעסאַנט און דער טעאָריע. אין דער פּראַקטיק בעגעגענט זיך אבער קאסטיא מיט אַלערליי סתירות, וואס ער קען בשום אופן אליין גיט פערענטפערען און ער קען ביינעם נישט נעמען, וואס זאל איהם קומען צו הילף. די ערקלערונ־גען פון זיינע לעהרער, צו וועלכען ער האט צוטרויען, שטעלען איהם גיט צו־פרידען. זיי ערקלערען איהם גוט מעהר ווי די ביצלאגישע פאקטען פון געשלעכט־ליכען לעבען, אבער דאס ווייסט קאס־טיא שוין פון זיינע חברים. ער ווייסט מעהר ווי זיינע לעהרער פערדעכטיגען. וואס ער וויל וויסען איז עפּעס אנדערש: ווי אזוי ס'איז מעגליך פאר יונגלעך מיט מיידלעך, אחוץ פאר מענער און פרויען בכלל אריינצוטרעטען און אינטימע פערהעל־טנישען און דאך אויסהאלטען די פרי־טערדיגע חבר'שע פערהעלטנישען. קאסטיא אליין וואלט גאר אפשר געקענט אויסהאל־טען די חבר'שע בעציהונגען. אבער ער בעגעגענט גיט אזעלכע געגענזייטיגע בע־ציהונגען פון דעם צווייטען געשלעכט. קאסטיא, ווי עס ווערט אויס אין א יונג מיט ביינער, מיט א סך לעבען און מענט־פּערמענט — א בחור, וואס געפעהלט מיידלעך, און עס קומט אויס, אז די מיידלעך ציהען ארויס צו איהם מעהר ווי חבר'שען אינטערעסט, מעהר ווי קאס־טיא וואלט זיך דאס געוואונשען. די בעציהונגען פון די מיידלעך צו איהם רייצען אוהם און רעגען איהם אויף. צווי־שענווייז לייזט ער גרויסע קאמף שטער־צען. איינמאל האט ער געמאכט א פער־זוך צו לייזען אט די פּראָבלעם אויף דעם זעלבען אופן, ווי זיינע חברים לייזען זי, — ער איז אריין און אינטימע בעצי־הונגען מיט אַן עלטער מיידעל — אבער דער רעזולטאט איז פאר איהם

געווען א פולע ענטוישונג.

קאסטיא הויבט אן זיין „טאג־בוך" מיט דער רעקלערונג, אז ער וואלט גע־וואלט ענדערען זיין נאמען אויף וולאדי־לען, א פערקירצונג פון וולאדימיר לעני־נין. בכלל לעבט קאסטיא און א וועלט פון פערקירצונגען, אדער ראשי תיבות. די לעהרער, וואס הייסען אויף'ן טאוויע־טישען לשון „שקראבען", אדער „שקאלניע ראבאטשיע" ווערען פער־קירצט אויף „שקראבס". די נעמען פון די „שקראבס" נעמט ווערען פערקירצט. יעלענא ניקיטישנא קאראוואַ, די לעה־רערין פון נאַטור־וויסענשאפט, איז פער־קורצט אויף „יעלניקיטשנא"; אלעקסיי מאקסימאוויטש פישער איז פערקירצט אויף „אלמאקפיש"; פון ניקאלאי פעט־ראוויטש אושאקאוו איז ארויסגעקומען „ניקפעטאוש" און פון זינאאידא פאלוי־פעקטאוונא — „זינפאלונא".

עס איז העראַבלאזונג פון דעם שול־פעריאר און מיר דערוויסען זיך, אז קאס־טיא האט געהאט א געשפרעך מיט זיין חבר סערעושקא פּליגאוו, און וועלכען יענער האט איהם געוואורענט, אז ער זאל מעהר זיך נישט חבר'ן מיט לינא ג. ווייל ערשטענס איז איהר טאטע א „דיענער פון דעם קולט". דאס הייסט א גלח, און עס איז א חרפה פאר א זוהן פון דעם פּראָלעטאַריאַט זיך צו חבר'ן מיט אזא מיידעל. צווייטענס איז עס די מיינונג פון די „שקראבס" און דעם שולער־סאוויעט, אז זייער חבר'שאפט האט געהאט א שעדליכע ווירקונג אויף לינא'ן און דעם אויסשטאַלטונגיען זין. די צוויי חברים האבען זיך געזעגענט און קאסטיא האט פערשריבען און זיין טאג־בוך, וואס ער האט נישט געהאט קיין געלעגענהייט צו זאגען סערעושקא'ן:

„לינא עקזיסטירט נים פאר מיר אלס א פרוי, נאר אלס א חבר'טע. בכלל קוק איך אראב אויף אזעלכע מיידלעך מיט א געוויסער מאס פעראכטונג. זיי זענען אלע פערזאנלעכקייטען און קלייני־דער, שיך און מאנטלען און מעהר פון אלץ און רכילות טרייבען".

מיר דערוויסען זיך אויך, אז אויף קאסטיא איז געגאנגען לעצטען יאהר מיט לינא'ן אין די קינאס, אז דאס נאר גע־ווען דערפאר, וואס זיי האבען ביידע ליב די פילמען און חוץ דעם האט ער נישט געהאט מיט וועמען אנדערש צו גערן.

דעם צוזאמענטרעפען עקזיסט זיך די שולע און קאסטיא פערשרייבט גלייך אין זיין טאג־בוך די צוויי נייע מיידלעך און זיין קלאס. איינע פון זיי איז א בלאנ־דע מיט א צאפ און מיט א כשעגעשן און די תאר. זי הייסט סילפירא און די

[illegible]

עס איז א שפיל פון ליכט און שאטנס, וואו דאס ליכט, דאנקל זיך, איז א סך שטארקער און איז גובר דעם שאטנס.

א. ז.

דער גט

ערצעהלונג

פון אסיף דימאוו

א בלאנדע פרוי מיט אַן'אויסגעדרייט, וואס האט זי געמאכט ערגליך צו לעאנארדא דע ווינטשי'ס בילד פון מאָנא ליזא, איז אריינגעקומען פון וואגאן. זי איז געווען געשמאַקפול, נישט אויפגע־טענד אנגעטאָן. איהר פּאַגאַזש איז געווען גאר א ווינציגער. א קליינער טשע־מאָדאַנטשיק, וועלכען זי האט ליכט גע־האלטען און איהר שמאלער האנד און א קאַקעט שטעקעלע אנשטאט א שירם.

די דאמע האט זיך אַרומגעקוקט, ווי עס פאַסט א מענש, וועלכער איז גאר וואס ארויס פון צוג און שרוואַרטעט אַמיצען צו טרעפען אויף דער סטאנציע.

אבער קיינער איז נישט געווען. א געשעפט־טרעגער איז צוגעקומען צו איהר און א פראַגע געטוהן, אויב זי נויטיגט זיך אין איהם.

זי האט איהם אפילו נישט בעמערקט.

די שטאָדט, אין וועלכער די דאמע איז אַנגעקומען, איז געווען א קליינע, א זיבענע, וויים פון די גרויסע אינטערעסאַנטע צענטראַלע אייזענבאַהן־ליניעס. צווישען די דער פּאַסאַזשירען זענען אַרויסגע־גאַנגען וועניג מענשען, מייסטענס פון דריטען קלאס. דער צוג האט זיך לאַנג נישט פערהאַלטען; באַלד אנגעהויבען צו פייפען און אין א פאר מינוטען פערש־לאָ אונטערען.

די דאמע איז געשטאַנען רוהיג און געטראַכט, וואס צו טון, און אַזוי ווי זי האט נאַרנים בעשלאָסען, האט זי ארויס־גענומען א קליין שפּיגעלע, א רויטען שטיפט און רוהיג זיך געמאַכט פארבען איהרע שמאלע שאַרנישע ליפען ווע־לכע האבען גאַנץ גוט געוואַקסט, ווי פאר איינעם זיין שטרענג און בויז און פאר אַן אַנדערען — מילד און שמייכעלדיג. א פאר מענשען, טרעגער, קאַנדוקטאָרס, ברופּמרעגער, האבען אַפּגעשטעלט זייער אַרבייט און געקוקט, ווי די שלאַנקע, הויכע דאמע פאַרבט, אין מיטען אויף דער פּלאַטפאָרמע, איהרע קליינע שמאלע ליפען.

א הויכער מאן מיט גרויסע האר ביי די אויערען, אין א פּעלצקע, מיט פיר עפּוליעטען ביכער אונטער'ן אָרעם, איז האסטיג אריינגעלאַפען. ער איז געווען אנגעטאָן אין אַן'אלטען שווארצען ברוי־

[illegible]

חוזק

הומאר און סאטירע — פון דער וואך —

צוזאמענגעשטעלט
— דורך —
אב—נעק.

שבת-חזון.

פון גראף סאלי.

דער שבת חזון איז געקומען
א טרויער עס הערשט אויף דער וועלט,
דא חלש'ן מענשען פון היצען
דארט גייען אוים מענשען פון קעלט.

די איינע — פערקיהלט זיך פון דיארעס
עס הערשט איצט אזא אונטערגאנג!
א צווייטע — איז דארט אויף דער פלאזשע
א ביסעל געלעגען צו לאנג...

א דריטע — זי האט זיך פערגעסען
אין וואלד, צווישען הארען און בלאם,
און דארט האט זי עפעס געגעסען
וואס ס'האט איהר נאר תיכף פערשאדט.

דער שבת חזון איז געקומען
עס נעהמט אונזער וועלט דורך א שרעק,
צום גליק פון די שטרויענע אלמנ'ס
עס קומט באלד אין גיכען אוועק.

דער שבת חזון איז אפילו
פאר דעם גענעראל דו נאבילע
עס גרויליג אויף איהם פשוט די הויט;
די וועלט וועט איהם פרעגען: וואס לעבסטו —
ווען חבר אמונדסען איז טויט?...

דער שטרויערנער אלמן אין רעסטאראן.

קעלנער: וואס בעטראכט איהר
עפעס אזוי די זופ?

גאסט: ס'ליגט אין איהר א ביין,
איז ער מיר שטארק קענטליך.

קעלנער: וואס האט איהר זיך
אויפגעשטעלט. ווען איך האב אייך דער-
לאנגט דעם קאטלעט?

גאסט: פאר אנ'עלטערען דארף
מען זיך אויף דרך-ארץ אויפשטעלען.

גאסט: געכטען האט איהר מיר
דערלאנגט א מיטאג איז געווען א פליג
אין עסען, און היינט ווידער צוויי פלי-
גען.

קעלנער: היינט האט איהר דאך
פערלאנגט א דאפעלטע פארציע. ק—ר.

א געטרייער שכן.

פרוי: גנה חיים ארײן צום שכן,
און זאג איהם. אז זיין חמור האט דורך
מיר געשיקט זאגען, אז די קומט הײנט
אין אווענד צו איהם מיט א בעזוך פון
דער דאטשע.

כאן: גפת דו איך האב נישט קיין
הארץ אנצוזאגען אזא ביטערע בשורת.

ק — ר.

נידער מיט די מארינארקעס!

בעת די גרויסע מאנטאג'דיגע היץ,
איז א גאליציאנער סוחר געגאנגען. אויף
דער נאוואפיעטקא גאס אין דער מארי-
נארקע. א יוד אלט האט זעהענדיג איהם
אין דער מארינארקע געזאגט: זארגט זיך
גישט, היינט געהט ער אין דער מארי-
נארקע, אין 6 חדשים ארום וועלען מיר
אויסטון די הויזען. (ווען די וועקסלען
וועלען קומען פראטעסט).

ר מענדעל.

געדולד, גבורה, קוראזש

צו וואס דארף מען געדולד

פארגעבן א גמילת-חסד און געהען איהם
אײנמאנען.

ארײנגעהמען אין שטוב א שוויגער
און א סובלעקאטאר.

צו געהען אויף א ליטעראריש פארלעזונג און צו זיצען ביז'ן סוף.

אדורכצולייענען א ביכעל לידער פון
א „יונגען" דיכטער.

צו טון א שידוך מיט א טעכטער, און
אויפצוהערען דעם חתנ'ס „פונקטאציעס".

צו געבען א סוחר א „פעקסל" אויף
9 חדשים און אויסצוווארטען דעם טערמין.

צו לייענען א „פילאזאפירטע" יובי-
לעאום-אויסגאבע.

גבורה

אז דער סעקוועסטראטאר קומט ארײן,
נישט צו בעקומען קיין הארץ-אטאק.

בז דאס חבב קימט פון דער דאטשע,
נישט צו פאלען אין חלשות

אז מ'האט דערוואקסענע טעכטער,
וואס די יונגסטע איז שוין אריבער
„נאשטשעך" און מ'איז נישט אין „קע
כאנובקע".

צו האבען א מאדערן ווייבעל, נישט
צו קריגען סוכאט.

קוראזש

צו דינגען א דירה אין א נײ הויז.

ארויסצונעמען היינטיגע צייטען א
פאטענט.

פרייטאג פארנאכט צו פאהרען מיט
דער באהן.

צו צאהלען א וועקסעל נישט ביים
רעיענט.

צו געהען 10 יאהר מיט א מיידעל
און מיט איהר אויך חתונה צו האבען.

פרעגען ביי א מיידעל ווי אלט זי איז.
קונאפו.

חכמות אויפ'ן ניכטערן מאגען.

וואס איז דער אונטערשיד צווי-
שען פיש און פרויען?

— פיש קענען נישט רעדען. און
פרויען קענען נישט שווייגען.

— וואס איז דער אונטערשיד צווי-
שען דעם וואס בארגט אונז א גמילות-
חסד ביז דעם וואס עסט אין א רעסטא-
ראן?

— ביידע האבען ס'לויפען.

— ווער האט מעהר אויפ'ן קאפ —
א חסידישער יוד צי א דעמאקראט?

— א חסידישער יוד.

— פארוואס?

— ווייל ער טראגט א היטעל מיט א
קאפעל.

— ווען ווערט א גביר פערשווארצט?

— ווען ער עסט יאגדעס. ק—ר

— וואס איז דער אונטערשיד פון א
גאליציאנער סוחר ביז א געטרעכטערטען
מאטע?

— א גאליציאנער סוחר זוכט וואו צו
נעמען א „פעקסל", און א בעטעכטער-
טער מאטע — וואו פערזוועצן „ס'פעק-
קעל".

סאקראטעס.

א זעלטענער איינפאל פון די משיכאווע לאדזשער מעשה-לעך.

מ'דערציילט, אז בײ א היגען בע-
קאנטען סוחר איז פלוצלינג די פרוי גע-
שטארבען. דער ארויסגערופענער דאק-
טאר האט אנגעהענדעט פערשידענע מיט-
לען. מחמת, ער איז נישט געווען איי-
נגעגעבען זיכער צו זי איז ווירקליך טויט.
דא איז דער מאן געפאלען אויף אנ'-
אריגינעלע המצאה, ער האט אוועקגע-
רופען דעם דאקטאר אין א זייט און צו
איהם געזאגט: הער דאקטאר, אויב איהר
ווילט זיך איבערצייגען, צי זי איז טאַ-
קע אויף אנ'אמת טויט, טא זאגט איהר,
אז איך בין מחותנפאטערן, און איהר
זענט דער בוכהאלטער. ק — ה.

א גוטע געלעגענהייט.

— פון וואנען קומסטו, זרח?

— פון דאקטאר.

— וואס איז דיר?

— כ'פערליר דעם זכרון.

— אזוי גאר? אפשר קענסטו מיר
בארגען הונדערט זלאטעס?

נאר ווענען „גולם".

— האסט שוין געזעהען דעם „גולם"?

— נאך נישט.

— אויב אזוי, טא טוה ארײן אין
שפיגעל. דער פעטער.

ענדליך דערלעבט די ישועה

דער איינציגער גליקליכער מאמענט אין לעבען פון א פערהייראטען.

א בריף פון א פינסקער ליטואק צום ווייב אויף „דאטסע".

מיר בריינגען דא א בריף פון א
ליטוואק, וואס רעדט בל"שון „אנחנו"
מיט'ן „מיר" — צו זיין ווייב אויף
„דאטסע".

ליבע ווענטינקע!

דו קענסט מן הסתם וויסען ווי עס
פאזשיוואיעט דיין מוזש אײנער אליין
אין סטאַטד. זאָ קענען מיר דיר סרײ-
בען, אז מיר לעבט זאך ניסקאַפּע, א
גאנצענע טאג הערט פען צו מאַן מיט'ן
געפעפט. יעמאך סטוי זאָל ער הערען,
רק מ'פאליטצעט זאקאזען, און קיין
גראַסען זעהט מען גיט אָנעט פאר די
אויגען, אָבער דערפאר אז עס קומט
דער וועטער איז א מחית נפשות. הא-
פערדיך געהען מיר א ביסעל גולאיען,
פעטעם געהען מיר אין קינא, א גאקאַ-
גיניץ געהען מיר דאמאי, מיר פעטען
זיך די בעט. מיר לעגען גלייך די פע-
רינגע, מיר טון זיך אויסעס, מיר רוהען
זיך אויסעס די בײנער, אז ס'איז א
מחית נפשות.

איך האב געמיינט, אז אן דער זענס-
צינע וועט זיין סאָלאָכאָי. אָבער ניט
אפאשנא, א יוד, בפרט א ליטוואק, און
בפרט א פינסקער ליטוואק גיט זשעך
אנ'עצה.

דיין מיוש, וואס אוכאוטעוועט
ארום דיר חיים'קע שניפעש'קער.

אוי, די היצען!

ווי עס קומען אן די היצען
הויבען מענשען אן צו שוויצען
ביי קאנבערענצען דא אין לאנד;
און עס הילכען רעוואָראָסען
און דעבאטען מיט ביטאַטען,
רעזאָלוציעס בעכאנאנד.

ווי עס קומען אן די היצען
קאָנען נישט די וועבער זיצען
מייען מענאפּיל מחהר אין הויז —
און די ליטען און די אײלען
אין דעם דארף אויף וויטע פעלדער,
און צום ברעג פון ים ארויס.

ווי עס קומען-אן די היצען
געמען אלע זאגען היצען
וועגען דאטשעס, וועלדער, קיה;
וועגען שטרויענעם ר' אלמן,
וועלכער זאגט דערהייל קיין פסאלמען,
נאר ער זוכט א לינקע „וי"...

מילא, היצען, בערגער, ים'ען —
ס'איז מײן עובדה צו בעגראבען
מיט א ווייך „אום יעדען פרייז";
און עס כאפ איך גליצלעך, וויצלעך
און בעזאלץ די ברעקלעך פיצלעך
פון די לויפענדע גיט:

ס'נצהען-אן אין לאנד אין נאכבען
איצט קאנקורסען פיל אויף שאנצען,
ווער ס'טאנצט לענגער איז מסתמא-
נו, ר' בערל, גאצעל, שמערל,
טאנצט א „בלופער", טאנצט א „שערל"—
הויבט אין „סאחע טאקע אן!

אויב ס'איז אמער הייס, צי כלה
קאלט צו איך אביגדער (מאלץ
האט עס טרעפט אויף דער וועלט! —
ומיט צוטרידען, האט קיין קומער,
ווייל אין שטיקעניש פון זומער
גויטינג איז א ביסעל קאלט... יאש

א רעטעניש וואס נאר חכמים קענען טרעפען.

מ'האט נישט קיין פנים,
און מ'זאגט זיך נאכרעס,
ס'האט נישט קיין הענד,
און האלט אלע אין קלעס.
ס'האט נישט קיין נשמה,
אויך נישט קיין גוף.
דאך אן דעם ליגט
מען אין דער ארבת טיף.

[illegible]

בעטראכטעט און געזעצטערס
פון סאקראטעס.

וויישניאווא-גורא

פון דער סעריע: „לאדזשער דאטשעס" — פון י. אבערזשאנעק.

די היצען.

תשוב'ער רעדאקטאר, אויב איהר וועט
אין מיין הײנטיגען קאפיטעל זעהן אנשפרי
טען אויף פערדעכטיגע חכמות, זאלט
איהר וויסען, אז דאס איז א פועל יוצא
פון די גרויסע היצען. אי, תשרט איהר,
זאגען עס דא היצען! און לאדז איז דאך
מבתמא אויך הויס, נאר ווי קומט עס.
די וויישניאווא גורער היצען זענען גאר
אנדערש ווי די לאדזשער. דא ברענט א תעי-
לוש פייער, ס'קאכט, ס'בראט און ס'כאַ-
פעט ווי אין א פרענטענדיגען סמאלע-קעס-
סעל. ס'גראד אלע פערשפה'ט, די ליגנער-
ס'נעמען „פאלען" ווי אנ'אויסגעשטרעקטע
סמנוראלען, מ'זעהט א שאטען וואו זיך
אויסצובעהאלטען, א סך ליגנעריקעס האַ-
בען ביטאגטס אויסגעשטעלט זייערע נאקעט
געצעלטען אויף די הויפען, האט איהר
דאס געראדעס זעהען נאר מיר „ווסטא-
ווא שטיק פיענקניך". אויף דעהוויסען,
וואו ס'וואוינען א סך אינוואוינער, האט
זיך נאכט סיציגע געשפעטם הערט אונז
דורך פון א צוגעוואוינטער לאגער. שפיליקעס,
קושענעס, מיט קאלדרעס, און אהן קאלדר-
רעס, מעגער-קעס, פרויען קעס, בחורים,
מיידלער, און יעדען הויף-ווינקעל אנ'אנ-
דערע משפחה. די מעהר צניעות'דיגע
האט איהר ווינקעל מיט א לײלעך פער-
הונגען, א מחיצה א וועלכע, איצט קען
הער! קיין בווח אויף זאל זיי נישט שא-
דען, קלענערע און גרעסערע, ווייגען און
„וואוזקעס". פון יעדען ווינקעל הערט
זיך אנ'אנדער קולטור, אנ'אנדער געשרײ
פערשידענע מענשען און אלץ צוזאמען בילי-
דעט פון זיך א גאנץ אינטערעסאנטע באר...

און אויב די היץ האט אונזערע ליטעראַ-
קען צוגעטונקענט אויפ'ן הויף, טא פאר-
וואס זאלען די קאָמען און קאָזעס שמאל-
צען אין זייערע עטעג רויבע שטאלען?
דערפילענדיג דעם „רוד" אויפ'ן הויף,
האבען זיך אויך די פיר פוסיגע „ליטעמ-
ניקעס" פערזאמעלט צו די נאָכט-פייגעל
און נאָכט אלס דאס טאכען די קאזע אפ-
געשטעלט ווייזענדיג און די פשוטנדיגע
נעמעלטען, אטעמען האט זי געשעכט
„שלום עליכם" מיט די הערשער, א צווי-
טער ליטעראַטיש האט זי א גלעט געטוהן
מיט'ן בערדעל. און און בעסטען שלאף
האט זי אויפגעשטעלט און אויסער ארײן אונז
נערויכט א לאנגע. א טרויעריגען מ...ע
פערענטפערטען, וואונשט זיך דאס יונג
ווארג, אז די היצען זאלען נאך לאנג אָנ-
האלטען, און מ'זאל שלאפען אויפ'ן תויה
זאל זיין אפילו מיט פערדיגע קאזעס...

און אלגעמיין הערשט דא צוליב די
היצען א גרויסע אויפרעגונג, מחמת דאס,
וואס די פראגען טרוקענען, ס'איז דערפ-
פער דא א מורא. אז ס'וועט אויסקהאלטען
— מגלך....

די פערזוכערין.

איהר ווילט דוקא וויסען איהר נאמען?
צו וואס דארפט איהר דאס וויסען? אז
איהר קענט סיי ווי וויסען וועט זי איז.
ווי אזוי? וואס היסט ווי אזוי? גאר
פשוט: אז איהר וועט קומען קיין וויש-
ניאווא גורא, און איהר וועט באגעגענען א
יודענע, וואס און קורץ און דיק ווי אנ'-
אלטמאדיש פאס ביר. שלעפט זיך ווי א
„מענקעס" אויף א זאמדיגען בארגען. עס
גיסט זיך פון איהר דער שוויים ווי אויף

דער לעצטער פאנס און דער שוויץ-באד,
וואס מאפעט ווי א לאקאמאטיוו, וואס
שלעפט א שווער געלאדענעם לאסט צוג.
צו איהר ווייט באגעגענען אזא „מענוזשאמ-
סעלע" — דארפט איהר וויסען, אז דאס
איז גישט קיין אנדערע, ווי די מגרואס
גומשא פוסקאסא. און אויב איהר האט
רעם דאזיגען „רוסאפוס", טא צו וואס
דארפט איהר וויסען, ווי זי הייסט?

די דאזיגע מאדאם גומשא פוסקאסא
האט נאר א מבע: זי רוהט נישט מיט'ן
כויל. איהר מיינט אפשר, אז זי שעלט,
אדער זאגט? האט איהר א טעות! די
מאדאם גומשא איז נאר א בעשווערטע, א
בכבוד'ע, נאר א סטראכבע, א שפיל „טוו
פעלע", און ווי זי זאגט, האט זי א מע-
געלע פאר א דריי יעהריג קינד. דאס
הייסט: איהר מענעלע איז אזוי גרוים
ווי א דריי יעהריג קינד...

וואו, וואס רוהט איהר נים איהר מויל?
— זי פערזוכט!

א גאנצען טאג, פון בעגינען ביז'ן שפעט-
טען אווענד שטעהט די מאדאם גומשא
פוסקאסא פאר דער „פארמקע" פון איהר
מאטע און רופט די פויערטעס: „באפ-
קא, מאטא יאיקא?" „באבקא, מוזמא
שמיעטאנע"? בובקא, צא ווי כאסשע?
יעדע באבע שטעלט זי אב, מיט יעדער
באפע האנדעלט זי, מיט יעדען פויער
פיהרט זי „פערטראקטאציעס". צום סוף
— פערהאנדלט זי, און די „טראנזאקציע"
לאזט זיך אויס מיט — א פערזוכען...

שטעהט זי א גאנצען טאג מיט'ן לעע-
פעלע און דער האנד און האלט און און
פערזוכען. א מאל „פאזשאמקעס", יאג-
דעס, שמאנד. א גאנצען טאג בעלעקט זי

זיך, א גאנצען טאג האט זי א פערשמער-
טע גאמבע פון די שווארצע יאגדעס
מאלט זי גאנצע טאג מיט'ן מויל. שפא-
קעלט מיט דער גאמבע, פאסמאקעוועט
זיך מיט דער „שמיעטאנקא", און אונזער
מאדאם גומשע פוסקאסא „פאפראבירעט"
זיך גאר נישט שלעפט. ווארום האשית,
נעמעסט זי יעדע מינוט פון אלעס, און
והשנית, מאכט עס איהר אוים בילונער
פון אנדערע... איצט, אז איהר ווילט בעי
געגענען א יודענע מיט די אויבענגענ-
מענע סמנים, און אז איהר וועט זי זע-
הען שטעהן מיט א לעפעל פאר דער פור-
און וועט שרייען באבקא, באבקא! קענט
איהר דרייסט צוגעהן צו איהר, און
דערלאנגען דעם פריינדליכען שלום עליכם
מאדאם גומשע פוסקאסא!

ווייבערישע מענער.

און פלוצ קומט עס אוים א בוסעל מאל'
נע, מיר זענען תמיד געוואוינט צו וועהען
מענערישע ווייבער, דאס הייסט: ווייבער
וואס מאכען זיך, וואס געהען פאריז געשוי-
רען, וואס רויכערן און טרינקען, וואס
שפילען און „רושעוויאנסקע", און נעהמען
און די הויזען, וואס אויף זיי איז נישט
הל הער „והוא ימשול בך". אמת, איהר
זעהט זי דא, אט די מענערישע ווייבער
מאכען און רו מאכען דער פילאזאף
מער דא אבער, און וויישניאווא גורא א
נייעם מיט — ווייבערישע מענער! מער
כשר (יעדענפאלס, לוים'ן אויסזעהן),
וואס זיצען באנצע טאג און וואלגען און
ראמף. און דער פרוה געהען זיי מיט די
קינדערם פון געוועלבע, פון דער יאמקע,
שטעהען מיט די מעפלער פון דער מעשלע,
פאהרען מיט די „וואזקעס" און וואסער
ארויין, שעפלען רעם האמאק און שטופען
די קינדער די „מאמקע" אין פוסט ארײן,
און בעת מעשה זינגען זיי צו פערשידע-
נע וויגלידלעך, א מאל א זמר'ל, א ניגון
פון א חזן, א „שמיקעל" פון טעאטער,
און אפשר מאל פרעגט מען זיי אליין זיך

הויזען און האמאק, איהר בעגעגענט אויך
זעהר אפט א קושעלע מענערישע ווייבערי-
שע מענער. זיצען ווי די מערקען, פער-
לייגט די פים אויפנמער אויף זיך ווי טיילען,
רעדען פון געבאַכענעם מער, משונה'ה מיט
ווייבערישע מידות.

ווער זענען אויף זיי דאזיגע מער-
ווארדיגע מענער? ווי אזוי קומען עס מע-
נער זיך געשעפטען געבען וויקלען,
הרשים און א דארף? ווער זענען עס די
מענער, וואס הוהען זיך און א פראטען
מוזנוואר און א האמאק? ווער זענען עס
די היימערדיגע נפשות, וואס שטעהען די
קינדערש מאמקעס און די פוסקעס ארײן?
אויב איהר זענט סקרעאנט, וועל איך
אייך דערציילען:

דאס זענען יודען, שוין נאר נישט
קיין פריינער'ס. ווען הערבען די טעג אויף
דער רעלסער זאנט, אבת'ע שפעטשעלאטענען
און ווייסען ווי אזוי צו מאכען „ביזנעס".

אז ס'קומט פאר פסח נים ער אם און
דער שטאט די וואוינונג אויף א יאר, פונף
חדשים, נעהמט רערפאר א פאר גולדען.
מיט דעם געלד דינגט ער זיך א וואוי-
נונג, זאלען מיר וואוינען — און וויישניאווא
גורא גאא.

דארט „מעלדעט" ער זיך אונ און
ערשטען מעשטען נעוועלכעל, האט זיך א
„ביזלעל" און נעהמט אויפ'ן ביזעל...

און אזוי הוי און וויישניאווא גורא און
צ"ח א שפע און געוועלבער, געהטם מען
יעדען חודש און אנ'אנדער געוועלבעל,
יעדען חודש אין אנ'אנדער דאטשע, און
משר פון די פאר זומער-חדשים זעמעלט
עס זיך און א הובשע „ביזנעס-זעמלונג",
און אזוי לעבט מען ווי גאט און ארעם
מיט'ן פלייזען — ביזעל...

פערשטעהט זיך, אז נישט יעדער זיי
מער פאהרט ער אויף דער וועלט זיי-
מער וואוינונג ער, דער ווייבערישער מאן
איז נישט קיין יאלד, ווי זאגט איהר:
„המכלי אין קברים במצרים" פערקויפט
דען זומער-וואוינונגען ארום לאדז?

פאהרט מען מאכט און זומער קיין ראטע
פאבריאניץ, א צווייטען זומער קיין „ארשל
כא וועס", פערמאבינע, קאטשקע. און יעדע
זומער וואוינונג האט געוועלבער. יע-
דער געוועלבער גיט אויפ'ן „ביזעל".
אויף יעדער „ארבעט" מען אט א זומער
איינער ווייסט נישט פון צווייטען, און די
געלעבט.

וואגען זיי זיך מאכען די ווייבערישע כל
גאר א גאנצען זומער און וויישניאווא גו-
רא, עסען „פאזשאמקעס" און שמעקען
בײ דער מעלה, געהען מיט די קינדערלעך
אינקויפען און די געוועלבער און און די
יאגדעס. שמעקען די „וואזקעס" און מאכט
לען און וואלד. און דאמאטשאטען און א
געוויסער מאס די פרוי, לאזען פון די
אמת'ע מענער, וואס וועלען פערשווארצט
און דער שטאדט און קומען נאר ארויס
פרייטאג מיט א „ווזים" צום ווייב און
לאזען פון די מענער, וואס פרעגען מיט
געלד קיין וויישניאווא גורא.

צו וואס דארף מען און וויישניאווא גא-
רא געלד, אויף וועלכע כפרות, —
ס'איז דאך דא „ביזלעך"!

גאר מיינט נישט ליבער רעדאקטאר,
אז מ'דארף טאקע נישט קיין געלד אין
וויישניאווא גורא, אי, הערט איהר דארף
מען דא געלד. מאכט'ער זאגט איהר נישט
קיין כע'בוכאלטער, דארף מען דא האבן
אמת'ע ביסעל קעשע. דא האלט מען
שטארק פון דעם „וכל המרבה לספר הרי
זה משובח". נאר צוהלן, און וואס מעהר
„צוהלען". און מ'צאהלט טאקע!

נישט וועלכע פערשטעהען וויישניאווא-
גורער שטענדיג און צופעשטשטע יונגע
רע שווארצער „הוליגאנע", וועל איך איך
אונטערזונגט פרויען-גומער אונטערשריפט
א לעבעדיגען פרט פון דער דאזיגער
אויסגעשטעלטער און אויסגעפוצטער
„הוליגאנקע" צוזאמען מיט די „הולמאן
יאם" און „הולמאנשע יאקער", דאס לאזען
רעדען אויף דער „הוליגאנקע"

—0—

אונטערגענומען א הילפס-אקציע פאר די נשרפים פון בזשעזשינער גאס

4 יודישע משפחות רואינירט געווארען.— הויז פון 8 וואוינונגען בעדראהט איינצופאלען.— נשרפים ווארטען אויף הילף

„לאדזער טאגעבלאט" אינטערווענירט ביי דער לאקאלער מאכט און פועלט א באלדיגע שטיצע פון רעטונגס-קאמיטעט

אוז נשלמונגען נגמער „לאדזער טאגעבלאט" האבען מיר געגעבען אנ'אויפרוף צו דער יודישער עפענטליכקייט, בײ־ צוטראגען צו די נשרפים פון בזשעזשינער גאס מיר הילפען האבען, צו אונזער רוף וועט ארויסרופען און די חשובע פון די לאדזער יודען.

הערויל האט נעלפען די רעדאקציע פון „לאדזער טאגעבלאט" שוין אנגעפאנגען אן ענערגישע אקציע צו העלפען די אומגליקליכע און הפקר'דיגע נשרפים. אונזערע מיטארבייטער האבען געלפען בשויכט די נשרפים. די לאגע פון די נשרפים איז א שרעקליכע. מ'וואלגערט זיך און שלאפט. דאס וואס איז פארהיט געווארען פון פייער — האט דאס וואסער געשמאכט א.א.וו. פון דעם אפגעבראכטענעם הויז 5 [illegible] 40 [illegible]

[illegible]

מאיר ראזען (א בלעכער). א טאג [illegible]

[illegible]

• • •

אויף אונזער רוף צו העלפען די נשרפים פון ברזשעזשינער-גאס האט זיך די ערשטע אפגערופען די פירמע L.T.H. שפענדענדיג 11 זל., פון „*" 1 זל., צוזאמען 12 זל.

לעזט, אבאנירט — דאס — „לאדזער טאגעבלאט".

יודיש טעאטער אין זאל פילהארמאניע — נארוטאוויטש 20 —

גאסטראלען פון אמעריקאנער סטאר **בעני אדלער**

אויך נעמט אנטייל די בעקאנטע ארטיסטקע פון ווארשאוער טעאטער פרוי **שושנה**

שבת 3:30 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען

דער איבריגער מענש

מעלאדראמע אין 4 אקטען מיט געזאנג און טאנץ פון ליבין

הויפט-ראל שפילט — בעני אדלער

שבת, ד. 21-טען זונטאג ד. 22-טען 9 אווענד.

פרעמיערע! | צום ערשטן מאל אין לאדז | פרעמיערע!

דער איינציגער זוהן

מעלאדראמע אין 4 אקטען מיט געזאנג פון זלאטאראנסקי

הויפט-ראל בעני — בעני ארלער

מאנטאג דעם 23-טען 9 אווענד

גרויסע פאפולערע פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50 זל.

דער איבריגער מענש

מעלאדראמע אין 4 אקט. מיט געזאנג און טאנץ פון ז. ליבין

הויפט-ראל שפילט — בעני אדלער

דינסטאג דעם 24-טען 9 אווענד

ווילדער מענש

בעני אדלער צום ערשטען מאל אין לאדז אלס — —

נייע אויפפיהרונג. מעלאדראמע אין 4 אקטען מיט געזאנג פון גארדין

אלע פיעסען רעזשיסירט פון בעני אדלער. איספרעס.: מאקסימאן מוסטין

ס'ציבער אנטייל: פרי בעזמאן, מאכאראווסקא, פאדערמאן. ח"ח: טריצל, אפענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, ניתווי, פאליאנסקי, צווייליך. געשעפטס-פיהרער בעזמאן. ביהנע-לייטער: מאכאראווסקי. מוזיק. לייטונג ל. וועלמאן.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

...יבער א מייסטער און א פאדמייסטער שטרייקט זעלעוו.

(§) נעכטען האט דער ארבייטס-אינס־פעקטאר ווירזשיקאווסקי בעקומען א טע־לעפאנאגראם פון זעלעווער פאליציי־פאסטען, אין וועלכען ער ווערט געבע־טען צו אינטערווענירען אין ככסוך, וואס האט דארט אויסגעבראכען אין יעקב לעווי'ס פאבריק. דער סכסוך באשטעהט דערין, וואס דער מייסטער און דער אונטערמייסטער האבען פארשטרייקט צוליב דעם, וואס דער מייסטער פא־דערט אליין א תוספת ביז 7 זל. א טאג און דער פאדמייסטער—ביז 4 זל. א טאג. אזוי ארום זענען 108 ארבייטער גע־בליבען אהן ארבייט.

ארעסטירט א באנדע לאדזער אינטערנאציאנאלע גנבים אין חיעו.

(פ) ווי מען מעלדט אונז מיט איז אין חיעו ארעסטירט געווארען א באנדע לאד־זער גנבים. צווישען זיי דער בעריהמטער פויגעל הענאך שערעדצקי, וואס איז שוין בעריהמט מיט זיינע „גאסטראלען" אין די מלוכות. אויסער דעם זענען ארעס־טירט געווארען די לאדזער שלמה ברין און לייב דזיאלאשינסקי וואס זענען גוט בעקאנט דער לאדזער פאליציי.

קריסטליך יונגעל דערהרג'עט זיין יודישען קאלעגא בעת'ן שפילען אין זעלגער.

(§) אויף דער גאס פון 28. שיסער־פולק האט נעכטען פאסירט א טראגישער פאל. דער 8-יעהריגער דוד קראן און דער 7-יעהריגער קאנסטאנטי מילער האבען בײדע געשפילט אין זעלנער און מלחמות. דערביי איז מילער געווען א פוילישער אולאן און קראן — א רוסי־שער קאזאק. בעת דער אנגריף האט מילער ארײנגעשטאכען א קוכען-מעסער אין בויך פון יונגעל קראן. אפגעהענדיג אין בלוט איז דאס יונגעל אנידערגע־פאלען אויף דער ערד. דער קליינער מערדער איז אנטקומען. אין א האפ־נונגסלאזען צושטאנד איז דאס יודישע יונגעל אפגעפיהרט געווארען אין שפי־טאל.

געעהרטער ה' רעדאקטאר!

מיר אונטערשריבענע איינוואוינער פון ווילקער ראיאן (פיעטרקאווסקא ריכטונג קארולא, פוסטא, אננא ראדוואנסקא) האבען דעם כבוד אייך צו בעטען געבען אונז אנ'ארט אין אייער ח, צייטונג אויף אונזער עפענטליכען בריף, וועלכער איז געלאפ־צייטיג א ח ז ו ק ר ת ג ד ו ל ה.

אום צו היטען דעם כבוד התורה און צו פערמיידען פון חלול השם ח"ו מאכען מיר בעקאנט, דאס זעט איניגע יאהר לויט אונזער פערלאנג, איז ביי אונז אין ראיאן מורה-הוראה בהסכמת הראבינאט דפה, הרב ר' יוחנן ליפשיץ, אנ'איידעם פון הרב הגאון ר' משה מנחם יוסף סגל אייניקעל פון אונזערען אומפערגעסליכען גאון מרן אלי' חיים מייזל זצוק"ל. און מיר זעגען פון איהם שטארק צופרידען. מיר האבען שוין איניגע מאל אנגעגעבען בקשות אין די קהלת צו בעשטעטיגען אונזער מורה הוראה און צו בעשטימען איהם א געהאלט.

ע"כ בעטען מיר און זענען מזהיר עס זאל קיינער נישט ענטוואגען מסיג גבול זיין אונזער מורה הוראה, וואס איז עפדתוה"ק אסור

גלייכצייטיג זענען מיר מודיע, דאס תען אפילו עס איז דא א ביטע אין די יודישע קהלת, אום צו בעשטעטיגען אין מורה הוראה נישט בעצייכענט קיין נאמען מיינט מען נישט קיין אנדערען נור הרב ר' יוחנן ליפשיץ, וועלכער איז שוין ביי אונז עטליכע יאהר מורת-הוראת.

ועל"ז באנו על החתום יום ה' ב מנחם אב תרפח לפ"ק

יצחק מאיר פיליצער קארולא 6, דוב בער ליטמן פיעטריק. 207, אהרן בצלאל זייבערט פיעטריקאווער 175, אהרן פרושאנאווסקי פיעטריקאווער 220, משה האדיסלאווסקי פיעטר. 200, ליביש פערציק פיעטריקאווער 198, שלמה האוידיסלאווסקי פיעטר. 214 ח, מאלאקאווישע ראדוואנסקא 7, כתריאל רובין פוסטא 9, ג. ראזען פוסטא 13, א. קינספלער פיעטריקאווער 175א, אבא קנאבעל פיעטריקאווער 192, ישראל יוסף גאד קארולא 3 גם בשם כל המתפללים בביהמ"ד דגור פיעטריקאווער 195.

פון די פראפ. „ארט"-קורסען

מאנטאג ד. 23-טען ד. ח. הויבען זיך ווידער אן די למודים אויפ'ן קורס פון שוסטערײ. אלע, וואס האבען איבערגע־ריסען די למודים וועגען דערביט אויס־געפאדערט זיך צו מעלדען אין ביורא פון „ארט". איניגע פרײע ערטער זענען נאך פאראן.

עס ווערען אויך אנגענומען איינשרײ־בונגען אויף פאלגענדע פאכען: מעכא־נישע וועבעריי, קאנטאן-זאקען, רוגד־זאקען, סוועטער-שטריקעריי, הויז-נײערײ מאשין-שטיקערײ, האנד-שטיקערײ. מאני־קיר, רייגען, ווײסען און ענדערען, מעכאניש שפולען צו וועבערײ און צו קראפט-זאקען. פארשרײבען קאן מען זיך אין ביורא פון „ארט" וואלטשאנסקא 27.

פראנקער בריען פיהלען א דערי לעכטערונג אין די נערדרעם, ווען זיי טרינקען פראנץ-יאזעף-ביטער-וואסער, וואס ווירקט זעהר גוט אויף די אפגע־שוואכטע ארגאנען. די בעדייטענדסטען גינעקאלאגען שרייבען, אז די אונטערז־זוכונג האט פעסטגעשטעלט, אז דאס Franciszka Józefa וואסער איז א זעהר ווירקזאם מיטעל.

ווען איהר געהט אריבער די גאס,

קוקט מיט אפענע אויגען; איהר קענט בלייבען אנ'אייביגער קאליקע, אדער גאר געפינען דעם טויט

היט זיך, מען זאל אייך נישט איבערפאהרען!

לאדזער כראניק.

נאכט-דיזשורען אין די אפטייקען.

היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: אנטאניעוויטש, פאביאניצער 50; בארטקעוויטש, פיעטריקאווער 164; מאנט־קעוויטש, פוששיאזד 19; רעמביעלינסקי, אנדזשעיא 26; זונדעלעוויטש, פעטרי־קאווער 25; קארעלניצקי וויטש, נאווראטא 54; טרויגוטמאן, גאזשעווסקא, בושעווטשער 56.

סאנאליזאציע ארבייטען אויף פיעטריקאווער גאס

(פ) נעכטען האבען זיך אנגעהויבען די קאנאליזאציע-ארבייטען אויף פיעטרי־קאווער גאס פון פרעזידענטס-פלאץ ביז די נאס 6 אויגוסט די ארבייטען ווערען געארבייט אין זעהר א שנעלען טעמפא.

די קינדער פון יתומים-הויז זגערזשער 40 אויף זומער-וואוינונג.

לויט'ן מנהג פון אלע יאהר געפונען זיך אויך היי-יאהר די קינדער פון יתומים-הויז זגערזשער 40 אויף זומער-וואוינונג אין רודא-פאביאניץ.

די קינדער האבען א גרויסארטיגע ושמחה און ערהאלען זיך זעהר גוט.

אראבגעפאלען פון א קירך-טורם

(פ) ביים אויסבעסערן דעם קירך־טורם אויף דער לאדזער קאטעדרע האט דער ארבייטער יוזעף פושינסקי פלוצ־לונג בעקומען א נערווען-אטאק און איז אראפגעפאלען פון א הויך פון דריטען שטאק. דער אומגליקליכער האט בעקו־מען א געהירן-ערשיטערונג און איז נאכ'ן אפפיהרען איהם אין שפיטאל באלד גע־שטארבען.

מאדנע גרייזן אין צייטונגען און ביכער

(ענדע פון זייט 7.)

[illegible]

אין א לופט-פאלאץ איבער'ן אטלאנטישען אקעאן

(עגדע פון ווייט 1)

שטעלט אליין וועט פון די קאבינען, און די פאסאזשירען וועלען גארנישט וויסען. די גאנצע לאנג-שיפען וועגען שטענ- דיג, אונטער וועלכע עס און אנדערע שיף, וואס האט זיך גישט אזוי פארזיכט פאר מעגליכען פערקעהר!

אויסער הונדערט פאסאזשירען, וועט די „ר-100" פיהרען מיט זיך א שטאב פון פערציג בעדינער. אויסער צולייגע- רען און מעכאניקער, וועלען זיין אויף אהר א פאר קאכערס און קעלנערס. נא- טירליך וועט זי אויך האבען א „ראדיא- סטאנציע", א זאל, וואס די קליינע צע- פלאגען קאנען גישט נעהמען אויף זיך. די וועלט וועט קיינמאל גישט פערלירען אונזער שפורען. מען וועט שטענדיג וויסען, וואו די לופט-שיף געפינט זיך. די לופט-שיף, פון איהר זייט, וועט קריגען שטענדיג ראדיא-טעלעגראמען איבער'ן וועטער, און וועט קאנען פראגנאזירען און שטורעם, וועט זי וועט זיין גאר ווארעם.

מיט אזוי ווארים. די גאנצע לופט-שיף, וואס וועט די אטמאספערע צו פון די ערשטע פאסאזשיר-שיפ. וואס האט מאלען די אטלאנטישע נסיעות א- בער'ן אטלאנטישען אקעאן, און צו- אמה'ער פליהענדיגער האטעל, וועלכער פאסאזשירען וועלען געניסען אלע בקו- קווענטליכקייטען. די ריזע און אהר וועט זיין אוועק פון די בעסטע פערגעניגענס, וואס מען קאן זיך פאר'שטעלען.

נאטירליך וועט א בילעט אין א לופט- שיף קאסטען די ערשטע צייט יאדער מיליאנער, אונזער און א געוויינליכען דורכשניט. ער וועט קאסטען 400 דאלאר. דערפאר וועט די ריזע און איהר פון ניו יארק קיין לאנדאן געדויערען ארום פופ- ציג שעה, אנשטאט די איצטיגע זעקס טעג.

„דער דייטשער „35 — 127", וועט אפשר זיך נאך באוויזען קומען פון ניו-יארק פריהער, אזוי ווי אונזער שער קאנסטרוקציע, איז געבויט אויף'ן וועלכען שטאנד. ער וועט קאנען ארויס- נעהמען און זיך ענטוואס וועגענער באר- מאזשירען, אבער וועט דערפאר קאנען פליהען א ביסעלע שנעלער, נישט גלי- מען גרעסער זיך און גאר חשבון. זוינע

בויער האלטען אויך אויסגעבען צוויי ערשט און א ריזע ארום דער וועלט, וואס וועט דויערן בסך הכל ארום דריי וואכען. דער ריזע „צעפעלין" וועט ארויספאהרען פון פרידריכסהאפען וואו ער ווערט איצט פארענדיגט, און דער ריזע קען מזרח. ער וועט מאכען בסך הכל בלויז דריי פליהען אויף'ן גאנ- צען וועג ארום דער וועלט — אין ווליא- דיוואסטאק, וואנקאווער (קאנאדא), און ניו יארק. אין יעדען פלאץ וועט ער שטעהן א משך לעת, ארגאניזאציעס וועלן צוגן און נעבען די פאסאזשירען די מעגליכקייט צו „לאפען א שפאציר" אויבער דער הארטער ערד.... און דאך וועט די ריזע געמאכט ווערען דריי מאל שנעלער, אונטער דא מאיז בוי אחער וואו נישט איז מעגליך געווען.

נאך דעם, ווי דער ריזיגער „צעפעלין" וועט דערלאנגען די דאזיגע „אבערויי- ליגע ריזע" וועט ער אויסגעשטעלט ווערען פאר רעגולערען פערקעהר אויף דער ליניע שפאניען ארגענטינא. די ריזע פון אייראפא קיין בוענאס-איירעס, וואס הייסט בין ארום געדויערט וואכען, מיטעם פאסאזשיר מען. וועט קאנען גע- מאכט ווערען אויף'ן גרויסען לופט-שיף אין פלויז דריי מעת לעת.

און פערגלייך מיט ענגלאנד און דייטשלאנד און אמעריקע אויף'ן געביט פון לופט-שיפען געפלאנט א ווערט שטייגע צייט. מען שטעלט אבער

פרויען-מלוכה אין דער יודישער ארבייטער-שטאט

(עגדע פון זייט 5)

צו דערצעהלען א בוכעל פון דעם אונגע- וועגלייכטען לעבען פון דער פרויען ווערט שטעמט און שלגות-פארזאצו. זיי פער- נעהמען 80 דונאם בארטען, א צווייג שטאנ- קע גרוים הויז, א האטעגער-צימער, א שטאל פון 16 קוה, 9 קעלבער, א חזיר- נער שטאל פון 500 עופות, צוויי אינקו- באטארען און נאך און נאך. בכלל א קליינער גאנץ אויסגעארדענטע „אקאנאמיע". ווייטער שטעהט פעסטגעשטעלט ביי זיי. פערדיענען אויף דער הוצאה, אויפשרייבט האבען זיי זיך געמאכט א גאנצען מיט זייער פלאנצונגען (משתלה), וועלכע עס שטעלט צו בויטשער פאר דער רעגירונג און אנדערע געזעלשאפטען אין שטאט- מען. זי פראנט זיי ערשט 500 ביימער א יאהר. וועגען זיי דארף מען איינשטעליך שרייבען בעזונדער, נאר מען מוז בעשרייבען, אז די גאנצע איינריכטונג ווערט האט אבגעשלאסען ארום 5000 פונט פון קרן היסוד, הרי האט בקרוב און די וואס ערגאניזאציע פון חברת קרן קיימת, ווען אין הווארימע תנאים איז דאס ניט אנדערש מוגער.

עס קלינגט אבער וואונדערליך דאך, דער אוטאנאמער עקנים פון דער שלימות אלע וועגען חברים פון דער הסתדרות העובדים (ארבעטער פעדעראציע) און פאראייניגט מיט אלע דעמאקראטישע פרינציפען. האבען א שול (30 קינדער און 2 לעהרער), א קינדער-גאר- טען (40 קינדער, 2 פארשטעלערינען), וועל- כע זיי געפינען זיך אונטער דער השגחה פון דער טעכניש-קאמיסיע ביי דעם הסתדרות. דער ערציהונגס פינקס איז דער ערשטער נאך זיין גרוים און דעם שבת-בורחשים. און דאך גיבען זיי זיך גישט אונטער און פערצווייגען זיי תנועה ביי דער גרעסטער „רמת גן", ווייל זיי האלטן זיך, דאס זיי האבען בעזונדערע ערציהונגס פרינציפען. נאך א פרינציפ האט זיך צו יעדער שטעטל אין דער שלום: „דאס פערבאט צו נעהמען דירות געלער". דארף ווער א דירה, און עס איז דא דערצו די אדמיניסטראציע מעגליכקייט שט ער זי קריגען אומזיסט; דורה געלט ניט דערלאנגען.

—0—

ער צוזאמענשטעלער לאנדווירטשאפטליכער מעסטשקעס 30 יונגע מעדלער. צוויי יאהר ארבייטען זיי אין דער דאזיגער פרויען- ווירטשאפט און דאן נעהמען זיי ארוים אויף דער פרייער ארץ ישראל'דיגער לאנדווירטשאפטליכער וועלט: וועד אין א קבוצה, וועד אין א מושב און וועד אבי- רשיואם. דא קאנען זיך אויבער די יו- דישע אנטוויקלונג אין א דארפס-ווער- שאפט. זי קריגט פארגעשריטענע, מיר צו קאנען פיהרען א ווירטשאפט, וועל זי וועט געהן בויען איהר פאמיליען לעבען אויף דעם לאנד. ביז איצט האבען דארט- געאמטן די דאזיגע וועלטנגע שוין 130 מיידלעך, וועלכע האבען איצט צווייטע אי בער'ן גאנצען לאנד און וועלכע וועגען דער עמגר וועלן און דעם ראחפילשען לעבען. עס איז נישט דא דער צייט צו רעדען וועגען דער וועלטפתקיים פון די דא- זיגע פרויען-ווירטשאפטען (זיי זענען דא און לאגר 6—5), נאר דאך איז ברא- שטארב, או וועגען פארט, באר וועגען זי- זאלען מיט אפראמלגען, וויל איהם זוך נעהמען ביישן צעפאלגען.

—0—

פירט אויס פינקט- ליך און צו קאנ- קורענץ - פרייזען.

ווענען אלע
אמנעסטיע-
ענינים
היגעתפירט און שרייבט דעם ביורא
„ארגוס", זאכאדניא 36.

מיר נעמען אן:
(DO DRAPANIA)
זאמטליכע שטיקעראצו
די אויך פריוואטע
צום ראווען
צום פארבען
Syndycy Tymez. masy upadł.
Jakób Kestenberg
Sp. Akc.
Nowo-Targowa 26.

קרישען
צום דרוקען
און רעקלאמע צייכנונגען
גענויטע ארט ווי אינאנצען יודישע קלישע-פאבריק
101 „GALWANO" 101
TEL 57-68
PIOTRKOWSKA

Zjednoczone Fabryki Maszyn
„UNIA"
dawn. C. Blumwe i Syn, Sp. Ak.
BYDGOSZCZ-WILCZAK

די עלטסטע אין פוילען טעקסטיל-מאשינען-פאבריק
ליפערט אלע ספעציאליטעטן
קאמפלעטע איינריכטונגען
פאר האלץ - באארבייטונג.
מיט אנפראגען זיך צו ווענדען מיט פארטרעטער:
Inżynier G. Praszkier,
Łódź, Zawadzka 16a
Tel. 2- 752.

ערשט ערשינען:
ישראל ראבאן:
היגטערן פלויט פון דער וועלט
לידער. — פרייז 2 זל.

ישראל ראבאן:
די גאס
ראמאן פון גרויסשטעדטישען לעבען.
פרייז 7 זלאטיס.

צו באקומען בייט:
Wydawnictwo Sz. Goldfarba, Warszawa, Szczęśliwa 8
אין לאדז (בוכהאנדלונג „קולטורא" פיעטריקאווער 50
(בוכהאנדלונג ש. בערלינסקי, אלטשטאט 12.

שרייבט אייערע קרובים אין אמעריקא,
אז אויב זיי ווילען פאהרען פאר א בילינען פרייז קיין לאדז, זאלען זיי זיך ווענדען אין די אויספלוג (עקסקורסיע) רופט, וואס איז ארגאניזירט דער ניו-יארקער קארעספאנדענט פון „לאדזער טאגעבלאט" ג. אייזנער.

שרייבט אויך אייערע קרובים אין אמעריקא, אז ג. אייזנער שיקט איבער דאלארען קיין פוילען און רעכענט ביז 50 דאלער—1 דאלער און ביז 100 דאלער נאר 2 דאלאר.

אלערליי פוילישע דאקומענטען, די בעגלייבטיגונגען (פלעניפאטענציעס) אפטען וועגען קויף און פערקויף מיט בעשטעטיגונג פון פוילישען קאנסול, מאכט אויך אייזנער פאר א פאר בילינען פרייז.

Gustave Eisner 1133 Broadway NEW-YORK City

מתקבלת החתימה על
„דבר"
עתון פועלי ארץ ישראל

תנאי החתימה
לשנה 13 דולרים.
לחצי שנה 7 דולרים.
לרבע שנה 4 דולרים.

המו"ל
„חברת העובדים באר"י"
העורך: ב. כצנלסון.

„DAVAR" Palestine Labour Daily
Tel-Aviv, Palestine, P. O. B. 199 המען: תל-אביב, ת.ד.

„דבר" הוא עתון מדיני וספרותי, אינפורמטיבי וחנוכי, בלתי תלוי בשום מוסד ומפלגה, ושוקד על מפעלו של צבור הפועלים בארץ-ישראל.

בכל יום ששי מצורף לעתון מוסף ספרותי.

גליון לדוגמא נשלח חנם לכל דורש.

הזדמנות יוצאת מן הכלל למודעות!
„דבר" נקרא בכל נקודות הארץ ונפוץ בכל חלקי התבל!

דראָזאַכן
אלערליי

ווערען געל, און פראמפט אין דער בעסטער אויפ- פיהרונג און די מאדערנסטע שריפט אויסגעפערטיגט.

קלעפסידרעס
(טאדעס-אנזייגען)
ווערען אין פערלויף פון 2 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפט איבער דער גאנצער שטאט.

בוכדרוקעריי
ע. און מ. האמבורסקי
פעטריקאווער 16, טעל. 47.

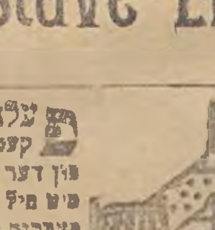

קינדער-בעטעלעך, קאס, קינדער-שפיעלען פון דער פירמע „OMEGA", מיט פיל יאהריגע גאראנטיע פאבריק לאגער, יוליוס-גאס 4 צו בעקומען אין אלע מע- בעל געשעפטען. 332

ZAKŁAD STYCHARSKI
(Formstecherei Atelier)
B. Przybysz
ŁÓDŹ—CHOJNY,
ul. Dolna 13, przy ul. Rzgowskiej trzecia ul. od stacji Krańcowej dojazd tramw. 4 i 11.
Przyjmuje zamówienia na wszelkie modele (formy) i stemple dla drukarni ręcznej. 3318

Hallo! Hallo! Dzwoń tel. 63-30
Wystrzegaj się nieudolnych naśladowników.
Nie oddawaj garderoby Twej do firm niefachowych!
„Pogotowie krawieckie KIERSZA", Żeromskiego 91.
Odświeżamy

Garnitur za zł. 3,— (z odebraniem i odesłaniem) Pranie chemiczne. farbowanie

Suknie za zł. 2.80 (z odebraniem i odesłaniem) nicowanie, przeróbki, reperacje i sztuczne cerowanie.

Zakład czynny od 5 rano do 1 w nocy.

פאר 10 זל.
לערן איך אויס
טאנצען
פאר צופעלנער הייבט זיך אן דער קורס דעם 1-טען פון יעדען חודש.
אנשרייבונגען אין דער טאנץ-שולע
פאלודניאווע 10.
מיט אכטונג ד. פרידהאלד.

פאר 3 זל.
קען מען בעקומען עלעקטרישע ליכט אין שטוב' ווי אויך זעמטליכע רעפאראטורן צו בילינע פרייזן.
מ. וואלדמאן, אל. קאשטשושקי 21

דאס וועקסעל-מאראטאריום
ענדיגט זיך סוף דעם חודש. כדי צו פארמיידען א פערציעהונג איז דער הנכטה צום אינוויקלען די אלטע וועקסלען; דיגוס אמך חתנען דען נער איג'ם לצוגיצהריגן קצבהצטונסן ביורא „ארגוס" זאכאדניא 36 פראגט פארסער.

וואליזעז
פון אריגינעלעז פיבער
רייזע-
ארטיקלעז
צו פאבריקס-פרייזען
עמפפעהלען:
ZAKŁADY
PRZEMYSŁOWE
Bronisław GRABSKI
Łódź, Zakątna 61, -- telefon 38-53.
באגאזש קופערס

פפלעגט דיא הויט
מיט דיא וועלט בעריהמטע פון צעהנדלינגער יאהרען
זייף און קרעם
„HERBA"
פודער אבער מיטנעהמען
דערלכע מאכען
גלאט דיא הויט
און גיבען
א שעהנע קאליר פון פנים
און בעזייטיגען:
זומערשפראצען,
דיא רויטקייט
און הארטקייט פון הויט

לאמפען
פיר שפייזע-צימער סאלאן-קאבינעט
שלאף-צימער
קויפט זיך בעסטען און פאבריקס-לאגער פון
Sz. P. Szmalewicz
פאלודניאווא 8, טעל. 64-39.
הערען אננעמען רעפאראטורען אומארבייטונגען, אקסידיען.

ווייכטיג פאר די, וועלכע פאהרען!
אויף אורלויב - אפרוה
ווילט איהר אייער אורלויב גוט פערברענגען? ווילט איהר האבען
אנגענעהמע געזעלשאפט? פאהרט אויף אפרוה נאר אין
פענסיאנאט
„WYGODA"
St. GŁOWNO, Polcenice, Wila Pabiańskiego
obok Nowego Otwocka, przy lesie
סטאציע גלאוונא - פאלעניצע
ווילע פאביאנסקי נעבען נאווא-אטוואצק
עמפפעהלט: גרויסע זוניגע צימערן. כשר'ע, היגיענישע און געשמאקע קיך. הערליכע געגענד. קאנקורענץ-פרייזען!
40% בילינער ווי איבעראל!
בעמערקונג: בעסטעהענד אין נויטיג מיטצוברענגען.
צו ווענדען זיך דירעקט צו פרוי אטעל אין פענסיאנאט „ווינאדא"
פאר יוגענדליכע און ערוואקסענע

שוין דערשינען:
בריוו פון דער מאמע פון דער יודישער בינע
אסתר רחל קאמינסקא
מיט ארטיקלען און באמערקונגען פון מארק טורקאוו.
דאס ביכל אנטהאלט 73 בריוו, וואס די גרויסע יודישע קינסטלערין האט געשריבן צו:
יעקב דינעזאן, מענדל עלקין, פאולא און נח פרילוצקי, אברהם יצחק קאמינסקי, רעגינא קאמינסקא, אידא קאמינסקא, יוסף קאמינסקי זיגמונט טורקאוו, יאנאס טורקאוו א. א.
10 דרוק-בויגן, 5 בילדער. פראכט-אויסגאבע
— פרייז 3,75 זל. —
מיט באשטעלונגען זיך ווענדן:
Kooperatywa „Bycher" Warszawa, Nalewki 2-a

מעכאנישע שלאסעריי און שוויסעריי
J. Reder, Łódź
Konstantynowska 11/13
אננעמען פון פערשידענע מאשינען-רעפעראטורען און אויסגעניכטע פאמאשינגען. בעט: צום שטריקער-סעזאן פערטיג איך אויס מאשען, שטענדערס, כאפט-אפאראטען, שטוינער א. ז. וו.
שנעל און ביליג!

Miejski Kinematograf Oświatowy
Wodny Rynek, Tel. 18-23.
Od Wtorku, d. 17-go do poniedziałku d. 23-go lipca 1928 roku włącznie
Dla dorosłych!
„KEAN"
(Świat kulis i zmysłów)
Dramat w 8-miu akt. według dzieła Aleksandra Dumasa (ojca).
W rolach głównych: Iwan Mozżuchin. Natalja Lisienko, Mikołaj Kolin, Otton Detlefsen.
Dla młodzieży!
Tajemnica wymarłej wyspy
Dramat w 8-miu akt. na tle przygód poszukiwaczy skarbów. W roli głównej RICHARD TALMADGE.
Nad program:
Szampion ciężkiej wagi (Ferduś i Merduś Komedja w 2 aktach.
dla młodz. początek seansów o g. 2 i 4 pp.
Ceny miejsc: dla dor. I—70, II—50 III—30 gr.
Dla młodzieży: I—25, II—20, III—10 gr.

2 שטובען
און א קוך
מיט אנדערע בעקוועמליכקייטען און א קעלער-רוים פאסענד פאר א װערקשטעל פון װאארען איבערצוגעבען. געניגערט צו ערפאהרען בײ ה' ח. סקאסאווסקי, נאוואמיעיסקא 29.

א פעהיגער אנשטענדיגער
יונגערמאן מיט גוטע אויסקונפטען זוכט א פאסטען בײ וואס פאר א בראנזשע עס איז. אפערטען אין אדמיניסטראציע פאר „J. G." 2396

א קעלער-רוים
פון 2 גרויסע צימערן, פאסענד פאר פערשידענע געשעפטס - אונטערנעהמונגען פון גערוטאוויטשא (דזשעלנא) ביז פרוגוטש (קרוטקא) פון װאארע איבערצוגעבען. אפערטען אונטער „קעלער 250" אבצוגעבען אין אדמינ. פון „לאדזשער טאגעבלאט"

צו וואס זאלט איהר ליידען
פונ'ם שווייס פון פיס!
װאס די הויט קריכט אפ און עס מאכט ראנעס פון שלעכטען ריח קען געבען איהך קיין מענש ניט שטעהן, צו פאר א פאר גראשען קענט איהר דאס אלעס בעזייטיגען נאר נוצענדיג דעם בעקאנטען פראשעק „ראדיקאל" וועלכעס פערהיט אויך דאס לעדער פון פלאצען — אויך א גוט מיטעל צו װאנצען און צו אלע פערשידענע װאנצעס, גאראנטירט אויך א גאנצען זומער — צו בעקומען ביים צענטראל-פערקויפער גאלדבערג פיעטריקאווער 21

א האנד-שטיקערין
צו קאלירטע װעש
װערט געזוכט. צו ערפאהרען פון 1 ביז 3 מיטאג װאלראמאן, װאחארזקא 27. 2466

מעדלער
פון 16—17 יאהר װערען געזוכט. פיעטריקאווער 167 אין קאנצעלאריע. 2390

א בעקעריי
אין פולען בעטריב צו פערקויפען צוליב׳ן אנדערען דאס געשעפט. צו ערפאהרען אין אדמינ. פון „ל. ט."

מעבעל
קאמפלעט-איינריכטונגען ווי אויך ענצעלע קויפט! אלע ביי די סאלידע פירמע
Flakowicz i Recht
145 פיעטריקאווער 145
דארט איז די גרעסטע אויסארבייטונג

גערענסט איינמאל אויף שטענדיג
נור טעלעפאן

36-69
Szybka Pomoc Krawiecka
ul. Piotrkowska 110
(אין הויף)
פרישט אויף א גארניטור פאר 2.80 זל. א קלייד 2.60 זל. שוין מיט׳ן צונעמען און צושיקען. פארבען, כעמיש וואשען, רעפעראציעס, איבערמאכען און קינסטליך צושטאפען. אלעס ווערט אויסגעפיהרט ווי אמגעשווינדסטען. אויף יעדען טעלעפאנישען פערלאנג שיקען מיר ארויס א שליח דער אנשטאלט איז טעטיג פון 8 פריה ביז 1 ביינאכט.

די ביבליאטעק
א. נ.א. אייזענשלאס
פאלודניאווא 11, לינקע אפיציגע 3 שטאק.
די ביבליאטעק איז טעטיג מאנטאג און מיטוואך פון 10—6 אוונט און שבת פון 1—10 מיטאג און פון 4—10 אוונט. איינשרייבען קען מען אלע טאג פון 10—6 אוונט.

דאס איז די ריכטיגסטע! דאס איז די ריכטיגסטע!
גענעראל-רעפרעזענטאנץ אויף דער לאדזער וואיעוואדשאפט און פאבריקס-סקלאד:
Józef Montag i S-ka, Łódź, Północna 8.

ווענדעט
צו די ה"ה מחותנים
פון די בעוואוסטע מוזיק-קינסטלער געבר. טויבע.
דערמיט האבען מיר דעם כבוד די ג' מחותנים און בעלי-שמחות גאפל. מיטצוטיילען, אז צוליב דעם, וואס מיר הערען ניט צו דער געהעריגער צייט פון די מחותנים געהאיר ווענען אמערע אלע שמחות און חתונות און דורך דעם פאסירט גאנץ אפט, אז די בעלי שמחות פיהלען זיך בעליידיגט, וואס מיר קומען ניט צו דער פינקטליכער צייט אנצונעמען די בעשטעלונגען, דעריבער בעטען מיר גאפל. אלע מחותנים געפעל. אונז צו לאזען וויסען בעגזי די טערמינען, כדי צו קענען וויי געהעריג צופרידענשטעלען די בעלי שמחות. גלייכצייטיג ערלויבען מיר זיך אויסצודריקען צו מאכען די ג' ה"ח מחותנים, אז מיר נעמען ביי קיין פאל ניט קיין שום פערהאנדלונגען, וואס קענען זיין פערבינדען, חלילה, מיט חלול-שבת, דעריבער האפען מיר, אז מיר פערדינען דעם פולען צוטרוי פון די ג' בעלי-שמחות.
מיט אכטונג
מוזיק-קינסטלער געבר. טויבע.
אנמעלדונגען נעמען אויף: ח. טויבע נאווא-צעגעלניאנא 22 און ע. טויבע אל. 1-טער מאי 18.
מעסיגע פרייזען! פאר אונבעמיטעלטע—אויסנאהמס-פרייזען!

לעטשניצע
פון דאקטורים-ספעציאליסטען
און צאהן-ערצטליכער קאבינעט
17 זגערזשער 17, טעל. 16-33.

פון 10-1 12—2 27—6	נאז-, האלז, אויערן-קר.	ד"ר ראמאחסקי
פון 5 2—12	נערווען-קראנקהייטען	ד"ר יוסטמאן
11—10 פון 1 .2-3	הויט און גע. שלעכטס-קר.	ד"ר רוזשאנער
12—10 5—4	קינדער-קראנקהייטען	ד"ר ראזענצווייג
1—12½ 6—5	פרויען- און געבורטס-הילף	ד"ר פאטיערני
2—1 8—7	האלץ-קראנקהייטען	ד"ר גאלדשטיין-פאלאק
2—1 .3 6—4	כירורגישע קראנקהייטען	ד"ר מאנטאר
1—11 7—6	אינערע, מאגען הארץ, לונגען	ד"ר חיינבערג
10—12 4—6	רענטגען	ד"ר סטופעל
9—3 9—3	צאהן- און מויל-קרענק.	צאהן-ארצט א. גראזענסקי צאהן-ארצט נ. ראזעס

סינטעטישע חסתנזאנגס-בעספראכונגען. פאסט-שפעלס
בי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט
קווארץ - לאמפ, דיאטערמיע און עלעקטרא-פיזישע קאבינעט.
ויזיטען פון דער שטאט. מען פאהרט אויך ארויס.
אלע ארט מעדיצינישע הילף. — קורען פאר מעסיגער.
אימפונגען געגען שווארצע-פאקן.

ערצטליך-קאסמעטיש-קאבינעט.
פרל. ס. מארקוס נעמט אן פון 7-5 אבענדס.

לעזט און אבאנירט
— דאס —
לאדזשער טאגעבלאט

מעבעל
אין גרויסע אויסוואהל
בעסטער קוואליטעט
אויף די בעסטע בעדינגונגען, נור בײ דער פירמע
M. BIMKE
Wschodnia 47 (Piotrk. 24)
Telefon 36-75
א גרויסער אויסוואהל פון בעסטע שטיהל אויך פון אלערליי מאסיציר-מעבעל פון איינענע אויסארבייטונג.

פאדערט איבעראל נאר די פון מאנופאקטור
פעלד-בעטען
רועטע לאן מיט ער פאבריקס-מארקע
Palma-Patent
מען האלט מיר געמאנטירען אויף 3 יאהר!
א רעזה אויך להגנער אין א גרויסען אויסוואהל:
ניקעל-בעטען, ניקעל - קינדער - בעטען
מיט-בעטען, אמעריקאנעס, קינדער-וועגעלעך, קינדער-צוגעהער אויף ראטען ווי אויך מעצער פאר.
מאטראצען נעמען, שפערלען אין קאנטיראסען
קאוטשוקס און פאטאשאנען
ער ס.ז בעלעכן די נעגעלעך הים ערצע פון 17 זל., פאלעזט בעסלער 14 זל.
קיצער בעהאנדלונג
הורם. וז דירעקט רעסטאורירונג. רעמאנט
פיורי, פולנאצנא 24, טעל. 13-83

נייעס פון לאדז מוז וויסען!
אין פארלויף פון 7 טעג שאן יעדער האט א עלעקטרישע בעלויכטונג
איז עטוואס אויף ראטעס
אויסצוצאהלען וועכענטליך פון 3 זל. אן.
נעם הויך אן מעשרען צו רעפארירען, איבערברענגען ליכטונגען אויף אנראנישען, בראנקען פון דער עלעקטראכניק אלעס ערלעדיגט פינקטליך און רעעל נאך די קאנצעסיאנירטע פירמע וואס איז פעראנטווארטליך פאר דער לאדזשער עלעקטראכניק
ב. לעווי, לאדז קאנסטאנטינער 58
פארענט-נאכהילף. טעטיג פון 8 פריה ביז 11 נאכט.
בעזאנטע: שפרעכשטונדען פון 2—3, 8—11 נאכט.
עלעקטרישע לאמפען און גאז-שטעקטע מיט 25 בילינער פון פרייז-קוראנט. פאבריקען בעקומען 3 ספעציעלען ראבאט מיט גוטע קאנצעסיעס.

אשרי אדם שמע לי!
לשקד על דלתתי יום-יום
כי הולך בתום ילך בטח
און אז דו דארפסט ערלעדיגען סאנדאחע
ואכען זאלסטו גלייך קומען צו לויפען אין ביורא
17 פיעטריקאווער 17
52 זאכאדגיא 52
וואו ס'ווערט ערלעדיגט און געשריבען ביימעם לויט'ן אוטאמאט, קארנט פראטעס, קלאוזעלעס, ואפצזיאנעשטעמפעס, אויף אלע שכטע אין פוילען אקסאן, אינטערציזיעס, אנלאציעס, קארגע און ציווילע שותפות-אמנע, איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.
אכטונג
י. מאגעלאן רעכטס-קאנסולענט.

Dr. Ludwik Falk
ספעציאל-ארצט
פאר הויט- און געש עכטס-קראנקהייטען
פיאטרקאווסקא 6, טעל. 28-07.
נעמט אן פון 10 — 12 און פון 5 — 7 אוונט

אנאנסען-פרייזען: פאר א ציילע פאר א מילימעטער-שורה פערין טעקסט 10 גראשען, ברוטאן 25 גר., אין טעקסט 40 גר., ברוטאן 60 גר., נאכען 12 גר., פריוואט 15 גר., פאר אויסלענדישע אנזאגען 100% צושלאג. אויסער דער שטאט—ביז 50% צושלאג. פון די פירמען ווערט ניט אנגענומען קיין ראבאט.
אנאנסען-פרייזען: פאר א װארט אין פוילען 5 זל., אין אויסלאנד — 1,25 דאלאר, אין גאנצע פראנק 20—ניידע.

Redaktor-wydawca K. Hamburski
Drukarnia: K. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 16.